

artık huzur yok

Chinua Achebe

Afrika Üçlemesi 2

ithaki

ithaki

CHINUA ACHEBE, 1930 yılında dünyaya geldi. Umuahia'daki Devlet Okulu'nun ardından Nijerya, İbadan Üniversitesi'ne devam etti ve 1953'te Londra Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'den mezun oldu. 1956 yılında Londra, BBC'de yayıncılık üzerine eğitim gördü ve sonraki yıllarda kurumun Dış Haberler Yayın Direktörü oldu. Nijerya'daki iç savaş sürecinde Biafra hükümeti için çalıştı. Savaşın ardından Nsukka'daki Nijerya Üniversitesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı, emekliye ayrıldığı bu üniversitenin halen fahri İngiliz dili profesörüdür. Dünya çapında pek çok üniversitede konferans vermiştir. New York'taki Bard Üniversitesi Charles P. Stevenson Jr. kürsüsünde Dil ve Edebiyat Profesörü olarak görev yapmaktadır.

Chinua Achebe roman, kısa hikâye, deneme ve şiir türlerinde yirmiyi aşkın kitap yazmıştır. Eserlerinden bazıları: *Parçalanma* (1958); *Arrow of God* (1964), *New Statesman*/Jock Campbell Ödülü; *A Man of the People* (1966); *Beware, Soul Brother and Other Poems* (1971), Commonwealth Şiir Ödülü; *Christmas in Biafra and Other Poems* (1973); *The Trouble with Nigeria* (1983); *Anthills of the Savannah* (1987), Booker Ödülü adayı listesine alınmıştır; *Hopes and Impediments: Selected Essays* (1988); *Home and Exile* (2000).

Chinua Achebe

ARTIK HUZUR YOK

Çeviren
Nazan Arıbaş Erbil

Artık Huzur Yok
Chinua Achebe

Özgün Adı
No Longer at Ease

İthaki Yayınları - 761

Yayına Hazırlayan: İmra Gündoğdu
Kapak Tasarımı: *HINK*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *Şükrü Karakoç*
1. Baskı, Mart 2012, İstanbul

ISBN 978-605-375-172-4

Sertifika No: 13901

© Türkçe Çeviri: Nazan Arıbaş Erbil, 2011
© İthaki, 2012
© Chinua Achebe, 1960

Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97

Christie'ye...

Geri döndük yerlerimize, bu Krallıklara
Ama artık huzurlu değildik burada, o eski durumda
Tanrılarına sıkıca bağlanmış yabancı bir halkla
Sevindirir beni başka bir ölüm daha

T. S. Eliot, 'Bilgelerin Yolculuğu'

1.

Obi Okonkwo üç dört haftadır kendini bu ana hazırlıyordu. O sabah sanık sandalyesine doğru yürürken tümüyle hazırlıklı olduğunu düşünüyordu. Üstünde şık bir Palm Beach takım elbisesi vardı. Soğukkanlı ve kayıtsız görünüyordu. Dava pek ilgisini çekmiyormuş gibiydi. Yalnızca duruşmanın başında, avukatlardan birinin hakimden azar işittiği o kısa sürede olanlara dikkatini vermişti.

"Bu mahkeme saat dokuzda göreve başlar. Neden geciktiniz?"

Lagos ve Güney Kamerun Yüksek Mahkemesi'nin hakimi Bay William Galloway ne vakit kurbanına gözlerini dikip baksa, tıpkı bir koleksiyoncunun böceğini formalinle yapıştırması gibi karşısındakini olduğu yere mıhlardı. Şimdi de hamle yapmaya hazırlanan bir koç gibi başını eğip altın çerçeveli gözlüğünün üzerinden avukata baktı.

Adam kekeleyerek, "Özür dilerim Sayın Yargıç," dedi. "Yolda arabam bozuldu."

Hakim bir şey söylemeden uzunca bir süre daha baktıktan sonra birdenbire, "Pekala, Bay Adeyemi," dedi. "Özrünüzü kabul ediyorum. Ama şunu söylemeliyim ki bu hareket kabiliyeti sorunu hakkında sürekli mazeret duymaktan fazlasıyla usandım."

Dinleyicilerin oturduğu taraftan güçlükle bastırılan kahkahalar duyuldu. Obi Okonkwo'nun yüzünde belli belirsiz, yorgun bir gülümseme belirip kayboldu. Hemen ardından yine tüm ilgisini yitirdi.

Mahkeme salonu tıklım tıklım doluydu. Oturanların yanı sıra neredeyse bir o kadar da ayakta duranlar vardı. Lagos'ta haftalardır bu dava konuşuluyordu. O gün işinden izin alabilen herkes

davayı izlemek için oradaydı. Bazı memurlar on şilin ve altı peniye rapor ayarlayıp gelmişlerdi.

Obi'nin kayıtsızlığı, hakim davayı özetlerken dahi en ufak bir azalma belirtisi göstermedi. Ancak şu sözünü duyduğunda ruh hali birdenbire, önemli ölçüde değişti: "Sizin gibi eğitimli, geleceği parlak bir genç adamın bunu nasıl yapabildiğini anlayamıyorum." Obi'nin gözleri kendisini sırtından vuran yaşlarla doldu. Beyaz bir mendil çıkarıp yüzünü sildi. Ama terini siliyormuş gibi görünmeyi ihmal etmedi. Hattâ gülümsemeye çalışarak gözyaşlarını yalancı çıkarmak istedi. O an bir gülümseme oldukça uygun olurdu. Aslında tüm bu eğitim, gelecek vaat etme ve ihanet lafları onu gafil avlamış değildi. Bunu zaten bekliyordu ve bu sahneyi adeta bir dost kadar bilindik hale gelene dek zihninde yüzlerce kez prova etmişti.

Birkaç hafta önce, dava ilk başladığında Kraliyet şahitlerinden biri olan patronu Bay Green de içinde 'geleceği parlak genç adam' lafı geçen bir şeyler söylemişti. Obi o zaman soğukkanlılığını zerre kadar yitirmemişti. Yakın zaman önce hem annesini kaybetmiş hem de Clara hayatından çıkmıştı. Kısa aralıklarla üst üste gelen bu iki olay duygularını köreltmiş, onu *eğitim* ve *gelecek vaat etme* gibi kelimelere tümüyle duyarsız kalabilen, bambaşka bir adam haline getirmişti. Ama şimdi o en kritik an geldiğinde hain gözyaşlarının ihanetine uğramıştı.

Bay Green saat beşten beri tenis oynuyordu. Bu oldukça tuhaf bir durumdu. Normalde vaktinin çoğunu işiyle geçirdiğinden çok nadir oynardı. Günlük egzersizi akşamları kısa bir yürüyüşten ibaretti. Ama bugün İngiliz Konseyi için çalışan bir arkadaşıyla uzun uzun oynadı. Tenisten sonra kulübün barına geçtiler. Bay Green beyaz gömleğinin üzerine açık sarı bir kazak giymişti. Boynundan beyaz bir havlu sarkıyordu. Barda kendilerinden başka çok sayıda Avrupalı vardı. Bazıları yarı oturur bir halde yük-

sek taburelerin üzerindeydi, bazıları da ikişer üçer kişilik gruplar halinde ayakta dikiliyordu; soğuk bira, portakal suyu ya da cin tonik içiyorlardı.

İngiliz Konseyi'nde çalışan adam düşünceli bir edayla, "Bunu neden yaptığını anlayamıyorum," dedi. Bir yandan da buz gibi soğuk birayla dolu bardağının buğulanmış yüzeyine parmağıyla çizgiler çiziyordu.

"Ben anlayabiliyorum," dedi Bay Green rahat bir tavırla. "Benim asıl anlayamadığım sizin gibi insanların gerçeklerle yüzleşmeyi neden reddettiği." Bay Green'in açıksözlülüğü herkesçe bilinirdi. Boynundaki beyaz havluyla kırmızı yüzünü kuruladı. "Afrikalılar tepeden tırnağa yozlaşmışlar," dedi. İngiliz Konseyi'nde çalışan adam gereklilikten çok içgüdüsel bir tepkiyle çaktırmadan etrafı kolaçan etti. Kulüp artık teknik olarak onlara da açık olsa da buraya ancak birkaç Afrikalı gelirdi. O sırada hiçbiri yoktu, tabii adeta gözükmeden servis yapan garsonların dışında. Bu beyaz üniformalı garsonların varlığını dahi fark etmeden içeri girebilir, içkinizi içip, çek imzalayıp, arkadaşlarınızla sohbet edip oradan ayrılabilirdiniz. Her şey yolunda gittiyse onları görmezdiniz bile.

"Hepsi yozlaşmış," dedi Bay Green yeniden. "Ben eşitlikten yanayım, hem de tüm kalbimle. Şahsen Güney Afrika'da yaşamaktan nefret ediyorum. Ama eşitlik gerçekleri değiştirmeyecek."

"Hangi gerçekleri?" diye sordu İngiliz Konseyi'nde çalışan adam. Ülkeye yeni gelmiş sayılırdı. Ortamda geçici bir sessizlik oldu, çünkü çoğu insan çaktırmadan Bay Green'i dinlemeye başlamıştı.

"Şu bir gerçek ki, Afrikalı yüzyıllardır dünyanın en kötü ikliminin ve akla gelebilecek her türlü hastalığın mağduru durumundadır. Bu onun suçu değildir. Fakat zihinsel ve fiziksel olarak tükenmiştir. Bizse ona Batılı eğitimi getirdik. Bunun ona ne faydası olacak? O..." Başka bir arkadaşının gelişiyle cümlesi yarım kaldı.

"Merhaba Peter. Merhaba Bill."

"Merhaba."

"Merhaba."

"Size katılabilir miyim?"

"Tabii."

"Elbette. Ne içersin? Bira? Pekala. Garson! Bu beyefendiye bir bira."

"Hangi marka bayım?"

"Heineken."

"Tabii efendim."

"Biz de rüşvet almış o genç adamı konuşuyorduk."

"Ah, evet."

Lagos anakarasında bir yerde, Umuofia Gelişim Derneği olağanüstü toplanmıştı. Umuofia, Doğu Nijerya'da bulunan bir İgbo köyüdür. Ayrıca Obi Okonkwo'nun da memleketidir. Pek büyük bir köy değildir, yine de sakinleri ondan kasaba diye bahsetmeyi tercih ederler. Beyaz adam gelip herkesin standardını düşürene dek komşularının korkulu rüyası olan kasabalarının geçmişiyle büyük gurur duyarlar. Memleketlerinden ayrılıp Nijerya'nın dört bir yanındaki kasabalarda iş bulmaya giden bu Umuofialılar (kendilerine bu ismi vermişlerdir) gittikleri yerlerde misafir olduklarını düşünürler. Her iki yılda bir izinlerini geçirmek üzere Umuofia'ya dönerler. Yeterince para biriktirdiklerinde oradaki akrabalarından kendilerine bir eş bulmalarını isterler ya da memleketlerinde bir 'çinko' ev inşa ederler. Nijerya'nın neresine giderlerse gitsinler Umuofia Gelişim Derneği'nin bir şubesini açarlar.

Dernek son haftalarda Obi Okonkwo'nun durumunu görüşmek üzere pek çok kez toplanmıştı. İlk toplantıda az sayıda üye, kısa süre önce kendilerine büyük saygısızlıkta bulunan sorumsuz bir evlatlarının problemleri için derneğin ne diye uğraştığına anlam veremediklerini söylediler.

"İngiltere'de eğitim görsün diye ona sekiz yüz pound verdik," dedi içlerinden biri. "Ama o minnettar olmak yerine değersiz bir kız için bize hakaret etti. Bizse ona yine para toplamak için top-

lantıya çağrılıyoruz. O kadar yüksek maaşla ne yapıyor? Bana kalırsa onun için zaten fazlasıyla fedakarlıkta bulunduk."

Bu görüş kısmen doğru kabul edilse de pek ciddiye alınmadı. Çünkü başkanın da belirttiği gibi, başı derde girmiş bir soydaşı kınamak değil, kurtarmak lazımdı. Kardeşe duyulan öfke kemikte değil, ette hissedilirdi. Böylece dernek, avukat ücretini kendi fonlarından ödemeye karar verdi.

Ama bu sabah dava kaybedilmişti. Bu yüzden tekrar olağanüstü toplantı düzenlendi. Birçok üye çoktan başkanın Moloney Sokağı'ndaki evine gelmiş, hararetle davayı konuşuyordu.

"Bunun kötü bir dava olduğunu biliyordum," dedi, başından beri derneğin müdahalesine karşı olan adam. "Parayı sokağa atıyoruz. Halkımız ne demiş? Bir serseri için mücadele edenin toprağa ve pisliğe bulanmış bir baştan başka gösterecek şeyi olmaz."

Fakat kendisine taraftar bulamadı. Umuofialılar sonuna dek mücadele etmeye razıydılar. Obi'yle ilgili boş hayalleri yoktu. O hiç şüphesiz ki çok aptal ve inatçı bir gençti. Ama bu konulara girmenin sırası değildi. Önce tilki kovalanmalıydı, çalılıkta başıboş dolaştığı için tavuğu uyarmak sonraya bırakılabilirdi.

Uyarı vakti geldiğinde Umuofialıların bunu eksiksiz biçimde yapacağına, bunca zaman tuttukları öfkeyi kusacaklarına güvenilebilirdi. Başkan, bir üst düzey memurun yirmi pound için hapse girmesinin utanç verici olduğunu söyledi. 'Yirmi poundu üzerine basa basa tekrar etti. "Ekmeden biçmeye kalkışan insanlara karşıyım," dedi. "Ama bizde bir deyiş vardır: Kurbağa yemek istiyorsan şişman, ağız sulandırıcı olanını aramalısın."

"Tüm bunlar hep tecrübesizlik yüzünden," dedi başka bir adam. "Parayı kendisi almamalıydı. Diğerleri gidip uşaklarına vermelerini söylüyorlar. Obi nasıl yapıldığını öğrenmeden herkesin yaptığını yapmaya çalıştı." Sonra, arkadaşı kertenkeleyle yüzmeye gidip soğuktan ölen ev faresi hakkındaki atasözünü söyledi. Kertenkelenin pulları onu kuru tutarken farenin tüylü bedeni ıslak kalmıştı.

Başkan bu arada cep saatine bakıp toplantıyı başlatma vaktinin geldiğini söyledi. Herkes ayağa kalktıktan sonra kısa bir dua okudu. Ardından toplantıya üç tane kola cevizi sundu. Oradaki en yaşlı adam başka türde bir dua okuyarak birini kırdı. "Kola cevizi getiren hayat getirir," dedi. "Biz kimseyi incitmek istemiyoruz. Bizi incitmek isteyen olursa da boynu kırılsın." Cemaat, "*Amin*," diyerek karşılık verdi. "Biz bu topraklarda yabancıyız. Buraya iyilik gelirse bizler de payımızı alalım." *Amin*. "Ama kötülük gelirse hangi tanrıların yatıştırılması gerektiğini bilen toprak sahiplerine gitsin." *Amin*. "Çoğu kasabanın bu şehirdeki Avrupa memuriyetlerinde dört beş, hattâ on evlatları var. Umuofia'nın ise yalnızca bir evladı var. Şimdi düşmanlarımız o bir kişinin bile bizim için fazla olduğunu söylüyorlar. Ama atalarımız böyle bir şeye rıza göstermeyecektir." *Amin*. "Tek bir palmiye meyvesi yangında kaybolmaz." *Amin*.

Obi Okonkwo gerçekten de tek palmiye meyvesiydi. Tam adı Obiajulu'ydu, anlamı 'sonunda huzura eren kafa'ydı. Buradaki kafa babasınınkiydi tabii; çünkü eşi, Obi'den önce dört kız doğurunca doğal olarak endişelenmeye başlamıştı. Hıristiyan –aynı zamanda bir kateşist– olduğu için ikinci bir eş alamazdı. Öte yandan acısını dışa vuran bir adam değildi. Özellikle putperestlerin kendisinin mutsuz olduğunu bilmelerini istemezdi. Dördüncü kızına 'bir kız da iyidir' anlamına gelen Nwanyidinma ismini vermiş olsa da, ismi söylerken sesi hiç de inandırıcı çıkmıyordu.

Lagos'ta kola cevizini kıran ve Obi Okonkwo'yu tek bir palmiye meyvesine benzeten yaşlı adamın kastettiği Okonkwo'nun ailesi değildi. O yalnızca eski ve savaşçı Umuofia köyünü düşünüyordu. Altı yedi yıl önce, dışarıda yaşayan Umuofialılar zeki gençlerini İngiltere'de okumaya göndermek için para toplama amacıyla kendi derneklerini kurmuşlardı. Kendilerini adeta acımasızca vergiye bağlamışlardı. Bu koşullardaki ilk burs, beş yıl önce başlatıp yaklaşık o güne dek sürdürdükleri Obi Okonkwo'nun bursu olmuştu. Her ne kadar burs olarak adlan-

dırdılarsa da, onlara geri ödenecek bir paraydı bu. Obi'nin durumunda burs parası sekiz yüz pounddu ve dönüşünden sonraki dört yıl içinde kendilerine geri ödenecekti. Onlar aslında hukuk okuyup döndüğünde komşularıyla olan tüm toprak davalarını almasını istemişlerdi. Ama Obi, İngiltere'ye gidince İngiliz Edebiyatı okumuştu. İnatçılığı yeni karşılaştıkları bir şey değildi. Dernektekiler kızmış ama sonunda onu rahat bırakmışlardı. Nasılsa avukat olmasa da ileride devlet hizmetinde bir 'Avrupa memuriyeti' edinecekti.

İlk adayın seçimi dernek için zor olmamıştı. Obi'nin seçileceğine hiç şüphe yoktu. On iki, on üç yaşındayken 6. Sınıf sınavını tüm şehirde en yüksek dereceyle vermişti. Ardından Doğu Nijerya'nın ortaöğrenimde en iyi okullarından birine burs kazanmıştı. Buradaki beş yıllık eğitiminin sonunda Cambridge Okul Diploması'nı sekiz dersin tamamında üstün başarı göstererek almıştı. Tüm köye nam salmıştı; ismi, bir zamanlar öğrencisi olduğu misyoner okulunda sık sık anılıyordu. (Bugünlerde kimse, onun savaş sırasında Adolf Hitler'e bir mektup yazarak okulu utandırmasından bahsetmiyordu. O zamanki okul müdürü ağlamaklı bir halde, Obi'nin İngiliz İmparatorluğu için bir yüzkarası olduğunu, yaşı daha büyük olsaydı sefil hayatının geri kalanını hapiste geçireceğinin kesin olduğunu söylemişti. Obi o sırada on bir yaşında olduğundan poposuna altı sopa yiyerek bu işten sıyrılmıştı.)

Obi'nin İngiltere'ye gidişi Umuofia'da büyük heyecan uyandırmıştı. Lagos'a gitmesine birkaç gün kala anne babası evlerinde bir ayin düzenlemişlerdi. Toplantıya Umuofia'daki Aziz Mark İngiliz Kilisesi'nin pederi Samuel Ikedi başkanlık etmişti. Yaşanan bu durumu söz konusu kehanetin gerçekleşmesi olarak yorumlamıştı:

"Karanlıkta yaşayan halk
Büyük bir ışık gördü

Ölümün gölgelediği diyarda
Yaşayanlara bir ışık doğdu."

Böyle yarım saati aşkın konuştuktan sonra birinin ayini yönetmesini istemişti. Çoğu insan ayağa kalkmak bir yana, gözünü kırpmaya dahi fırsat bulamadan Mary atılmıştı. Mary, Umuofia'nın en şevkli Hıristiyanlarından biriydi ve Obi'nin annesi Hannah yakın arkadaşıydı. Mary'nin evi, kiliseye epeyce –üç mil, belki daha fazla– uzakta olmasına rağmen papazın şafak vakti düzenlediği sabah duasını asla kaçırmazdı. İster yağmurlu mevsimin ortası ister soğuk harmattan rüzgarı olsun fark etmezdi, Mary kesinlikle orada olurdu. Bazen vaktinden bir saat önce gelirdi. Gaz yağını boşa harcamamak için rüzgar fenerini söndürür, sonra ayin başlayana dek balçıktan yapılma uzun sıralara yatar uyurdu.

"Ah, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısı," diyerek birden boşanırcasına konuşmaya başladı. "Başlangıç ve Son. Sen olmadan bizler hiçbir şey yapamayız. Büyük nehir senin için, ellerini yıkamaya dahi yetmeyecek kadar küçüktür. Yam da senin, bıçak da; sen kesip vermezsen bizler yiyemeyiz. Senin gözünde bizler karınca gibiyiz. Banyo yaparken sırtlarını kuru bırakıp yalnızca karınlarını yıkayan küçük çocuklar gibiyiz..." Böyle peş peşe atasözleri ve benzetmeler sıraladı. Sonunda konuyu toplanmalarının asıl amacına getirdi ve bu konudan da hak ettiği değeri vererek uzun uzun bahsetti. Diğer şeylerin yanı sıra, nihayet öğreniminin son bulacağı yere gitmek üzere olan arkadaşının oğlunun hayat hikâyesine de değindi. Konuşmasını bitirdiğinde insanlar gözlerini akşam ışığına tekrar alıştırabilmek için ovuşturup kırpıştırdılar.

Okuldan ödünç aldıkları uzun, tahta sıralara oturmuşlardı. Başkanın önünde küçük bir masa vardı. Masanın diğer ucunda okul ceketi ve beyaz pantolonuyla Obi oturuyordu.

İri yapılı iki adam uç uca taşıdıkları içi pilav dolu devasa büyüklükte demir bir tencereyle belleri bükülmüş bir halde mut-

faktan çıktılar. Peşinden başka bir tencere geldi. Ardından iki genç kadın ateşten yeni alınmış, halen kaynamakta olan bir tencere güveç getirdiler. Bunu, fıçılarca palmiye şarabı ve kilisenin evlilik, doğum, ölüm ve bu tür vesilelerde üyelerinin faydalanması için stokunda bulundurduğu bir yığın tabak ve kaşık izledi.

Bay Isaac Okonkwo 'küçük kola cevizi'ni misafirlerine sunarken kısa bir konuşma yaptı. Umuofia standartlarına göre varlıklı sayılırdı. Yirmi beş yıl boyunca Kilise Misyoner Topluluğu için kateşistlik yaptıktan sonra yılda 25 poundluk bir maaş bağlanarak emekliye ayrılmıştı. Umuofia'da 'çinko' ev yaptıran ilk adamdı. Dolayısıyla ziyafet vermesi şaşırtıcı değildi. Ama hiç kimse cömertliğiyle tanınan, hattâ bazen bunu savurganlığa vardıran Okonkwo'dan dahi bu ölçüde bir ziyafet beklemiyordu. Karısı ne vakit müsrifliğine itiraz edecek olsa, Nijer nehrinin kıyısında yaşayan bir adamın ellerini tükürükle yıkamaması gerektiğini söylerdi. Babasının en sevdiği vecizeydi bu. Babasına dair her şeyi reddederken bir tek bu vecizeyi benimsemiş olması tuhaftı. Belki de babasının bunu sık sık kullandığını çoktan unutmuştu.

Ziyafetin sonunda papaz uzun bir konuşma daha yaptı. Okonkwo'ya, şimdilerde çoğu düğünde verildiğinden daha büyük bir ziyafet hazırlattığı için teşekkür etti.

Bay Ikedi, Umuofia'ya bir kasabadan gelmişti ve cemaate, davetiye kartları çıktığından beri kasabalarda düğün ziyafetlerinin gitgide nasıl küçüldüğünü anlatabilecek durumdaydı. Oralarda komşunuzun düğününe, üstünde B. M. P. G. (Bol Miktarda Pilav ve Güveç) yazan şu kâğıtlardan verilmedikçe gidemiyordunuz, ki yazılan şey de istisnasız abartılı bir ifade oluyordu. Dinleyicilerin çoğu bunu duyunca şaşkınlıkla ıslık çaldılar.

Sonra sağında oturan genç adama döndü. "Geçmişte Umuofia sana, onun uğruna savaşman ve eve insan başı getirmen için ihtiyaç duyardı," dedi. "Ama o karanlık günlerden İsa Mesih'in kanı sayesinde kurtulduk. Bugün seni bilgi getirmen için gönderiyoruz. Unutma ki Tanrı korkusu bilgeliğin başlangıcıdır. Di-

ğer kasabalardan beyaz adamın ülkesine giden genç erkeklerin orada ders çalışmak yerine şehvetin peşine düştüklerini işittim. Hattâ bazıları beyaz kadınlarla evlendiler." Kalabalıktan şiddetli kınama homurdanmaları duyuldu. "Bunu yapan bir adam halkının gözünde artık yitmiş demektir. Tıpkı ormanda ziyan olan bir yağmur gibi. Gitmeden önce seni evlendirmeyi tavsiye ederdim ama artık zaman daraldı. Her neyse, biliyorum ki söz konusu sen olunca korkmamıza gerek yok. Seni öğrenim görmen için gönderiyoruz. Eğlence bekleyebilir. Dünyanın zevklerine, daha asıl dans başlamadan dans ederken kendini sakatlayan genç antilop gibi atılma."

Tekrar Okonkwo'ya, ardından davetine karşılık verdikleri için misafirlere teşekkür etti. "Onun davetine karşılık vermemiş olsaydınız kardeşimizin durumu tıpkı Kutsak Kitap'ta sözü edilen, o düğün ziyafeti hazırlatmış kralınkine benzeyecekti."

Papaz konuşmasını bitirir bitirmez Mary kadınların kendi dua meclislerinde öğrendikleri bir şarkıyı söylemeye başladı.

"Beni İsa'nın ardında bırakma, bekle beni,
Ben tarlaya giderken.
Beni İsa'nın ardında bırakma, bekle beni,
Ben pazara giderken.
Beni İsa'nın ardında bırakma, bekle beni
Ben yemek yerken.
Beni İsa'nın ardında bırakma, bekle beni
Ben banyo yaparken.
Beni İsa'nın ardında bırakma, bekle beni
O, Beyaz Adam'ın ülkesine giderken
Onu İsa'nın ardında bırakma, bekle onu."

Toplantı, 'Tüm nimetlerin kaynağı olan Tanrı'ya şükürler olsun' ilahisinin söylenmesiyle sona erdi. Misafirler Obi'yle vedalaştılar, çoğu ona çoktan verilmiş olan öğütleri tekrar etti. Onun-

la tokalaşırken avucuna hediyelerini sıkıştırdılar; bir kalem, bir ders kitabı veya yolculukta bir somun ekmek alabilsin diye kimi bir şilin, kimi bir peni verdi. Bunlar, paranın çok kıt olduğu, erkekleri ve kadınlarının isteksiz, yorgun bir topraktan güçbela geçinebilmek için yıllardır ter döktüğü bir köy için oldukça kıymetli hediyelerdi.

2.

Obi yaklaşık dört yıl İngiltere'de kalmıştı. Bazen orada geçirdiği zamanın bu kadar kısa oluşuna inanmakta güçlük çekiyordu. Ev hasretinin adeta fiziksel acıya dönüştüğü kış aylarında hissettiği derin mutsuzluğun etkisiyle bu süre ona, on yıldan fazlaymış gibi geliyordu. İngiltere'deyken, hayatında ilk defa Nijerya onun için salt bir isimden daha fazlasını ifade etmeye başlamıştı. İngiltere'nin onda yarattığı ilk önemli etki buydu.

Fakat döndüğü Nijerya, dört yıldır zihninde taşıdığı resimden epey farklıydı. Artık tanıyamadığı çoğu şeyin yanı sıra, Lagos'un varoşları gibi ilk kez gördüğü şeyler de vardı.

Lagos'a dair ilk hikâyeleri, henüz Umuofia köyünde küçük bir çocukken, savaştan evine dönmüş bir askerden işitmişti. Bu askerler büyük dünyayı görmüş kahramanlardı. Habeşistan, Mısır, Filistin ve Burma gibi yerlerden bahsediyorlardı. Bazıları bir vakitler köyün serserileriyken, artık hepsi birer kahramana dönüşmüştü. Çanta çanta paraları vardı. Köylüler onların ayaklarının dibine oturur, anlattıkları hikâyeleri dinlerlerdi. İçlerinden biri düzenli olarak komşu köydeki pazara gider, canı ne isterse alır gelirdi. Giderken baştan ayağa üniformasını kuşanır, botlarıyla toprağı adeta sarsarak yürürdü; kimse ona dokunmaya cesaret edemezdi. Denildiğine göre bir askere dokunursanız devlet başınıza dert açardı. Ayrıca askerler, orduda kendilerine yapılan iğneler sayesinde aslan kadar güçlüydüler. İşte Obi'nin kafasında canlanan ilk Lagos resmi, bu askerlerden birinin anlattıklarıyla şekillenmişti.

"Orada karanlık diye bir şey yok," demişti kendisini hayranlıkla dinleyenlere, "çünkü geceleri elektrik her yeri güneş gibi aydınlatıyor. İnsanlar hep dolaşıyorlar, yani dolaşmak isteyenler.

Eğer yürümek istemiyorsan tek yapacağın elini sallamak, önünde hemen bir gezi arabası duruyor." Etrafındakiler bunu duyunca hayret nidaları atmışlardı. Sonra konuyu değiştirip şöyle demişti: "Beyaz bir adamla karşılaştığınızda önünde şapkanızı çıkarın. Yapamayacağı tek şey bir insan yaratmak."

O günü takip eden uzun yıllar boyunca Lagos, Obi'nin zihninde hep elektrik ışıkları ve arabalarla özdeşleşti. Hattâ, nihayet İngiltere'ye uçmadan önce şehri gezip orada birkaç gün geçirdikten sonra bile bakış açısı fazla değişmedi. Tabii o sırada Lagos'u doğru düzgün görebilmiş değildi. Aklı, deyim yerindeyse daha yüksek şeylerdeydi. Bu birkaç günü Haritacılık Dairesi'nde memurluk yapan 'hemşerisi' Joseph Okeke'yle geçirmişti. Obi ve Joseph, Umuofia'daki C.M.S. Central School'dan sınıf arkadaşlarıydılar. Fakat Joseph onun gibi ortaöğrenime devam edememişti, çünkü bunun için hem yaşı çok büyüktü hem de ailesi çok fakirdi. Okuldan sonra 82. Tümen'in Özel Eğitim Birliği'ne katılmış, savaş sona erince de Nijerya Devleti'ndeki memuriyetine başlamıştı.

Joseph, İngiltere'ye gitmek üzere Lagos'a gelen şanslı arkadaşını Lagos Motorlu Araç Parkı'nda karşıladı. Onu alıp Obalende'deki dairesine götürdü. Burası tek bir odadan ibaretti. Odayı bir uçtan diğer uca ikiye bölen açık mavi renk kumaştan bir perde, En Kutsal Yer ismini verdiği çift kişilik yaylı yatağını oturma alanından ayırıyordu. Kap kacakları, sandıkları ve diğer özel eşyaları En Kutsal Yer'in altına kaldırılmıştı. Oturma alanında iki koltuk, bir kanepe (diğer adıyla 'ben ve kız arkadaşım') ve üstünde fotoğraf albümünü sergilediği yuvarlak bir masa vardı. Gece olunca uşağı yuvarlak masayı kenara çekiyor, yere matını serip yatıyordu.

Obi'nin Lagos'taki ilk gecesinde Joseph'ın ona anlatmak istediği o kadar çok şey vardı ki uyuduklarında saat üçü geçiyordu. Sinemadan, dans salonlarından ve politik toplantılardan bahsetmişti.

"Bugünlerde dans etmek çok önemli," demişti. "Dans etmeyi beceremezsen hiçbir kız sana bakmaz. Joy'la dans okulunda tanışmıştım." "Joy kim?" diye sormuştu Obi, bu ilginç ve günah dolu yeni dünya hakkında öğrendiklerinden büyülenmiş bir halde. "O benim kız arkadaşımdı, dur bakayım..." –bu arada parmaklarıyla saydı– "Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, beş ay çıktık. Benim için bu yastık kılıflarını yaptı."

Obi farkında olmadan doğrulup başını koyduğu yastığa bakmıştı. Daha önce de dikkatini çekmişti. Üstünde tuhaf bir kelime, 'öpüşme' yazılıydı, her harfi farklı bir renkle işlenmişti.

"Hoş kızdı, ama bazen çok aptal oluyordu. Yine de bazı anlar keşke ayrılmasaydık diyorum. Benim için deli oluyordu. Hem onunla tanıştığımda bakireydi, ki buna buralarda çok ender rastlanır."

Joseph konuşmuş da konuşmuş, sonunda söyledikleri gitgide daha da tutarsızlaşmıştı. Derken ansızın konuşmasının yerini sabaha dek sürecek gürültülü bir horultu almıştı.

Ertesi gün Obi, Lewis Sokağı'nda yürüyüşe çıkmak zorunda kalmıştı. Joseph eve bir kadın getirmişti. Obi'nin odadaki varlığının istenmediği açıkça ortadaydı, o da biraz dolaşmak için dışarı çıkmıştı. Joseph'ın sonradan anlattığına göre kız onun yeni keşiflerinden biriydi. Esmer ve uzun boyluydu, vücudunu sımsıkı saran sarı kırmızı elbisesi devasa büyüklükteki göğüslerini ortaya çıkarmıştı. Dudakları ve uzun tırnakları parlak kırmızıya boyanmıştı, kaşları siyah ve inceydi. Ikot Ekpene'de yapılan o ahşap maskeleri andırıyordu. Tıpkı yastık kılıfındaki bol renkli *öpüşme* yazısı gibi o da her şeyiyle Obi'nin ağzında pis bir tat bırakmıştı.

Bundan birkaç yıl sonra, İngiltere'den kısa süre önce dönen Obi, Lagos'un en az ürkütücü varoşlarından birinde gece vakti arabasının yanında durmuş, terzisine vermek üzere metrelerce kumaş almaya giden Clara'yı beklerken, şehre dair ilk izlenimle-

rini hatırladı. O zamanlar burada arabalar, elektrikli lambalar ve parlak giysili kızlarla birlikte böylesi yerlerin de bulunduğunu hiç düşünmemişti.

Arabasını, içinden kesif bir çürük et kokusu gelen, kapağı tümüyle açık bir rögarın yanına park etmişti. Koku, hiç şüphesiz bir taksinin ezip geçtiği bir köpek ölüsüne aitti. Obi, Lagos'ta neden bu kadar çok köpeğin arabalar tarafından ezildiğini hep merak etmişti. Cevabını bir gün sürüş dersi almak için tuttuğu şoförün kasten yolunu değiştirip bir köpeğe çarpmasıyla öğrenmişti. Şok olmuş bir halde bunu neden yaptığını sormuştu. "Şans, şans," demişti adam. "Yeni arabaya şans getirmek köpek. Ama farklı olmak ördek. Hele öldür bir ördek ya kaza yapmak ya da insan öldürmek sen."

Rögarın ilerisinde kasap tezgahları kuruluydu. Fakat etrafta ne et ne de kasaplar vardı. Bir adam, masalardan birinin üzerinde duran, dikiş makinesine benzeyen küçük bir makinede mısır öğütüyordu. Adamın yanında da onun mısır öğütüşünü seyreden bir kadın duruyordu.

Yolun karşısında örtüye sarınmış küçük bir çocuk, bir sokak lambasının altında *akara,* yani fasulye keki satıyordu. Akara kasesi tozun içinde duruyordu, çocuk da yarı uyukluyormuş gibi görünüyordu. Ama çok geçmeden hiç de uyuklamadığı ortaya çıktı. Dışkı toplayıcısı adam süpürgesini ve rüzgar fenerini sallayarak, ardında leş gibi bir koku bulutu bıraka bıraka geçerken birden ayağa fırlayıp adama küfretmeye başladı. Adam süpürgesiyle ona saldırmaya yeltendi ama çocuk, başında akara kasesiyle çoktan kaçıp gitmişti. Mısır öğüten adam bu duruma kahkahalarla güldü, yanındaki kadın da ona katıldı. Dışkı toplayıcısı adam gülümseyip çocuğun annesi hakkında epey kaba şeyler söyledikten sonra yoluna devam etti.

Burası Lagos, diye düşündü Obi; şimdiye dek böyle olduğunu hiç düşünmediği gerçek Lagos işte buydu. İngiltere'deki ilk kışında Nijerya hakkında nostaljik bir şiir yazmıştı acemice. Özel-

likle Lagos'u anlatan bir şiir değildi, ama Lagos da kafasındaki Nijerya'nın bir parçasıydı.

"Bir ağacın altında uzanmak ne tatlıdır,
Akşam vakti, şen kuşların ve narin kelebeklerin coşkusunu paylaşarak,
Ne tatlıdır dünyevi bedenimizi balçığında bırakıp
Göğün müziğine yükselmek
Sonra rüzgarla usulca yere inmek
Batan güneşin yumuşak ışıltısıyla."

Bu şiiri hatırlayıp rögardaki çürümüş köpeğe doğru döndü ve gülümsedi. "Kaşıkta çürük et tadı aldım," dedi dişlerini sıkarak. "Bu çok daha uygun oldu." Sonunda Clara yan sokaktan göründü, arabaya binip yola koyuldular.

Bir süre fazlasıyla kalabalık dar sokaklardan sessizce gittikten sonra Clara'ya dönüp, "Terzini neden varoşlardan seçtiğini anlayamıyorum," dedi. Clara cevap vermedi. Bunun yerine 'Che sarà sarà'yı mırıldanmaya başladı.

Sokaklar, cumartesi gecesi saat dokuzdan bekleneceği üzere son derece kalabalık ve gürültülüydü. Birkaç metrede bir karşılarına, çoğu birbirinin aynı giysileri ya da *aso ebi* giymiş dans grupları çıkıyordu. Terk edilmiş evlerin önüne yapılmış canlı renklerde salaş barakalar nişan, evlilik, doğum, terfi veya başarı ya da yaşlı bir akrabanın ölümü gibi vesileler için düzenlenen törenlerden dolayı parlak floresan lambalarıyla aydınlatılmıştı.

Obi, bellerini tıpkı yağlı bilyeler gibi zahmetsizce kıvıran damasko kadife kumaştan kıyafetler içindeki büyük bir grup genç kadına yaklaşınca yavaşladı. Arkasından bir taksi şoförü sabırsızca korna çalıp onu solladı ve yanından geçerken arabadan sarkarak, "*Ori oda*, aklını başına al!" diye bağırdı. Obi de ona bağırarak karşılık verdi: "*Ori oda*, geri zekâlı!" O sırada aniden bir bisikletli önüne çıktı; ne sinyal vermiş ne de dönüp arkasına bakmıştı.

Obi hemen frenlere asıldı, lastikleri asfalt yolda kulak tırmalayan bir ses çıkardı. Clara küçük bir çığlık atıp Obi'nin sol kolunu tuttu. Bisikletli arkasına dönüp baktı ve hızla uzaklaştı. Amacını, herkes görsün diye siyah bisiklet çantasının üstüne yazmıştı: GELECEĞİN BAKANI.

Cumartesi geceleri Lagos anakarasından İkoyi'ye gitmek, pazardan cenazeye gitmek gibiydi. İki yeri birbirinden ayıran büyük Lagos mezarlığı bu hissi daha da artırıyordu. Tüm o lüks bungalovları, daireleri ve geniş yeşil alanlarına rağmen İkoyi tıpkı mezarlık gibiydi. Burada yaşayan Afrikalıların hiçbir şekilde müşterek bir hayatı yoktu. Tabii, hep burada yaşamış değillerdi. İkoyi bir zamanlar Avrupalıların bölgesiydi. Sonradan işler değişmiş, 'Avrupa memuriyetlerindeki' bazı Afrikalılara da burada evler verilmişti; örneğin Obi Okonkwo burada yaşıyordu. Lagos'tan dairesine giderken tek bir şehir içinde böylesine farklı iki şehir oluşuna yine şaşmadan edemedi. Bu ona hep tek bir palmiye cevizinin kabuğu içinde ince bir duvarla birbirinden ayrılan ikiz çekirdekleri hatırlatıyordu. Bazen bir çekirdek taze ve parlak siyahken, diğeri pudra beyazı renginde ve çürümüş çıkabiliyordu.

"Seni bu kadar mutsuz eden ne?" Abartılı bir biçimde kendisinden olabildiğince uzakta, sol kapıya yaslanmış oturan Clara'ya yan gözle baktı. Clara cevap vermedi. "Söyle bana sevgilim," diyerek bir eliyle direksiyonu tutup diğeriyle Clara'nın elini tuttu. Clara, "Bırak beni, *ojare*," diyerek elini çekti.

Obi neden mutsuz olduğunu gayet iyi biliyordu. Clara her zamanki o tereddütlü üslubuyla film seyretmeye gitmeyi önermişti. İlişkilerinin bu aşamasında Clara, "Hadi, film izlemeye gidelim," demek yerine, "Capitol'de güzel bir film var," demişti hep. Filmlere, özellikle de Clara'nın iyi dediği filmlere ilgi duymayan Obi uzun bir sessizliğin ardından, "İlla gidelim diyorsan gidelim ama ben pek istekli değilim," demişti. Clara ısrar etmemiş, fakat fazlasıyla incinmişti. Akşam boyunca da kırgınlığını üzerinden ata-

mamıştı. "İstediğin filme gitmek için henüz çok geç değil," dedi Obi, taviz vererek veya öyleymiş gibi görünerek. "Sen istiyorsan gidebilirsin, ben gelmiyorum," dedi Clara. Daha üç gün önce 'çok güzel bir filmi' izlemeye gitmişlerdi. Obi öyle sinir olmuştu ki Clara'nın arada bir kulağına fısıldadığı açıklamalar dışında perdeye dahi bakmamıştı. Clara, "Bu adam öldürülecek," diye fısıldayıp kehanette bulunmuştu. Hemen ardından, ölüm fermanı verilmiş adam vurulmuştu. Alt sıralardan şilin biletli seyirciler bu aksiyona gürültülü tezahüratlar yapmıştı.

Clara'nın ekrandaki öldürme cümbüşünden böylesine keyif alması Obi'yi hep şaşırtmıştı. Kendisiyse bu tür şeylerden, sinemadan çıktıktan sonra filmi düşündüğü sıralarda keyif alıyordu. Ama içerideyken öfkeden başka hiçbir şey hissedemiyordu. Clara da bunun farkındaydı ve film sırasında arada bir kolunu sıkarak ya da fısıldarken hafifçe kulağını ısırarak onun gerginliğini azaltmak için elinden geleni yapıyordu. Bazen şöyle diyordu: "Hem, sen bana şiirlerini okumaya başladığında ben sana itiraz etmiyorum." Bu doğruydu. Daha o sabah hastaneden onu aramış ve kısa süre önce Enugu'dan transferle Lagos'a gelmiş bir arkadaşıyla hep beraber öğle yemeği yemek için Clara'yı davet etmişti. Clara bu adamı daha önce de görmüş, ama ondan hoşlanmamıştı. O yüzden telefonda Obi'ye onunla tekrar görüşmeyi istemediğini söylemişti. Obi ısrar edince de, "Neden görüşmek istemediğim insanlarla görüşmemi istediğini anlayamıyorum," demişti. "Biliyorsun ki sen bir şairsin Clara," demişti Obi. "İstemediğin insanlarla görüşmek, bu tam T. S. Eliot tarzı."

Onun neden bahsettiği hakkında hiçbir fikri olmasa da, Clara yemeğe gelip Obi'nin arkadaşı Christopher'la buluşmuştu. Bunun karşılığında Obi de en azından 'çok güzel filmini' seyrederken onun yanında oturabilirdi. Tıpkı Obi ve Christopher'ın, Nijerya'daki kamu görevlilerinin rüşvetçiliği üzerine teoriler yürüttüğü o sıkıcı öğle yemeğinde Clara'nın da kendisinin yanında oturduğu gibi. Obi ve Christopher ne zaman buluşsalar Nijerya'nın

geleceği üzerine mutlaka hararetli bir tartışmaya girişirlerdi. Obi neyi savunsa Christopher aksini iddia etmek zorunda hissederdi. Christopher, Londra Üniversitesi, İktisat Fakültesi mezunuydu ve her seferinde Obi'nin görüşlerinin gerçekçi ve bilimsel analizlere dayanmadığını, bunun da şaşırtıcı olmadığını çünkü onun İngiliz Edebiyatı okuduğunu söylerdi. O gün de aralarında şöyle bir konuşma geçti:

"Kamu hizmeti tepedeki o sözde kıdemliler yüzünden yozlaşmış durumda," dedi Obi.

"Sen tecrübeye inanmıyor musun? Sence üniversiteden yeni mezun olmuş bir delikanlıyı hemen alıp daimi bakan mı yapmak lazım?"

"Ben hemen üniversiteden sonra demedim, ama bu bile yüksek mevkilerimizi, tecrübelerini destekleyecek entelektüel temelleri olmayan yaşlı adamlarla doldurmaktan iyidir."

"Geçen sene hapse giren tapu müdürüne ne diyorsun? O da üniversiteden çıkar çıkmaz alınmıştı göreve."

"O bir istisna," dedi Obi. "Ama şu yaşlı adamlardan birini ele alalım. Muhtemelen okulu otuz yıl önce, altıncı sınıftayken bırakmıştır. Rüşvet yoluyla –rüşvet çilesiyle– istikrarlı bir biçimde tepeye çıkmak için çalışmıştır. Onun için rüşvet almak doğaldır. Kendisi de vaktiyle verdiği için almayı beklediği bir şeydir. Halkımız ne der, eğer tepedeki adama hürmet gösterirsen tepede olma sırası sana geldiğinde diğerleri de sana hürmet gösterir. Yaşlılar böyle der."

"Peki sorabilir miyim, gençler ne der?"

"Çoğunun rüşvet gibi bir sorunu yoktur. Kimseye rüşvet vermeden doğrudan tepeye gelirler. Bu, illa ki diğerlerinden daha iyi oldukları anlamına gelmiyor, ama erdemli bir şekilde yükselmeyi başarabiliyorlar. Öte yandan bu tür bir erdem bile alışkanlık haline gelebilir."

"Çok iyi ifade ettin," diyerek onayladı Christopher, *egusi* çorbasından büyük bir parça eti ağzına götürürken. Dövülmüş yam

ve *egusi* çorbalarını parmaklarıyla yiyorlardı. İkinci nesil eğitimli Nijeryalılar dövülmüş yam ya da *garri*'yi yine parmaklarıyla yemeye başlamışlardı, çünkü böylesi çok daha lezzetli oluyordu. Bundan daha iyi bir nedenleri de kendilerine medeniyetsiz denmesinden ilk nesil kadar korkmamalarıydı.

"Zacchaeus!" diye seslendi Clara.

Kilerden, "Efendim, madam," diyen bir ses geldi.

"Bize biraz daha çorba getir."

Zacchaeus aslında ona cevap vermek istememişti, ama tekrar düşünüp vazgeçmiş ve gönülsüzce, "Evet, madam," demişti. Beyefendi, Madam'la evlenir evlenmez işi bırakmaya kararlıydı. "Beyefendiyi çok seviyorum, ama bu Madam iyi değil," diye düşünüyordu.

3.

Obi ve Clara arasındaki ilişki tam anlamıyla ilk görüşte aşk sayılmazdı. Nijerya ve Kamerun Ulusal Konseyi'nin Londra şubesinin St. Pancras Belediye Binası'nda düzenlediği bir dansta tanışmışlardı. Clara oraya Obi'nin yakından tanıdığı bir öğrenciyle gelmişti, ikisini tanıştıran da o olmuştu. Obi, Clara'yı görür görmez güzelliğinden büyülenmiş ve salonun içinde onu gözleriyle takip etmişti. Sonunda onu dansa kaldırmayı başarmıştı. Ama o kadar heyecanlıydı ki, "Uzun süredir mi dans ediyorsunuz?" diye girmişti lafa. Clara kısa ve ters bir yanıt vermişti: "Hayır. Niye?" Obi hiçbir zaman çok iyi bir dansçı olmamıştı ama o gece tam anlamıyla berbattı. İlk yarım dakika içinde dört kez Clara'nın ayaklarına basmıştı. Clara artık tüm dikkatini, ayaklarını vaktinde çekip kurtarmaya vermişti. Dans biter bitmez de koşarcasına yanından ayrılmıştı. Obi oturduğu yere kadar peşinden gidip ancak, "Çok teşekkür ederim," diyebilmişti. Clara dönüp bakmadan başını sallamıştı.

O geceden yaklaşık on sekiz ay sonra Liverpool'daki Harrington Rıhtımı'nda karşılaşana dek birbirlerini hiç görmemişlerdi. İkisi de tesadüfen aynı gün, aynı gemiyle Nijerya'ya gidiyorlardı.

On iki yolcu ve elli mürettebat taşıyan küçük bir yük gemisiydi bu. Obi rıhtıma geldiğinde diğer yolcuların tümü gümrük işlemlerini halledip gemiye binmişlerdi. Kısa boylu ve kel gümrük memuru oldukça arkadaş canlısıydı. Obi'ye İngiltere'de iyi vakit geçirip geçirmediğini sordu. İngiltere'de üniversiteye mi gidiyordu? Havayı çok soğuk bulmuş olmalıydı.

"Bir süre sonra havaya fazla aldırış etmedim," dedi Obi. Bili-

yordu ki, bir İngiliz, havasından şikayet edebilirdi ama bir yabancının buna katılmasından hoşlanmazdı.

Obi yolcu salonuna girip de karşısında Clara'yı görünce az kalsın dengesini kaybedip düşüyordu. Clara, yaşlı bir kadın ve genç bir İngiliz'le sohbet ediyordu. Obi gidip yanlarına oturdu ve kendini tanıttı. Yaşlı kadının adı Bayan Wright'tı, Freetown'a geri dönüyordu. Genç adamın adı Macmillan'dı, Kuzey Nijerya'da idare memuruydu. Clara kendini Bayan Okeke olarak tanıttı. "Sanırım daha önce karşılaşmıştık," dedi Obi. Clara şaşkın, biraz da düşmanca ona baktı. "Londra'daki N.K.U.K dansında," dedi Obi. "Öyle mi," dedi Clara, Liverpool rıhtımında bir gemide olduklarını söylenmişçesine ilgi göstererek, sonra dönüp Bayan Wright'la konuşmasına devam etti.

Gemi rıhtımdan saat 11:00'de ayrıldı. Obi günün geri kalanını kendi halinde, denizi seyrederek ve kamarasında okuyarak geçirdi. Bu ilk deniz yolculuğuydu ve şimdiden uçmaktan çok daha iyi olduğu sonucuna varmıştı.

Ertesi sabah uyandığında o çok bahsedilen deniz tutmasına dair hiçbir belirti hissetmiyordu. Diğer yolcular kalkmadan önce sıcak bir duş aldı ve denizi seyretmeye küpeşteye çıktı. Önceki akşam deniz çok durgundu. Şimdiyse üstü beyaza boyanmış pürüzlü tepeciklerin durmak bilmeyen devinmelerine dönüşmüştü. Temiz havada içerek bir saate yakın küpeştede durdu. "Gemilerle denize inenler..." sözünü hatırladı. Bugünlerde pek dindar sayılmazdı, yine de o an derinden etkilenmişti.

Kahvaltı zili çaldığında iştahı da sabah havası kadar keskinleşmişti. Oturma düzeni önceki günden ayarlanmıştı. İçeride on kişilik büyük bir orta masa ve salonun çeşitli yerlerine dağıtılmış altı tane iki kişilik koltuk vardı. On iki yolcunun sekizi orta masaya oturmuştu. Masanın karşılıklı iki ucu kaptana ve baş makiniste ayrılmıştı. Obi, Macmillan ve Nijeryalı memur Stephen Udom'un ortasına oturmuştu. Tam karşısında Birleşik Afrika

Şirketi'nde çalışan Bay Jones vardı. Orada ne iş yaptığını bilmiyordu. Bay Jones her seferinde dört beş tabak dolusu yemeğe birden girişiyor, sonrasında kendine hakim olabilen bir adam havasına bürünerek, kibirli bir edayla garsona sesleniyordu: "Yalnızca kahve." Bunu söylerken 'yalnızca'yı özellikle vurguluyordu.

Bay Jones'un aksine baş makinist yemeğine güçbela dokunuyordu. Yüzünün halini gören, adamın önüne Epsom tuzu, ravent ve *mist alba* koymuşlar sanırdı. Omuzlarını kaldırmış, kollarını iki yana sıkıca bastırmıştı, sanki her an içinin boşalacağından korkuyor gibiydi.

Clara, Bay Jones'un solundaydı. Obi ondan tarafa bakmamak için büyük özen gösteriyordu. Clara da Ibadanlı bir eğitim subayıyla konuşuyordu. Adam ona dil ve lehçe arasındaki farkı anlatıyordu.

Başlangıçta Biscay Körfezi oldukça sakin ve durgundu. Gemi şimdi gökyüzünün açık olduğu, belli belirsiz güneş vaat eden bir ufka doğru yol alıyordu. Denizin çevresi artık gökyüzüyle iç içe girmiş görünmüyordu; Tanrı'nın uçağının her an havalanacağı devasa bir pist gibi, derin ve keskin bir kontrastla ondan ayrılmıştı. Akşam çökerken huzurlu ve dingin hali birdenbire kayboldu. Denizin yüzeyi öfkeyle çarpıldı. Obi hafiften başının döndüğünü hissetti, sanki kafası vücuduna ağır geliyordu. Akşam yemeği için salona indiğinde yemeğe yalnızca bakmakla yetindi. Birkaç yolcu hiç gelmedi. Diğerleri de neredeyse hiç konuşmadan yediler.

Obi kamarasına döndü, doğruca yatağa giriyordu ki birisi hafifçe kapısını tıklattı. Kapıyı açınca karşısında Clara'yı gördü.

"Pek iyi görünmediğinizi fark ettim," dedi kadın İgbo dilinde, "o yüzden size birkaç Avomine tableti getirdim." İçinde yarım düzine beyaz tablet olan bir zarf uzattı. "Yatmadan önce bunlardan iki tane alın."

"Çok teşekkür ederim. Çok naziksiniz." Obi şaşkınlıktan serseme dönmüştü, kadına karşı takındığı tüm o soğukkanlı ve

kayıtsız tavrı birdenbire yok olmuştu. "Ama," dedi kekeleyerek, "bunları alarak... ee... sizi..."

"Ah, hayır. Yanımda tüm yolculara yetecek kadar var. Gemide hemşire olmasının faydaları işte." Hafifçe gülümsedi. "Biraz evvel Bayan Wright'la Bay Macmillan'a da verdim. İyi geceler. Sabah kendinizi daha iyi hissedeceksiniz."

Obi bütün gece, karanlıkta çıtırdayıp gıcırdayan küçük geminin düzensiz devinimlerine uyum sağlarcasına yatağın içinde döndü durdu. Ne uyuyabiliyor ne de uyanık kalabiliyordu. Yine de gecenin çoğunda, birkaç saniyede bir Clara'yı düşünmeyi başarabildi. Ona hiçbir şekilde ilgi göstermeyeceğine dair kesin bir karar almıştı. Ama kapıyı açıp onu görünce sevincini ve heyecanını çok belli etmiş olmalıydı. Clara ise ona herhangi bir hasta gibi davranmıştı. "Yanımda tüm yolculara yetecek kadar var," demişti. "Bay Macmillan'la Bayan Wright'a da verdim." Fakat tanıştıklarından beri ilk kez İgbo dilinde konuşmuştu; sanki, "Biz birbirimize aitiz: ikimiz de aynı dili konuşuyoruz," demek istemişti. Hem sanki bir parça da onun için endişelenmiş gibiydi.

Ertesi sabah erkenden uyandı. Daha iyi hissediyordu ama henüz tam anlamıyla düzelmemişti. Tayfalar güverteyi yıkamışlardı. Islak, tahta zeminde yürürken az kalsın kayıp düşüyordu. Küpeştedeki en sevdiği yere gidip durdu. O sırada arkasında bir kadının hafif adımlarını işitti. Dönüp bakınca karşısında Clara'yı gördü.

"Günaydın," dedi yüzünde geniş bir gülümsemeyle.

Clara da, "Günaydın," deyip gitmeye davrandı.

"Tabletler için teşekkür ederim," dedi Obi, İgbo dilinde.

Clara'ysa İngilizce karşılık verdi: "Daha iyi hissetmenizi sağladılar mı?"

"Evet, hem de çok."

"Sevindim," dedi ve gitti.

Obi tekrar küpeşteye yaslanıp dalgalı denizi seyretti. Deniz yabanıl, kaya gibi sivri, köşeli ve devingen görünüyordu. Liverpool'dan ayrıldıklarından beri ilk kez bu kadar maviydi; bir-

biriyle çarpışıp iç içe giren, parlak beyaz tepeli sayısız dalgacıkla hareketlenen engin bir maviliğe dönüşmüştü. Obi, birinin sert ve hızlı adımlarla yürüyüp birden düştüğünü işitti. Macmillan'dı bu.

"Bir şeyiniz yok ya?" dedi.

"Yok, yok," dedi diğeri, aptalca gülüp bir yandan da ıslanmış arkasını silkelerken.

"Ben de az kalsın düşüyordum," dedi Obi.

O sırada Clara tekrar göründü. "Dikkatli olun Bayan Okeke," dedi Macmillan, "güverte çok tehlikeli. Ben az önce düştüm." Hâlâ pantolonunun arkasını silkeliyordu.

"Kaptan yarın bir adaya uğrayacağımızı söyledi," dedi Clara.

"Evet, Madeira Adası," dedi Macmillan. "Sanırım yarın akşama varırız."

"Artık vakti de gelmişti," dedi Obi.

"Denizi sevmiyor musunuz?"

"Evet ama beş günden sonra artık bir değişiklik istiyorum." Obi Okonkwo ve John Macmillan, Macmillan'ın ıslak güvertede düştüğü andan itibaren birbirlerine ısınıp arkadaş olmuşlardı. Çok geçmeden tenis oynayıp birbirlerine içki ısmarlıyorlardı.

"Ne alırsınız Bay Okonkwo?" diye sordu Macmillan.

"Bira lütfen. Hava gitgide ısınıyor." Başparmağını yüzüne götürüp terini fiskeledi.

"Öyle, değil mi?" dedi Macmillan, göğsüne doğru üfleyerek. "Bu arada adınız ne? Benimki John."

"Obi."

"Obi. Güzel isim. Anlamı ne? Bütün Afrika isimlerinin bir anlamı olduğunu duymuştum."

"*Afrika* isimlerini bilmiyorum ama İgbo isimleri öyledir. Çoğu, uzun cümleler halindedir. İncil'deki peygamberin oğluna verdiği 'Giden Geri Dönecek' ismi gibi."

"Londra'da ne okudunuz?"

"İngiliz Edebiyatı. Neden?"

"Ah, sadece merak ettim. Kaç yaşındasınız? Merakımı mazur görün."

"Yirmi beş," dedi Obi. "Siz?"

"Çok ilginç. Ben de yirmi beş yaşındayım. Sizce Bayan Okeke kaç yaşındadır?"

"Kadınlara ve müziğe yaş biçilmemeli," dedi Obi gülümseyerek, "aşağı yukarı yirmi üçtür diyebilirim."

"Çok güzel, değil mi?"

"Ah evet, gerçekten de öyle."

Madeira Adası'na artık epeyce yaklaşmışlardı. Birinin dediğine göre yaklaşık iki saat sonra oradaydılar. Herkes küpeşteye çıkmış birbirine içki ısmarlıyordu. Bay Jones birden şairleşti. "Su, her yerde su, ama içmek için bir damla bile yok," dedi monoton bir makamla. Sonra şiirsellikten vazgeçip, "Ne büyük bir su israfı!" dedi.

Obi söylediği şeyin doğruluğuyla birden irkildi. Ne büyük bir su israfıydı. Atlantik Okyanusu'nun çok küçük bir bölümü, Sahra Çölü'nü bereketli bir yeşilliğe dönüştürebilirdi. Olası tüm dünyalara yetecek kadar suyu vardı. Burada fazlasıyla varken orada zerresi yoktu.

Gemi gün batarken Funchal'a demir attı. Küçük bir kayık gemiye yanaştı, içinde kürek çeken bir genç adamla iki çocuk vardı. Çocuklardan küçük olanı on yaşından büyük olamazdı, diğeri de muhtemelen ondan iki yaş büyüktü. Para karşılığında dalmak istiyorlardı. Bunun üzerine üst güverteden denize madeni paralar atılmaya başladı. Çocuklar dalıp hepsini çıkardılar. Stephen Udom bir peni attı. Çocuklarda hiçbir kıpırdanma olmadı; peni için dalmadıklarını söyleyince de herkes kahkahalarla güldü.

Gün batarken Funchal'ın sarp tepeleri, yemyeşil ağaçları ve beyaz duvarlı, kırmızı kiremitli evleri tılsımlı bir ada hissi uyandırıyordu. Macmillan, Obi ve Clara akşam yemeklerini yer yemez sahile indiler. Arnavut kaldırımlı sokaklarda dolaştılar, taksi du-

rağında dizilmiş antika arabaların önünden geçtiler. İki öküzün çektiği, tekerleklerin üzerine yerleştirilmiş düz bir tahtadan ibaret bir yük arabası gördüler. Üstünde bir adam ve dolu bir çuval vardı. Küçük bahçelere ve parklara girip gezdiler.

"Burası bir bahçe şehri!" dedi Clara.

Yaklaşık bir saat sonra tekrar rıhtıma döndüler. Kırmızılı yeşilli büyük bir şemsiyenin altına oturup kahve ve şarap söylediler. Bir adam yanlarına gelip onlara kartpostal sattı, sonra oturup Madeira şarabını anlattı. Ancak birkaç kelime İngilizce biliyordu ama söylemek istediklerini üçüne de şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlatabilmişti.

"Las Palmas şarabı ve İtalyan şarabı saf su. Madeira şarabı, iki göz, dört göz," dedi. Bunun üzerine hepsi güldüler, kendisi de onlarla birlikte güldü. Sonra Macmillan'a adi bir takı sattı. Hepsi, daha gemiye bile varmadan takının kararıp matlaşacağının farkındaydı.

"Kız arkadaşınız bundan hoşlanmayacak Bay Macmillan," dedi Clara.

"Uşağımın karısına aldım," diye açıklama yaptı Macmillan. Sonra, "Bana Bay Macmillan denmesinden nefret ediyorum," dedi. "Kendimi yaşlı hissediyorum öyle denince."

"Özür dilerim," dedi Clara. "John'du, değil mi? Ve siz de Obi'siniz. Ben, Clara."

Saat onda gitmek üzere ayağa kalktılar, gemileri saat on birde hareket edecekti, daha doğrusu kaptan öyle demişti. Macmillan yanında hâlâ bir miktar Portekiz parası olduğunu fark edince bir bardak daha şarap ısmarladı. Bunu Obi'yle birlikte içtiler. Sonra Macmillan, Clara'nın sağ elinden Obi de sol elinden tuttu ve gemiye geri döndüler.

Diğer yolcular henüz gelmemişti, gemi terk edilmiş gibi görünüyordu. Küpeşteye yaslanıp Funchal'dan bahsettiler. Sonra Macmillan evine yazması gereken önemli bir mektubu olduğunu söyledi. "Sabaha görüşürüz," dedi.

"Sanırım benim de mektup yazmam gerekiyor," dedi Clara.

"İngiltere'ye mi?" diye sordu Obi.

"Hayır. Nijerya'ya."

"Acele etmene gerek yok," dedi, "Freetown'a gelene dek Nijerya'ya mektup gönderemezsin. Bana böyle söylemişlerdi."

O sırada Macmillan'ın, kamarasının kapısını sertçe kapadığını işittiler. Gözleri bir anlığına buluştu. Obi tek kelime daha etmelerine fırsat vermeden onu kollarının arasına aldı. Ardı ardına öperken Clara tir tir titriyordu.

"Bırak beni," diye fısıldadı.

"Seni seviyorum."

Clara bir müddet hiçbir şey demedi, kollarının arasında erimiş gibiydi.

Sonra birden, "Sevmiyorsun," dedi. "Aptalca davranıyoruz. Sabaha unutmuş olacaksın." Sonra Obi'ye bakıp onu tutkuyla öptü. "Biliyorum, sabah kendimden nefret edeceğim," dedi. "Sen... Bırak beni, birisi geliyor."

Freetown'dan Afrikalı Bayan Wright'tı gelen.

"Döndünüz mü?" diye sordu. "Diğerleri nerede? Bir türlü uyuyamadım," dedi. Midesi bozulmuştu.

4.

Haftanın belirli günleri Lagos rıhtımına yanaşan posta gemilerinin aksine, yük gemilerinin gidecekleri yere ne zaman varacakları belli olmazdı. Bu yüzden *MV Sasa* demir attığı vakit, Atlantic Terminali'nde gelenleri bekleyen kimse yoktu. Oysa posta gemilerinin geldiği günlerde o güzel ve havadar bekleme salonu, rengarenk giyinmiş dostlar ve akrabalarla dolu olurdu. Geminin yanaşmasını beklerken buzlu bira veya Coca-Cola içer, çöreklerini yerlerdi. Bazen sessiz ve üzgün bekleyen küçük bir grupla karşılaşırdınız. Böylesi bir durumda, oğullarının İngiltere'de beyaz bir kadınla evlendiğinden emin olabilirdiniz.

MV Sasa'nın gelişini bekleyen bir kalabalık yoktu. Bunun Bay Stephen Udom'da ne denli derin bir hayal kırıklığı yarattığı açıkça ortadaydı. Daha Lagos görünür görünmez kamarasına girmiş, sıcak bir ekim günü olmasına rağmen yarım saat sonra üstünde siyah takım elbise, melon şapka ve elinde baston şemsiyesiyle çıkmıştı.

Görevli sayısı beş kat daha fazla olsa da, burada gümrük işlemleri, Liverpool'dakinin üç katı uzun sürdü. Obi'nin kamarasına genç bir adam, daha doğrusu çocuk denebilecek yaşta bir delikanlı geldi. Pikaplı radyosu için vereceği gümrük harcının beş pound olduğunu söyledi.

"Tamam," dedi Obi, pantolonunun arka ceplerini yoklayarak. "Bana bir makbuz yaz." Çocuk yazmadı, Obi'ye birkaç saniye baktıktan sonra, "Sizin için iki pounda indirebilirim," dedi.

"Nasıl?" diye sordu Obi.

"Bunu yapabilirim ama makbuz alamazsınız."

Obi birkaç saniye ses çıkarmadan durduktan sonra, "Aptal

olma," dedi. "Şimdi burada bir polis olsaydı seni ona teslim ederdim." Çocuk bunu duyar duymaz tek kelime etmeden kamarasından fırlayıp gitti. Obi onu daha sonra başka yolcularla ilgilenirken gördü.

Başka bir görevlinin gelmesini beklerken içinden, "Ah, nerede o eski Nijerya," dedi. Nihayet diğer yolcuların işlemleri bittikten sonra onun kamarasına da bir görevli geldi.

Obi posta gemisiyle gelseydi, Umuofia Gelişim Derneği (Lagos Şubesi) onun için rıhtımda gösterişli bir karşılama töreni düzenleyecekti. Durum böyle olunca, toplantıda, muhabirlerin ve fotoğrafçıların da çağrılacağı büyük bir resepsiyon yapmayı kararlaştırmışlardı. Nijerya Radyosu'na da bir davetiye gönderilerek resepsiyonu yayınlamaları ve bir süredir bir dizi yeni şarkı üzerinde çalışan Umuofia Kadınlar Korosu'nu banda kaydetmeleri istenmişti.

Resepsiyon, cumartesi günü saat 16:00'da, başkanın iki odasının bulunduğu Moloney Sokağı'ndaki binada verildi.

Sıcak yüzünden ceketsiz gelen şeref konuklarının dışında herkes *agbada* giysisi veya Avrupa tarzı takım elbiseleriyle son derece şıktı. Obi'nin Bir Numaralı hatasıydı bu. Herkes İngiltere'den dönen genç bir adamın etkileyici bir giysiyle gelmesini bekliyordu.

Duadan sonra derneğin sekreteri 'Hoşgeldin Konuşması'nı okudu. Ayağa kalktı, boğazını temizledi ve oldukça büyük bir kâğıda bakarak tekdüze bir sesle okumaya başladı:

"Londra Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi'nden onur derecesiyle mezun olan Michael Obi Okonkwo için, Altın Post'u elde etmek üzere Birleşik Krallık'tan dönüşü vesilesiyle Umuofia Gelişim Derneği görevlileri ve üyeleri adına hazırlanan 'Hoşgeldin Konuşması'nı takdim ediyorum.

"Bayım, sözü edilen derneğin görevlileri ve üyeleri olarak bizler, daha evvel örneği görülmemiş akademik başarınızı takdir edişimizi minnettarlıkla ve naçizane bu şekilde göstermek istedik..."

Artık irredantist politika, sosyal eşitlik ve ekonomik bağımsızlık yürüyüşlerinde kasabalar topluluğuna katılabilecek olan eski Umuofia kasabasına kazandırdığı büyük saygınlıktan da bahsetti.

"Evlatlarımızdan birinin bu ilerleme yürüyüşüne öncülük etmesinin önemi asla göz ardı edilemez. Halkımızın bir deyişi vardır: 'Bizimki bizimdir ama benimki benimdir.' Politik evrimimizin bu dönüm noktasında her kasaba ve köy 'Bu benim' diyerek sahiplenebileceği şeylerin mücadelesini vermektedir. Ne mutlu bize ki, bugün, nam salmış evladımız ve onur konuğumuzun şahsında bizler de böyle paha biçilmez bir varlığa sahip olduk."

Ardından, Obi'nin yabancı bir ülkede eğitim görmesini mümkün kılan Umuofia Burs Sistemi'nin oluşum hikâyesine değindi ve bunu büyük kâr getirmesi gereken bir yatırım olarak adlandırdı. Tabii oldukça dolaylı bir ifadeyle söz konusu anlaşmaya da atıfta bulunarak, bu sistemden faydalananın borcunu dört yıl içinde geri ödemesinin beklendiğini, böylece 'sonsuz bir öğrenci akınına da bilginin Pieria Pınarı'ndan doya doya içme imkânı tanınacağını' söyledi.

Doğal olarak konuşması sık sık tezahürat ve alkışlarla kesildi. Herkes sekreterlerinin nasıl da zehir gibi bir genç adam olduğundan söz etti. İngiltere'ye gitmeyi hak ediyordu. Konuşmayı, anlamasalar da, hayran kaldıkları türde bir İngilizceyle yazmıştı: O atasözünde bahsi geçen kuru et misali ağzı dolduran bir üslubu vardı.

Öte yandan Obi hiç de etkileyici olmayan bir İngilizceyle eğitimin öneminden bahsetti. "Eğitim hizmet içindir, beyaz yakalı işler ve dolgun maaşlar için değil. Bağımsızlığın eşiğindeki büyük ülkemiz için ona iyi ve dürüstlükle hizmet etmeye hazır insanlara ihtiyacımız var," dedi.

Yerine oturunca dinleyiciler nezaket gereği alkışladılar. Bu da Obi'nin İki Numaralı Hata'sı oldu.

Ardından soğuk bira, maden suyu, palmiye şarabı ve bisküvi ikram edildi. Kadınlar, Umuofia ve *nwa jelu oyibo* Obi

Okonkwo'yu, yani beyazların ülkesine gitmiş olan Obi'yi anlatan bir şarkı söylemeye başladılar. Nakaratında peş peşe, leoparın gücünün, pençesinde yattığı tekrarlanıyordu.

Şarkı söylenirken başkan, "Onlar iş verdi mi sana?" diye sordu Obi'ye. Nijerya'da hükümetten 'onlar' diye bahsedilirdi. Hükümetin kendileriyle bir ilgisi yoktu; yabancı bir kurumdu ve insanlar da sıkıntıya girmeden ondan olabildiğince faydalanmaya bakıyordu.

"Henüz değil. Pazartesi günü görüşmeye gideceğim."

"Tabii, siz okumuşlar için sorun olmayacaktır," dedi Obi'nin solunda oturan başkan yardımcısı. "Durum farklı olsaydı, öncesinde bazı adamları *görmeni* tavsiye ederdim."

"Çoğu beyaz adamlar olacağı için buna gerek kalmazdı," dedi başkan.

"Beyaz adamların rüşvet yemediğini mi sanıyorsun? Bizim departmana gel de gör. Bugünlerde siyahlardan daha fazla rüşvet alıyorlar."

Resepsiyondan sonra Joseph, Obi'yi Palm Grove'da akşam yemeğine götürdü. Küçük, temiz bir mekândı burası. Lagosluların daha hareketli eğlenceler aradığı cumartesi geceleri fazla rağbet görmüyordu. Salonda topu topu bir avuç insan –yaklaşık bir düzine Avrupalı ve üç Afrikalı– vardı.

"Burası kime ait?"

"Sanırım Suriyeli birine. Lagos'ta her şey onların," dedi Joseph.

Köşedeki boş masalardan birine oturdular, sonra tavan vantilatörünün tam altında olduklarını fark edip başka bir masaya geçtiler. Etraflarında böceklerin şevkle dans ettiği büyük karpuz lambalardan yumuşak bir ışık yayılıyordu. Böcekler, muhtemelen her lambanın içinde bir vakitler tıpkı kendileri gibi dans eden çok sayıda ceset olduğunun farkında değillerdi. Ya da fark etmişlerse de umurlarında değildi.

Joseph kibirli bir edayla, "Garson!" diye seslendi. Beyaz tunik ve pantolon giymiş, belinde kırmızı kuşak, başında da kırmızı fes bulunan bir garson geldi. Joseph, "Ne alırsın?" diye sordu Obi'ye. Garson cevabı beklerken öne doğru eğildi.

"Gerçekten başka bir şey içmek istediğimi sanmıyorum."

"Saçmalama. Daha gün bitmedi. Soğuk bir bira iç."

Garsona dönüp, "İki Heineken," dedi.

"Ah, hayır. Bir tane yeter. Seninle paylaşalım."

"İki Heineken," dedi Joseph tekrar. Garson bara gitti, az sonra üstünde iki şişe bulunan bir tepsiyle döndü.

"Burada Nijerya yemeği veriyorlar mı?"

Joseph şaşırdı. Hiçbir nezih restoranda Nijerya yemeği bulunmazdı. "Nijerya yemeği mi istiyorsun?"

"Elbette. Dövülmüş yam ve acı yaprak çorbası için ölüyorum. İngiltere'de irmikle idare ediyorduk ama aynı şey değil."

"Uşağıma yarın öğle yemeğinde sana dövülmüş yam yapmasını söyleyeyim."

"Harikasın!" dedi Obi büyük bir sevinçle. Sonra yan masada oturan Avrupalı grubun anlaması için İngilizce ekledi: "Haşlama patatesten bıktım usandım!" Özellikle haşlama demişti, çünkü hissettiği tiksintiyi vurgulamak istiyordu.

Çok geçmeden beyaz bir el arkadan sertçe sandalyesini tuttu. Obi hızla dönüp baktı. Güçlükle yürüyen restoranın yaşlı müdiresi, destek almak için sandalyelere tutunuyordu. Seksen değilse bile yetmişini çoktan geçmiş olmalıydı. Salon boyunca sendeleyerek yürüyüp tezgahın arkasına geçti ve az sonra titrek eliyle tuttuğu bir bardak sütle dışarı çıktı.

Sol elinin hiç durmadan titreyen bir parmağıyla yerdeki sarı renkli bez parçasını işaret ederek, "Şu toz bezini buraya kim bıraktı?" dedi.

"Bilmiyorum," dedi seslendi garson.

"Kaldır onu," dedi kadın çatlak bir sesle. Emir vermeye uğraşırken elindeki bardağı unutmuştu. Bardak titrek elinde yana

eğildi ve süt, temiz, çiçekli elbisesinin üstüne döküldü. Köşedeki bir sandalyeye gidip, yağmurda kalmaktan paslanmış eski bir makine gibi gıcırdayıp inleyerek adeta çöktü. Burası onun en sevdiği köşesi olmalıydı, çünkü papağanının kafesi başının tam üstündeydi. Oturur oturmaz papağan, kafesindeki sarkmış bir değneğe çıkıp kuyruğunu indirdi ve aşağıya dışkısını bıraktı. Dışkı, yaşlı kadını birkaç milim farkla ıskaladı. Obi yerdeki pisliği görebilmek için sandalyesinde hafifçe doğruldu. Fakat yerde pislik falan yoktu. Her şey mükemmel bir biçimde ayarlanmıştı. Yaşlı kadının sandalyesinin hemen yanında, dışkıyla dolu bir tepsi duruyordu.

"Bu mekânın bir Suriyeli'ye ait olduğunu sanmıyorum," dedi Obi. "Kadın İngiliz."

Birlikte karışık ızgara yediler. Obi yemeğin çok da fena olmadığını itiraf etti. Ama kafasını kurcalayan bir şey vardı hâlâ. İngiltere'den ayrılmadan önce Joseph'tan kendisini ağırlamasını rica etmişti. Joseph bunu neden yapmamıştı? Umuofia Gelişim Derneği ona kendi paralarıyla Yaba'nın varoşlarında bir Nijeryalı'ya ait pek de güzel olmayan bir otel ayarlamıştı.

"İngiltere'den gönderdiğim son mektubu aldın mı?"

Joseph aldığını söyledi. Alır almaz derneğin yöneticisiyle görüşmüştü, fakat son dönemdeki usule uygun olarak bir otele yerleştirilmesi gerektiğine karar verilmişti. Obi'nin düşüncelerini okumuşçasına, "Biliyorsun, benim yalnızca tek bir odam var," dedi Joseph.

"Saçma," dedi Obi. "Yarın sabah bu pis otelden ayrılıp senin yanına geleceğim."

Joseph şaşırdı, ama çok da sevindi. Bir sakıncadan daha bahsetti ama yürekten söylemediği açıkça belliydi.

"Diğer kasabalardakiler Umuofia'nın bir evladının İngiltere'den döndüğünü ve Obalende'de biriyle oda paylaştığını duyunca ne diyecekler?"

"Ne derlerse desinler."

Kısa bir süre sessizce yemeklerini yedikten sonra Obi, "Halkımızın katetmesi gereken daha çok yol var," dedi. O bunu söylediği sırada Joseph da bir şey söylemek üzereydi ama vazgeçmişti.

"Sen bir şey diyordun."

"Kadere inandığımı söyleyecektim."

"Öyle mi? Neden?"

"Öğretmenimiz Bay Anene'yi hatırlarsın; senin İngiltere'ye gideceğini söylerdi hep. O zamanlar daha çok küçüktün, sürekli burnun akardı, ama yine de her sömestrin sonunda sınıf birincisi olurdun. Sana 'Sözlük' derdik, hatırlıyor musun?"

Obi çok utanmıştı, çünkü Joseph son sesiyle konuşuyordu.

"Aslına bakarsan burnum hâlâ akıyor. Bahar nezlesi diyorlar."

"Sonra Hitler'e yazdığın şu mektup vardı," dedi Joseph.

Obi o yüksek sesli nadir kahkahalarından birini attı. "Nereden geldi aklıma, merak ediyorum. Bazen hâlâ düşünürüm. Hitler'le ne ilgim vardı? Galiba onun için üzülmüştüm. Ayrıca 'Savaşı Kazanma Mücadelemiz' için her gün çalılığa gidip palmiye çekirdeği toplamayı hiç sevmiyordum." Birden ciddileşti. "Hem bir düşünürsen, müdürün her sabah küçük çocuklara, topladıkları her palmiye çekirdeğiyle Hitler'in tabutuna bir çivi aldıklarını söylemesi hiç de etik değildi."

Yemek salonundan tekrar oturma salonuna geçtiler. Joseph yine bira isteyecek oldu ama Obi kararlı bir biçimde reddetti.

Obi, oturduğu yerden Broad Sokağı'ndan geçen arabaları görebiliyordu. O sırada uzun bir De Soto girişin tam önünde durdu; içinden genç, yakışıklı bir adam çıkıp salona girdi. Herkes dönüp ona baktı, salonu ıslığı andıran sesler kapladı. Herkes yanındakine, gelen adamın devlet bakanı olduğunu fısıldıyordu.

Joseph da Obi'ye fısıltıyla, "Sayın Sam Okoli bu," dedi. Fakat Obi şaşkınlıktan donakalmış bir halde, yarı karanlıkta duran De Soto'ya bakıyordu.

Sayın Sam Okoli kendi seçim bölgesi Doğu Nijerya ve

Lagos'un en popüler politikacılarından biriydi. Gazeteler ondan Lagos'un en iyi giyinen beyefendisi ve en uygun eş adayı olarak bahsediyordu. Yaşı kesinlikle otuzun üstündeydi, ama okuldan yeni mezun olmuş bir delikanlı gibi görünüyordu. Uzun boylu ve atletik yapılıydı, herkese iç açıcı bir gülümseme sunardı. Bara doğru yürüyüp bir kutu Churchman's aldı. Bu arada Obi'nin bakışları, içinde Clara'nın oturduğu De Soto'ya kilitlenmişti. Onu yalnızca bir an, gözünün ucuyla görebilmişti. Belki de o değildi. Bakan tekrar arabasına döndü, kapıyı açarken içerideki loş ışık pelüş koltukları yeniden aydınlattı. Artık hiç şüphesi kalmamıştı. Clara'ydı o.

"Ne oldu?"

"Hiçbir şey. Şu kızı tanıyorum da."

"İngiltere'den mi?"

Obi başıyla onayladı.

"Ah Sam! Adam hiçbirini kaçırmıyor."

5.

Obi'nin Nijerya'daki kamu hizmetine dair, tepedeki yaşlı Afrikalıların yerine üniversite mezunu gençler alınmadıkça yozlaşmanın devam edeceği yönündeki teorisi ilk olarak Londra'da, Nijeryalı Öğrenciler Derneği'ne sunulan bir bildiride ortaya konulmuştu. Londra'daki öğrencilerin ileri sürdüğü çoğu teori arasında, Obi'nin ülkesine döndüğünde doğruluğunu teyit ettiği ilk teori bu olmuştu. Hattâ dönüşünün daha ilk ayında, o yaşlı Afrikalılarının iki klasik örneğiyle karşılaşmıştı.

İlkine iş görüşmesi için gittiği Kamu Hizmeti Komisyonu'nda rastlamıştı. Neyse ki, bu adam onu çileden çıkarmadan önce kuruldakilerin üzerinde iyi bir izlenim bırakmayı başarmıştı.

Komisyon başkanı olan şişman ve neşeli İngiliz, modern şiir ve romana son derece meraklı bir adam çıkmıştı, bu konularda konuşmaktan büyük keyif alıyordu. Hayatın bu yönü hakkında hiç bilgisi olmayan biri Avrupalı, üçü Afrikalı diğer dört üye doğal olarak ikisinin konuşmalarından oldukça etkilenmişti. İşin aslını söylemek gerekirse, etkilenen yalnızca üçüydü, çünkü dördüncüsü görüşme boyunca uyuklamıştı. Yaptığı şey ilk bakışta pek de önemli değilmiş gibi görünse de, bu beyefendi Nijerya'nın üç bölgesinden birinin tek delegesiydi. (Nijerya birliğinin çıkarları açısından hangi bölge olduğu belirtilmemiştir.)

Başkan, Obi'yle Graham Greene'den Tutuola'ya dek pek çok konuda sohbet etti. Yarım saatlik görüşmenin büyük bölümü böyle geçti. Obi sonradan, saçma sapan bir sürü laf ettiğini söyledi, ama bu bilgi yüklü ve etkileyici türden bir saçmalıktı. Doludizgin konuşmaya başlayınca bu duruma kendisi bile şaşırmıştı.

"Graham Greene'nin büyük hayranı olduğunuzu söylüyorsu-

nuz. *Meselenin Kalbi* hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Şimdiye dek bir Avrupalının Batı Afrika üzerine yazdığı tek makul roman, okuduğum en iyi romanlardan biri," dedi Obi. Bir an duraksadıktan sonra tekrar düşünüp fikir değiştirmişçesine ekledi: "Fakat mutlu sonla bitişi kitabı neredeyse mahvetmiş."

Başkan sandalyesinde doğruldu.

"Mutlu son mu? *Meselenin Kalbi*'nden bahsettiğinize emin misiniz? Kitabın sonunda Avrupalı polis intihar ediyor."

"Belki mutlu son ifadesi çok abartılı oldu, ama başka türlü nasıl açıklayabilirim bilmiyorum. Bir kadına duyduğu aşkla Tanrı sevgisi arasında kalan polis intihar eder. Fazla basit. Trajedi böyle bir şey değildir. Benim köyümde sonradan Hıristiyanlığa geçmiş yaşlı bir adam vardı, birbiri ardına felaketler yaşamıştı. Hayatın, sonu gelmez bir biçimde her seferinde azar azar içilen bir pelin otu kasesine benzediğini söylerdi. O adam trajedinin doğasını anlamıştı."

"Sence intihar trajediyi mahvediyor yani," dedi başkan.

"Evet. Gerçek trajedi asla çözüme ulaşmaz. Ümitsizce, sonsuza dek sürer. Klasik trajedi çok basittir. Kahraman ölür, bizlerse duygulanmaya zorlanırız. Oysa gerçek trajedi kıyıda köşede, salaş bir mekânda gerçekleşir, W. H. Auden'i hatırlatır. Dünyanın geri kalanının bundan haberi bile yoktur. Tıpkı *A Handful of Dust*'ta[1] Bay Todd'a Dickens okuyan o adam gibi. Onun hiç kurtuluşu yoktur. Hikâye bittiğinde o hâlâ okumaktadır. duygularında bir zorlama olmaz, çünkü orada değilizdir."

"Çok ilginç," dedi başkan. Sonra masadakilere dönüp diğer üyelerin Bay Okonkwo'ya sormak istedikleri bir şey olup olmadığını sordu. Uyuyan adam dışında hepsi hayır dedi. O ise, "Neden devlette görev yapmak istiyorsunuz? Rüşvet almak için mi?" diye sordu.

Obi duraksadı. Aklına gelen ilk şey bunun aptalca bir soru olduğunu söylemek oldu. Onun yerine, "Bu soruya ne cevap

1 'Avuç Dolusu Toz' anlamındadır. –*yhn*

vermemi umuyorsunuz bilmiyorum. Niyetim rüşvet almak olsa bile böyle bir şeyi bu kurulun önünde itiraf etmemi beklemiyorsunuzdur herhalde. Bunun pek de mantıklı bir soru olduğunu sanmıyorum."

"Hangi soruların mantıklı olduğuna karar vermek size düşmez Bay Okonkwo," dedi başkan, beceriksizce sert görünmeye çalışarak. "Her neyse, vakti gelince bizden haber alacaksınız. İyi sabahlar."

Obi görüşmesinin nasıl geçtiğini anlatınca Joseph fazla sevinemedi. Ona göre, işe ihtiyacı olan bir adamın böyle öfkeli bir tepki verme lüksü yoktu.

"Saçma!" dedi Obi. "İşte ben sömürge zihniyeti diye buna diyorum."

"Ne dersen de," dedi Joseph, İgbo dilinde. "Benden daha fazla okudun, ama ben daha büyük ve daha tecrübeliyim. Ve sana şunu söyleyebilirim: Bir adam, *chi*'sini güreşe davet etmemelidir."

O sırada Joseph'ın uşağı Mark pilav ve güveç getirdi. Hemen yemeye giriştiler. Mark yolun karşısındaki dükkandan şişesi bir peniye iki şişe soğuk su alıp getirdi. Tüm bu süre boyunca burnunun ucunda is lekesi vardı. Gözleri, ateşe üflemekten hafifçe kızarmış ve sulanmıştı.

Bir süre sessizce yemeklerini yedikten sonra Obi, "Bu dört yıl içinde epeyce değişmişsin," dedi. "İki şeye merak salmışsın: politika ve kadınlar."

Joseph gülümseyip, "Boş mideyle politika yapamazsın," dedi.

"Doğru," dedi Obi neşeyle. "Peki ya kadınlar? İki gündür buradayım, daha birini bile görmedim."

"Sana evlenmek üzere olduğumu söylemedim mi?"

"Ne olmuş?"

"Yüz otuz pound başlık parası vermişsen ve yalnızca ikinci sınıf bir memursan, başka kadınlara harcayacak paran kalmıyor."

"Yani yüz otuz pound mu verdin? Başlık parası yasasına ne oldu?"

"Fiyatı artırdı, hepsi bu."

"Üç ablamın erken evlenmesi yazık olmuş, onlardan para kazanabilirdik. Artık zararı diğerlerinden telafi etmeye çalışırız."

"Gülünecek bir konu değil bu," dedi Joseph. "Bekle de gör. Evlenmek istediğinde üst düzey memur olduğun için muhtemelen senden beş yüz pound isteyecekler."

"Ben üst düzey memur değilim. Az önce bana, o geri zekâlıya hakkında ne düşündüğümü söylediğim için işi alamayacağımı söylüyordun. Her neyse, üst düzey memuriyet olsun olmasın, bir eş için beş yüz pound ödemem. Yüz bile, hattâ elli bile ödemem."

"Ciddi olamazsın," dedi Joseph, "tabii rahip olmayı düşünmüyorsan."

Obi iş görüşmesinin sonucunu beklerken sekiz yüz kilometre uzakta, Doğu Bölgesi'nde bulunan memleketi Umuofia'ya kısa bir ziyarette bulundu. Yolculuk pek de heyecan verici değildi. Üstünde *God's Case No Appeal*[1] yazan bir kamyona bindi ve birinci sınıf mevkide oturdu. Diğer bir deyişle, şoför ve bebekli genç bir kadınla ön koltuğu paylaştı. Arka tarafta Nijer Nehri kıyısındaki meşhur Onitsha Pazarı ile Lagos arasında sürekli mekik dokuyan tüccarlar oturuyordu. Kamyon tıka basa dolu olduğundan tüccarlara bacaklarını uzatacak yer kalmamıştı. Ayaklarıyla kalçaları aynı hizada, dizlerini tıpkı kızarmış tavuklar gibi çenelerine dek kıvırmışlardı. Ama bu duruma aldırış etmiyor gibi görünüyorlardı. Çoğunlukla, annelik yerine hemşireliği ya da öğretmenliği seçmiş genç kadınlara dair neşeli ve müstehcen şarkılar söyleyerek kendilerini oyalıyorlardı.

Şoför oldukça sessiz bir adamdı. Ya kola cevizi yiyor ya da sigara içiyordu. Kola cevizi gece uyanık kalmak içindi, çünkü yola ikindi vakti çıkmışlardı, yolculuk bütün gece devam edecek, sabahın erken saatlerine dek sürecekti. Arada bir Obi'den kibritini

1 *God's Case No Appeal*: Nijeryalı yazar Dan Fulani'nin 1981 yılında basılan kitabı 'Tanrı'nın Takdiri, İtiraz Yok' anlamındadır. *–çn*

çakıp sigarasını yakmasını rica ediyordu. Aslında bunu yapmayı ilk teklif eden Obi olmuştu. Adamın el yordamıyla kibritini ararken direksiyonu dirsekleriyle kullandığını görünce telaşlanmıştı.

Ibadan'ı yaklaşık altmış kilometre geçmişlerdi ki şoför birden, "Şu o... ç... polisler!" dedi. Obi üç yüz metre ileride, yolun kenarında bekleyen iki polis memurunun kamyona durması için işaret verdiğini gördü.

İçlerinden biri şoföre, "Evraklarınız?" diye sordu. Obi, üstüne oturdukları koltuğun aynı zamanda para ve değerli evrakların konduğu bir tür kasa işlevi gördüğünü o zaman fark etti. Şoför, yolculardan kalkmalarını istedi. Sandığın kilidini açıp bir tomar evrak çıkardı. Polis evrakları alıp ciddi bir edayla incelemeye başladı. "Trafiğe çıkabilir belgeniz nerede?" diye sordu. Şoför belgesini çıkarıp gösterdi.

Bu arada şoförün yardımcısı diğer polisin yanına gitti. Ama tam ona bir şey veriyordu ki Obi dönüp onlara baktı. Polisin risk almaya niyeti yoktu, ona kalırsa Obi istihbarat teşkilatından olabilirdi. Şoförün yardımcısını büyük bir öfkeyle kınayarak kovaladı. "Burada ne yapıyorsun? Defol git!" O sırada diğer polis, şoförün belgelerinde hata bulmuş, evraklarındaki bilgileri not ediyor, şoförse boş yere yalvarıp yakarıyordu. Sonunda şoför tekrar yola koyuldu, daha doğrusu öyleymiş gibi yaptı, çünkü daha beş yüz metre gitmeden tekrar durdu. Obi'ye dönüp, "Ne diye bakmak adamın suratına verecekken biz iki şilin?" diye sordu.

"Çünkü sizden iki şilin almaya hakkı yok," dedi Obi.

"Sen gibi okumuşları istememek götürmek hiç," diye yakındı adam. "Her şeyi çok bilmek siz. Niye sen var sokmak burnunu bilmediğin işlere? Şimdi polis isteyecek benden on şilin."

Obi neden durduklarını ancak birkaç dakika sonra fark etti. Şoförün yardımcısı, etrafta gözlerini dikip bakan huzursuz edici yabancılar yokken daha sakin davranacaklarını bildiğinden koşa koşa polislerin yanına gitmişti. Çok geçmeden koşmaktan nefes nefese bir halde kamyona geri döndü.

Şoför, "Ne kadar?" diye sordu.

"On şilin," dedi yardımcısı güçlükle soluyarak.

Şoför, Obi'ye dönüp, "Gördün?" dedi. Obi zaten kendini bir parça suçlu hissetmeye başlamıştı. Üstelik arkadaki tüccarlar da olan biteni anlayınca saldırılarının yönünü çalışan kızlardan çevirip 'çokbilmiş' genç adamlara yöneltmişlerdi. Yolculuk bitene dek şoför, Obi'ye tek kelime daha etmedi.

"Tam anlamıyla Augeas'ın ahırı!" diye kendi kendine homurdandı Obi. "Nereden başlamalı? Kitlelerle mi? Kitleleri eğiterek mi?" Kafasını iki yana salladı. "Burada mümkün değil. Yüzyıllar sürer. Tepede bir avuç adam. Veya vizyon sahibi tek bir adam olsa, aydın bir diktatör. Bugünlerde insanlar bu kelimeden korkuyorlar. Ama ne tür bir demokrasi bunca yozlaşma ve cahillikle yan yana var olabilir? Belki de ikisinin ortasını, bir tür uzlaşma yolunu bulmak lazım." Düşünceleri bu noktaya vardığında, İngiltere'nin de yakın zamana dek aynı şekilde yozlaşmış olduğunu hatırlattı kendine. Aslında birbiriyle bağıntılı muhakemeler yürütme havasında değildi. Zihni daha keyifli bir manzarada dolaşmaya can atıyordu.

Sol tarafında oturan genç kadın, bebeğini göğsüne sımsıkı bastırmış, uyuyordu. Onun hakkında tek bildiği Benin'e gittiğiydi. Kadının İngilizcesi birkaç kelimeyi geçmiyor, Obi de Bini dilini bilmiyordu. Gözlerini kapatıp onun Clara olduğunu hayal etti; dizleri birbirine değiyordu. Fakat işe yaramadı.

Clara neden şimdilik ailesine kendisinden bahsetmemesi konusunda bu kadar ısrarcı davranmıştı? Onunla evlenmeye henüz kesin bir karar vermemiş olabilir miydi? Çok zayıf bir ihtimaldi bu. Resmen nişanlanmaya en az kendisi kadar istekliydi, yalnızca bir iş bulana kadar yüzük masrafına girmemesini söylemişti. Belki önce kendi ailesine söylemek istiyordu. Ama öyleyse bunca

1 Yunan mitolojisine göre Elis kralı Augeas'ın yıllarca pis kalan meşhur ahırlarını temizleme işi Herkül'e verilmiş. Herkül bu pis ve imkânsız görünen görevi zekice bir planla tek bir günde yerine getirmiş. Burada durumun zorluğuna ve tatsızlığına gönderme yapmak amacıyla kullanılmış. –*çn*

gizeme ne gerek vardı? Önce ailesine danışmak istediğini neden açıkça söylemiyordu? Belki de sandığı kadar saf değildi, bu ertelemeyi onu kendisine daha fazla bağlamasın diye özellikle planlamıştı. Obi sırayla her olasılığı değerlendirip tarttı, ama hiçbiri aklına yatmadı.

Gece çökerken rüzgarlı hava önce serinletip ferahlattı ama ardından üşütmeye başladı. Şoför üstüne oturduğu paçavra yığınının arasından kirli, kahverengi bir kasket çıkarıp başına geçirdi. Beninli genç kadın başındaki örtüyü kulaklarını kapatacak şekilde tekrar bağladı. Obi'nin üstünde İngiltere'deki ilk yılında aldığı eski spor ceketi vardı. Yolculuğun başından beri, sırtını dayadığı tahta arkalığa yastık olarak kullanmıştı. Ceketi alıp omuzlarına attı. Artık tam anlamıyla rahat hissettiği tek yeri ayakları ve bacaklarıydı. Başlangıçta biraz rahatsız edici olan motor ısısı şimdi soğuk havanın etkisiyle yumuşamış, ayaklarını ve bacaklarını nazikçe okşamaya başlamıştı.

Obi'ye ağır ağır uyku çöküyor, düşünceleri de gitgide erotizme yöneliyordu. İçinden, tek başınayken bile yüksek sesle söyleyemeyeceği şeyler söylüyordu. İlginçtir ki tüm bu kelimeler ana dilindeydi. İngilizce olduğunda ne kadar müstehcen olursa olsun her kelimeyi yüksek sesle söyleyebiliyordu. Fakat bazı İgbo sözcükleri bir türlü ağzından çıkmıyordu. Bu oto-sansürün nedeni, hiç şüphesiz, çocukluğunda aldığı terbiyeydi; İngilizce sözcükler filtreden geçebiliyordu, çünkü onları sonradan öğrenmişti.

Obi uyuklarken, şoför ani bir manevrayla yolun kenarına çekip durdu. Adam gözlerini ovuşturdu ve kendini birkaç kez uyuklarken yakaladığını söyledi. Herkes doğal olarak telaşlanıp yardımcı olmaya çalıştı.

Arkadaki tüccarlardan biri, "Yok mu kola ceviz?" diye sordu.

"Ne yemek ben bütün öğlen?" dedi şoför. "Ne uyku amma? Geçen gece uyumamak ben hoş, ama olmuyor ki bu ilk." Herkes uykunun, aklın ermeyeceği bir mesele olduğu görüşüne katıldı.

Bu konu üzerine yapılan iki üç dakikalık sohbetin ardından

şoför kararlı bir biçimde elinden geleni yapacağına söz vererek yola devam etti. Obi'ye gelince, şoför kamyonu durdurduğu anda uykusu kaçmıştı. Zihni sanki güneş doğmuş da üstündeki çiyi kurutmuşçasına açılmıştı. Tüccarlar tekrar şarkı söylemeye başladılar, bu defa sözleri müstehcen değildi. Obi şarkının nakaratını biliyordu, içinden İngilizceye çevirmeye çalıştı. Sözlerin gerçek anlamını ilk kez o sırada fark etti.

"Bir dünür, dünürünü görmeye gitti
Oyiemu-o
Dünürü onu yakalayıp öldürdü
Oyiemu-o
Bir kano, bir de kürek getirin
Oyiemu-o
Kürek İngilizce konuşuyor
Oyiemu-o."

Şöyle bir bakınca, bu sözlerde hiçbir anlam, hiçbir mantık yoktu. Ama Obi zihninde bir süre evirip çevirince böylesine vasat bir şarkıda dahi bu denli çağrışım zenginliği olduğunu görünce afalladı. Öncelikle, bir adamın dünürünü yakalayıp öldürmesi şimdiye dek duyulmamış bir şeydi. İgbo halkına göre böyle bir şey yapmak, hainlikle eşdeğer sayılırdı. Eskiler, bir adamın dünürünün onun *chi*'si, yani kişisel tanrısı olduğunu söylemez miydi? Ayrıca ortada büyük bir hainlik daha vardı: Kürek birdenbire sahibi olan balıkçının anlamadığı bir dilde konuşmaya başlıyordu. Kısacası diye düşündü Obi, şarkının ana fikri, 'dünyanın altüst oluşu'ydu. Çıkardığı yorumdan keyiflenerek bu şekilde incelenebilecek başka şarkılar var mı diye zihnini yokladı. Ama tüccarlar öyle yüksek sesle ve hararetle şarkı söylüyorlardı ki düşüncelerine odaklanamadı.

Son günlerde İngiltere'ye gitmek, köyün parkına gitmek kadar

sıradandı. Ama beş yıl önce böyle değildi. Obi'nin köyüne dönüşü adeta bayram havasında kutlanmıştı. Onitsha'da bir 'keyif arabası' onu seksen kilometre uzaktaki Umuofia'ya layık olduğu biçimde götürmek üzere bekliyordu. Yola çıkmadan önce Obi, büyük Onitsha Pazarı'nda kısa bir süre gezinme fırsatı buldu.

Orada dikkatini çeken ilk şey, içindeki hoparlörinden bangır bangır yerel müzik yükselen üstü açık bir cip oldu. Cipin içinde iki adam müzikle birlikte iki yana sallanıyor, etrafına toplanan kalabalıktan çoğu kişi de onlara eşlik ediyordu. Obi neler olduğunu merak ederken müzik birdenbire kesildi. Adamlardan biri elindeki şişeyi herkesin görebileceği şekilde yukarı kaldırdı. Şişede Uzun Yaşam Karışımı olduğunu söyleyerek faydalarını anlatmaya başladı. Aslında yalnızca bir kısmını anlatmıştı, çünkü mucizevi meziyetlerinin hepsini tek tek saymak mümkün değildi. Diğer adam bir tomar el ilanı çıkarıp çoğu okuma yazma bilmiyormuş gibi görünen kalabalığa dağıttı. "Bu kâğıt anlatmak Uzun Yaşam Karışımı'nı," dedi. Bir şey kâğıt üzerine yazılmışsa doğrudur diye düşündükleri açıkça ortadaydı. Obi ilanlardan birini alıp iyi geldiği hastalıkların listesini okudu. İlk üç sırada 'Romatizma, Sarı Huma ve Köpek Isırığı' yazıyordu.

Yolun karşısında, rıhtımın yakınında bir dizi kadın oturmuş, büyük beyaz emaye kaplarda *garri*[1] satıyorlardı. Yanlarına bir dilenci geldi. Oralarda iyi tanınıyor olmalıydı, çünkü çoğu insan ona ismiyle sesleniyordu. Muhtemelen biraz da deliydi. İsmi, Tek Yön'dü. Elindeki emaye tasla yan yana dizilmiş kadınları turlamaya başladı. Kadınlar boş sigara tablalarıyla ritim tuttular. Tek Yön önlerinde dans ederek sırayla her birinden bir parça *garri* aldı. Turu bitirdiğinde bol bol iki öğün çıkacak kadar *garri* toplamıştı.

Müzik grupları, Umuofia-Onitsha yolunun üç kilometre ötesine çıkmış, Obi'yi karşılamak üzere bekliyorlardı. Umuofia C.M.S.

1 Manyok kökünden çıkarılan nişasta. –*çn*

Okulu'nun bandosu dışında en az beş farklı grup daha vardı. Sanki bütün köy toplanmış, bayram kutluyormuş gibiydi. Yolun kenarında beklemeyenler, çoğunlukla da yaşlılar, büyük gruplar halinde çoktan Bay Okonkwo'nun evine doğru yola çıkmışlardı.

Tek sorun yağmurun her an bastırabilecek olmasıydı. Aslında çoğu kişi bir yanlarıyla şiddetli bir yağmur başlasın ki Isaac Okonkwo, Hıristiyanlığın onu ne denli körleştirdiğini görebilsin istiyordu. Çünkü böyle bir durumda Umuofia'nın, baş yağmurcusuna palmiye şarabı, bir horoz ve biraz para götürmesi gerektiğini anlayamayan tek adam oydu.

"Tanıdığımız tek Hıristiyan o değil," dedi adamlardan biri. "Ama bu tıpkı içtiğimiz palmiye şarabına benziyor. Bazıları içer, aklı başında kalır; bazıları da bilincini tamamen yitirir."

"Çok doğru, çok doğru," dedi diğeri. "Boş adamların ülkesine yeni bir deyiş geldiğinde afallayıp serseme dönerler."

O sırada Isaac Okonkwo, sevincini paylaşmak üzere gelen yaşlı bir adamla yağmur yağdırma konusunu tartışıyordu.

"O halde sen bazı adamların düşmanlarına yıldırım gönderemeyeceğini de düşünüyorsun, öyle mi?" dedi yaşlı adam.

Bay Okonkwo böyle bir şeye inanmanın aptallığın daniskası olduğunu söyledi. İnsanın kafasını koca bir kazana sokması gibiydi bu.

"Şeytan'ın dünyamızdaki başarısı gerçekten de büyük," dedi, "çünkü insanların midelerine böyle iğrenç fikirleri yalnızca o koyabilir."

Yaşlı adam söyleyeceklerinin bitmesini sabırla bekledikten sonra, "Umuofia'ya dışarıdan gelen bir yabancı değilsin sen," dedi. "Atalarımızın dediği şeyi işitmişsindir: Yıldırım, Umofia'nın erkek veya kız evlatlarını öldüremez. Günümüzde ya da geçmişte bu şekilde ölen birini hiç duydun mu?"

Okonkwo duymadığını itiraf etmek zorunda kaldı. "Ama Tanrı'nın eseri bu," dedi.

"Bu, atalarımızın eseri," dedi yaşlı adam. "Kendilerini yıldırımdan koruyacak güçlü bir iksir yaptılar; üstelik yalnızca kendilerini değil, soylarından gelecek herkesi sonsuza dek korudular."

"Çok doğru," dedi başka bir adam. "Bunu inkar etmek boşuna. İnanmayan, gidip geçen sene yıldırıma çarpılan Nwokeke'ye sorsun. Bütün derisi tıpkı bir yılan gibi soyuldu ama ölmedi."

"Neden çarpıldı peki?" dedi Okonkwo. "Hiç çarpılmaması gerekirdi."

"Onunla *chi*'si arasındaki bir mesele bu. Ama şunu bilmelisin ki o sırada memleketinde değil, Mbaino'daydı. Belki yıldırım onu orada görünce ilk başta Mbainolu olduğunu sanmıştır."

İngiltere'de geçirdiği dört yıl boyunca Obi, Umuofia özlemiyle dolup taşmıştı. Bu his bazen öyle güçlü bir hal alıyordu ki İngiliz Edebiyatı okuduğu için kendinden utanıyordu. İgbo dilinde konuşabilsin diye bulabildiği her fırsatı değerlendiriyordu. Bir Londra otobüsünde İgboca konuşan bir öğrenciyle karşılaşmak kadar onu mutlu eden bir şey olamazdı. Ama başka bir kabileden Nijeryalı bir öğrenciyle İngilizce konuşmak zorunda kaldığında hemen sesini alçaltıyordu. İnsanın kendi yurttaşıyla yabancı bir dilde, özellikle de bu dilin kibirli sahiplerinin önünde konuşmak durumunda kalması çok aşağılayıcıydı. Doğal olarak kendi dilinizin olmadığını düşünürlerdi. Bugün burada olup görmelerini isterdi. Şimdi Umuofia'ya gelselerdi de konuşmayı büyük bir sanat haline getirmiş bu insanları dinleyebilselerdi. Gelselerdi de yaşamayı bilen, yaşama sevinçleri diğer milletlere nasıl yaşanacağını öğretme iddiasında bulunanlarca henüz öldürülmemiş erkekleri, kadınları ve çocukları görebilselerdi.

Obi'nin karşılama törenine yüzlerce insan gelmişti. Bir defa Umuofia C.M.S. Okulu'nun tüm öğrencileri ve personeli oradaydı. Okulun bandosu az önce 'Eski Calabar'ı çalmıştı. Obi'nin öğrencilik günlerinde Protestan çocukların, özellikle de Protestan

ve Katoliklerin spor yarışmalarında karşı karşıya geldiği İmparatorluk Günü törenlerinde söyledikleri, anti-Katolik sözleri olan eski bir Protestan şarkısını da çalmışlardı.

"Otasili osukwu Onyenkuzi Fada
E misisi ya oli awo-o."

Tercümesi şuydu:

"Palmiye meyvesi yiyici Katolik öğretmen
Karısı doymak bilmez bir kurbağa yiyici."

Obi, ilk dört yüz tokalaşma ve yüz sarılmanın ardından babasının yaşlı soydaşlarıyla büyük salonda biraz oturup dinlenme imkânı buldu. Herkese yetecek kadar sandalye olmadığından birçok insan yere serdikleri keçi derilerinin üzerine oturmuştu. Aslında sandalyeye ya da yere oturmaları arasında pek fark yoktu, çünkü sandalyelere oturanlar da önce üstüne keçi derilerini sermişlerdi.

"Beyaz adamın ülkesi gerçekten de çok uzak olmalı," dedi adamlardan biri. Herkes ne kadar uzak olduğunu bilse de, genç soydaşlarının ağzından tekrar duymak istiyorlardı.

"Anlatılabilir bir şey değil," dedi Obi. "Oraya gitmek beyaz adamın gemisiyle on altı gün, yani dört pazar haftası sürdü."

Adamlardan biri, "Düşünün hele," dedi diğerlerine. "Dört pazar haftası. Üstelik kanoyla değil, suyun üstünde tıpkı yılanın çimenlerde kayması gibi giden beyaz adamın gemisiyle."

"Bazen bütün bir pazar haftası boyunca hiç kara görülmediği oluyor," dedi Obi. "Önde, arkada, sağda, solda hiç kara olmuyor. Yalnızca su."

"Düşünün hele," dedi adam diğerlerine. "Bütün bir pazar haftası boyunca hiç kara yok. Halk hikâyelerimizde ruhlar diyarına yedi nehir, yedi orman ve yedi tepe geçtikten sonra ulaşılır. Sen hiç şüphesiz ruhlar diyarını görmüşsün."

"Gerçekten de öyle çocuğum," dedi başka bir yaşlı adam. "Azik," diye seslendi Isaac'a, "bize bir kola cevizi getir de bu çocuğun dönüşü için kıralım."

"Burası bir Hıristiyan evi," dedi Obi'nin babası.

"Kola cevizinin yenmediği bir Hıristiyan evi mi?" diye dalga geçti adam.

"Burada kola cevizi yenir," dedi Bay Okonkwo, "ama putlara adanmaz."

"Adaktan bahseden kim?" dedi adam. "Burada ruhlar diyarında güreşmekten dönen bir çocuk var, sense orada oturmuş Hıristiyan evi ve putlarla ilgili boş laflar söylüyorsun; burnuna palmiye şarabı kaçmış bir adam gibi konuşuyorsun." Tiksintiyle tıslayarak keçi derisini alıp dışarıda oturmaya gitti.

"Bugün tartışılacak gün değil," dedi başka bir yaşlı adam. "Kola cevizi çıkarırım ben." Sandalyesine astığı keçi derisi çantasını alıp eliyle diplerini yoklamaya başladı. Ararken çantasının içindekiler –içki boynuzu, enfiye şişesi ve kaşığı– birbirine çarptı. Sonunda kola cevizini bulup çıkarınca, "Bunu Hıristiyan usulünce kıracağız," dedi.

"Zahmet etme Ogbuefi Odogwu," dedi Okonkwo. "Size kola cevizi ikram etmeyi reddediyor değilim. Benim söylediğim şey, bunun evimde bir putperest adağı olarak kullanılmayacağı." Sonra içerideki bir odaya gitti. Az sonra içinde üç kola cevizi bulunan bir fincan tabağıyla geri döndü. Ogbuefi Odogwu kendi cevizini de eklemek için ısrar etti.

"Obi, kola cevizini göster," dedi babası. Obi oradaki en genç adam olarak bunu yapmak için çoktan ayağa kalkmıştı. Herkes gördükten sonra tabağı Ogbuefi Odogwu'nun önüne koydu. En yaşlıları oydu. Hıristiyan değildi, yine de Hıristiyanlık hakkında birkaç şey bilirdi. Umuofia'daki diğer pek çokları gibi yılda bir kez, hasat zamanında kiliseye giderdi. Hıristiyan ayinlerine yönelik tek eleştirisi cemaate, vaaza karşılık verme hakkının tanınmamasıydı. Özellikle sevdiği ve anladığı sözlerden biri şuydu: "Baş-

langıçta nasılsa şimdi de öyle, ve sonsuza dek hep öyle olacak."

Sık sık şöyle derdi: "Bir adam bu dünyaya nasıl geldiyse öyle gidecek. Unvanlı bir adam ölünce unvan halhalları kesilir ki daha önce geldiği gibi dönebilsin. Hıristiyanlar, başlangıçta nasılsa sonunda da öyle olacak derken doğruyu söylüyorlar."

Fincan tabağını aldı, masa görevi görsün diye dizlerini kaldırıp bitiştirdi ve tabağı üstüne koydu. İki elini avuçları yukarı bakacak şekilde havaya kaldırdı ve, "Bu kola cevizini kutsa ki yediğimizde İsa Mesih adına vücudumuza iyi gelsin. Başlangıçta nasılsa sonda da öyle olacak. Amin," dedi. Herkes 'Amin,' diye karşılık verip yaşlı Odogwu'yu performansından dolayı alkışladı. Okonkwo bile dayanamayıp alkışladı.

"Sen Hıristiyan olmalıymışsın," dedi.

"Beni papaz yapacaksanız olur tabii," dedi Odogwu.

Bunun üzerine herkes güldü. Sonra konu yine dönüp dolaşıp Obi'ye geldi. Bir dönem Onitsha'da marangozluk yaptığından görmüş geçirmiş bir adam olan Matthew Ogbonna, Obi eve beyaz bir eş getirmediği için herkesin Tanrı'ya şükretmesi gerektiğini söyledi.

"Beyaz eş mi?" diye sordu adamlardan biri. Ona göre böyle bir şeye inanmak oldukça güçtü.

"Evet. İki gözümle gördüm," dedi Matthew.

Obi de, "Evet," dedi. "Beyaz adamın ülkesine giden pek çok siyah erkek onların kadınlarıyla evleniyor."

"Duydun mu?" dedi Matthew. "Sana söylüyorum, Onitsha'da kendi gözlerimle gördüm. Hattâ kadının iki çocuğu vardı. Ama sonunda ne oldu? Çocukları bırakıp ülkesine geri döndü. Ben o yüzden diyorum, beyaz kadınla evlenen siyah adam vaktini ziyan eder diye. Kadının onunla kalışı ayın gökte kalışı gibidir. Vakti gelince mutlaka gidecektir."

"Çok doğru," dedi kendisi de seyahat etmiş başka bir adam. "Mesele onun gidişi değil. Kaldığı süre boyunca adamın soydaşlarına yüz çevirmesine neden olması."

"Eve sağ salim döndüğün için mutluyum," dedi Matthew, Obi'ye.

"İguedo'nun evladı o," dedi yaşlı Odogwu. "Umuofia'da dokuz köy vardır, ama İguedo İguedo'dur. Kendimizce hatalarımız var, ama beyaz görünce beyaz, siyah görünce siyaha dönüşen boş adamlar değiliz."

Obi'nin yüreği gururla kabardı.

"O, beyaz adamın karşısına tek başına çıkan ve kavgada ölen Ogbuefi Okonkwo'nun torunudur. Ayağa kalk!"

Obi uysalca ayağa kalktı.

"Ona iyi bakın," dedi Odogwu. "O, geri dönen Ogbuefi Okonkwo'dur. O, Okonkwo *kpom-kwem*'dir, tam anlamıyla ve kusursuz bir biçimde."

Obi'nin babası sıkıntıyla boğazını temizledi. "Ölenler geri gelmezler," dedi.

"Size söylüyorum; o, Okonkwo. Başlangıçta nasılsa sonda da öyle olacak. Sizin dininiz bize böyle diyor."

"O size ölenlerin geri döneceğini söylemiyor."

Odogwu konuyu değiştirerek, "İguedo büyük adamlar yetiştirir," dedi. "Gençliğimde onlarla tanışmıştım: Okonkwo, Ezeudu, Obierika, Okolo, Nwosu." Sağ elinin parmaklarını soldakilere dokundurarak saydı. "Ve kum taneleri kadar çok sayıda diğerleri," dedi. "Atalarından Ndu, Nwosisi, İkedi, Obika ve kardeşi İweka'nın namını işittik; hepsi birer devdi. Bu adamlar yaşadıkları dönemde çok büyüktü. Günümüzde büyüklük kavramı şekil değiştirdi. Artık ne unvanlar, ne ambarlar ne de çok sayıda eşler ve çocuklar büyük sayılıyor. Büyüklük artık beyaz adamın kıstaslarına göre. Böylece bizler de tavrımızı değiştirdik. Dokuz köy içinde evladımızı beyaz adamın ülkesine ilk biz gönderdik. Büyüklük öteden beri İguedo'nun bir parçası olmuştur. Bu, insanın yaratacağı bir şey değildir. Büyüklüğü, yam ya da mısır gibi ekemezsiniz. Şimdiye dek ormanın en büyük ağacını, iroko ağacını diken oldu mu? Dünyanın tüm iroko tohumlarını toplaya-

bilirsiniz, toprağı kazıp içine koyabilirsiniz. Ama boşuna olur. O büyük ağaç nerede yetişeceğini kendisi seçer ve biz onu orada buluruz, tıpkı insanların içindeki büyüklük gibi."

6.

Obi'nin eve dönüşü, hayal ettiği gibi neşe içinde geçmemişti. Nedeni annesiydi. Geçen dört yıl içinde öylesine yaşlanmış ve zayıflamıştı ki bu hale geldiğine inanmakta güçlük çekiyordu. Uzun süreli hastalıklar geçirdiği haberini almıştı ama durumunun bu noktaya vardığını hiç düşünmemişti. Bütün misafirler gittikten sonra annesi yanına gelip onu kucakladığında, kollarını boynuna doladığında, geldiğinden beri ikinci kez gözleri yaşlarla doldu. O andan itibaren annesinin üzüntüsü, boynuna tıpkı taştan bir kolye gibi dolandı.

Babası da bir deri bir kemik kalmıştı, yine de annesi kadar kötü görünmüyordu. Yeterince iyi beslenemedikleri gün gibi ortadaydı. 'Bu tam bir rezalet,' diye düşündü; kiliseye verdiği yaklaşık otuz yıllık hizmetin ardından babasına ayda iki poundluk bir emekli maaşı bağlanmıştı. Üstelik bunun önemli bir miktarı da okul ücreti ve diğer yardımlarla yine aynı kiliseye gidiyordu. En küçük iki çocuğu da okula gidiyordu, her biri için okul harcı ve kilise harcı yatırılıyordu.

Obi'yle babası, diğerleri yattıktan sonra geniş bir orta kapısı olan ve iki penceresi dışarıya açılan dikdörtgen biçimli odada uzun süre oturdular. Hıristiyan evlerindeki bu tür odalara *pieze* adı veriliyordu. Obi'yi görmek üzere akın akın gelen komşuların cesaretini kırmak için kapıyı ve pencereleri sımsıkı kapattılar. Bazıları o gün içinde dört kez gelmişlerdi.

Obi'nin babasının oturduğu sandalyenin yanında bir rüzgar feneri vardı. Onun lambasıydı bu. Fanusunu kendisi temizler, bu iş için kendinden başka kimseye güvenmezdi. Lamba, Obi'den daha yaşlıydı.

Piezenin duvarları kısa süre önce kireçle sıvanmıştı. Obi'nin şimdiye dek bu türden sevgi ve takdir ifade eden jestlere göz gezdirecek bir an bile fırsatı olmamıştı. Yerler de parlatılmıştı, ama o gün üstünde yürüyen sayısız ayak yüzünden daha şimdiden su ve kırmızı toprakla yeniden parlatılmaya ihtiyacı vardı.

Sonunda sessizliği bozan babası oldu.

"Ey Rabbim, kulun olan ben artık söz verdiğin gibi huzur içinde ölebilirim."

"Nereden çıktı şimdi bu baba?"

"Bazen dönüşünü göremeyeceğimi düşünüp korkuyordum."

"Neden? Her zamanki kadar güçlü görünüyorsun."

Obi'nin babası, asılsız iltifatını duymazlıktan gelip kendi düşüncelerini takip etmeye devam etti. "Yarın hep birlikte kilisede ibadet edeceğiz," dedi. "Papaz senin için özel bir ayin düzenlemeyi kabul etti."

"Ne gereği var baba? Bu geceki gibi hep birlikte burada dua etmemiz yeterli olmaz mı?"

"Gerekli," dedi babası. "Evde dua etmek iyidir, ama Tanrı'nın evinde dua etmek daha iyidir."

'Şimdi ayağa kalkıp, 'Baba, ben artık senin Tanrı'na inanmıyorum,' desem ne olur acaba?' diye geçirdi aklından Obi. Bunu yapmasının imkânsız olduğunu biliyordu, yalnızca yapsa ne olacağını merak etmişti. Sık sık bu tarz şeyleri merak eder olmuştu. Birkaç hafta önce Londra'da, birden ayağa fırlayıp, Afrikalı öğrencilere Orta Afrika Federasyonu hakkında konferans veren şık giyimli parlementere, "Defol git, hepiniz lanet olasıca ikiyüzlülersiniz!" diye bağırsa ne olacağını merak etmişti. Ama ikisi aynı şey değildi. Babası Tanrı'ya tutkuyla inanıyordu, şık parlementerse yalnızca lanet olası bir ikiyüzlüydü.

"Oradayken İncil'ini okumaya vakit bulabildin mi?" diye sordu babası. Obi'nin yalan söylemekten başka çaresi yoktu. Bazen yalan uydurmak, gerçeği söylemekten daha nazik bir davranıştı.

Obi bunu neden sorduğunu anlamıştı. O akşamki ayinde ayetleri berbat okumuştu.

"Bazen," dedi, "ama İngilizce İncil'i okudum."

"Evet," dedi babası. "Anlıyorum."

Ardından uzun bir sessizlik oldu. Bu arada Obi, kendi bölümlerini okurken tıpkı bir çocuk gibi nasıl dilinin sürçtüğünü hatırlayıp utandı. İlk ayette *ugwu*'yu *sünnet* anlamına gelecekken *dağ* anlamına gelecek şekilde yanlış telaffuz etmişti. Dört beş ses hemen araya girip onu düzeltmiş, ilk fark eden de henüz on bir yaşında olan ve dördüncü sınıfa giden en küçük kız kardeşi Eunice olmuştu.

Tüm aile, eski rüzgar fenerinin tam ortaya yerleştirildiği büyük salon masasının etrafına oturmuştu. Toplam dokuz kişiydiler: babası, erkek kardeşi, altı kız kardeşi ve Obi. Babası, Kutsal Kitap Birliği Kartı'ndan günün bölümünü söyleyince Obi, Eunice'le paylaştığı İncil'de o bölümü hiç güçlük çekmeden bulunca kendini şaşırttı. Ardından gözlerin açılması üzerine dualar edildi ve herkesin sırayla bir ayet okuduğu okuma faslı başladı.

Obi'nin annesi geride, alçak bir taburede oturuyordu. Evli kızlarının dört küçük çocuğu taburenin yanındaki matta uzanıyorlardı. Annesi okuyabiliyordu, fakat aile okumalarına hiçbir zaman katılmazdı. Kocasını ve çocuklarını dinlemekle yetinirdi. Çocukların hatırlayabildiği kadarıyla da bu hep böyle olmuştu. Çok dindar bir kadındı; yine de Obi, annesine kalsa, çocuklarına kendi annesinin ona anlatmış olduğu masalları anlatmayı tercih etmez miydi diye hep merak etmişti. Aslında eskiden büyük kızlarına anlatırdı. Ama bu, Obi doğmadan önceydi. Daha sonra kocası yasakladığı için anlatmayı bırakmıştı.

"Biz putperest değiliz," demişti kocası. "Bu tür hikâyeler kilise insanlarına göre değil."

Böylece Hannah çocuklarına masal anlatmayı bırakmıştı. Kocasına ve yeni dinine sadıktı. Annesi, kocasının ölümünden sonra çocuklarıyla birlikte kiliseye katılmıştı. Hannah, 'önemsiz in-

sanlar' olmaktan vazgeçip 'kilise insanlarına' katıldıklarında çoktan yetişkin denilecek yaştaydı. İlk Hıristiyanlar, kendilerinden olmayanlara 'önemsiz insanlar' ya da arada bir daha merhametli olduklarında 'dünyevi insanlar' diyecek kadar küstahtılar.

Isaac Okonkwo yalnızca Hıristiyan olmakla kalmayıp aynı zamanda kateşistti. Evliliklerinin ilk yıllarında Hannah'ın bir kateşist eşi olarak taşıdığı ağır sorumluluğu anlamasını sağlamıştı. Hannah kendisinden bekleneni anladığı andan itibaren ne gerekiyorsa yapmış, hattâ bazen kocasından bile daha şevkli davranmıştı. Çocuklarına komşulardan yiyecek kabul etmemeyi öğretmişti, çünkü onlar yiyeceklerini putlara adıyorlardı. Tek başına bu bile çocuklarını diğerlerinden ayırmaya yetmişti, çünkü İgbo halkında çocuklar istedikleri yerde yemek yemekte özgürdüler. Bir gün, bir komşu o sırada dört yaşında olan Obi'ye bir parça yam uzatmıştı. Obi, kendinden daha büyük ve akıllı ablaları gibi kafasını iki yana sallayıp, "Biz putperest yemeği yemeyiz," demişti. Ablası Janet eliyle ağzını kapatmakta çok geç kalmıştı.

Fakat bu din mücadelesinde arada bir yenilgiler de yaşanmıştı. Bunlardan biri, bu olaydan birkaç yıl sonra, Obi okula gitmeye başladığında gerçekleşmişti. Obi'nin hem sevdiği hem de korktuğu bir ders vardı. Bu derse 'Sözel' deniyordu. Öğretmen rastgele bir öğrenci seçip sınıfa masal anlatmasını istiyordu. Obi bu masalları seviyordu ama hiçbirini bilmediği için anlatabilecek durumda değildi. Bir gün öğretmen sınıfın karşısına geçip masal anlatması için onu çağırdı. Sınıfın önüne yürüyüp karşılarında dururken tir tir titriyordu.

Masallarda adet olduğu üzere, "*Olulu ofu oge*," diyerek başladı, ama tüm bildiği bundan ibaretti. Dudakları kıpırdandı, fakat başka hiçbir şey diyemedi. Sınıftaki herkes onunla alay edip kahkahalarla güldü. Obi'nin gözleri doldu, yerine dönerken yanaklarından yaşlar süzülüyordu.

Eve gelir gelmez olanları annesine anlattı. Annesi sabırlı olmasını, babası akşam ayinine gidene dek beklemesini söyledi.

Birkaç hafta sonra Obi tekrar sınıfın karşısına çağrıldı. Bu defa cesurca karşılarına geçip annesinden öğrendiği masallardan birini anlattı. Hattâ sonuna küçük bir ekleme yapıp herkesi güldürdü. Eski arkadaşı koyunun küçük kuzularını yemek isteyen kötü kalpli dişi leoparın hikâyesiydi bu: Koyunun pazara gittiğini bildiği bir gün kulübesine girip küçük kuzuları aramaya başlamış. Annelerinin onları etraftaki palmiye çekirdeklerinin içine sakladığından haberi yokmuş. Sonunda aramaktan vazgeçmiş, iki tane taş alıp gitmeden evvel çekirdeklerin birazını kırıp yemek istemiş, çünkü çok ama çok açmış. İlkini kırar kırmaz içindeki yemiş çalılığa fırlamış. Çok şaşırmış. İkincisi de aynı şekilde çalılığa fırlamış. Üçüncüsü ve sonuncusu sadece fırlayıp çalılığa kaçmakla kalmamış, Obi'nin uydurduğu eklemeyle çalılığa kaçmadan önce leoparın gözüne tokadı basmış.

"Bizimle yalnızca dört gün kalabileceğini söylüyorsun, öyle mi?" diye sordu babası.

"Evet," dedi Obi. "Ama bir yıl içinde tekrar gelmek için elimden geleni yapacağım. İş bulmak için Lagos'a gitmem gerekiyor."

"Evet," dedi babası usulca. "İş önce gelir. Döşemede yerini garantilememiş olan, mat aramaya başlamamalıdır." Sonra kısa bir sessizliğin ardından, "Konuşacak çok şey var, ama bu gece değil. Yorgunsun, uyuman lazım," dedi.

"Çok yorgun değilim baba. Ama belki de yarın konuşsak daha iyi olacak. Yine de yatmadan önce içinin rahat etmesini istediğim bir şey var. John'un ilkokul eğitimini yarıda bırakması gibi bir durum söz konusu olmayacak."

"İyi geceler oğlum. Tanrı seni korusun."

"İyi geceler baba."

Karanlıkta odasına ve yatağına gidebilmek için babasının eski rüzgar fenerini aldı. İçi ot doldurulmuş, sert şilteli eski ahşap yatağın üzerinde yepyeni beyaz bir çarşaf seriliydi. Zarif çiçek desenleri işlenmiş yastık kılıfları hiç şüphesiz Esther'in işiydi.

"Ah, Esther," diye iç geçirdi. Kendisi henüz küçük bir çocukken, Esther'in öğretmenliğe yeni başladığı zamanları hatırladı. Herkes artık ona Esther denmesinin saygısızlık olacağını, bundan böyle Bayan Esther denmesi gerektiğini söylemişti. Böylelikle ona Bayan Esther denmeye başlamıştı. Bazen Obi unutup ona yine Esther deyince Charity ne kadar kaba olduğunu söyleyip Obi'ye kızıyordu.

O zamanlar Obi üç ablasıyla, Esther, Janet ve Agnes'le çok iyi anlaşıyordu. Ama en küçük ablası Charity'le arası pek iyi değildi. Charity'nin İgbo ismi 'Bir kız da iyidir' anlamına geliyordu, ama tartıştıkları zaman Obi ona, "Bir kız iyi değildir," diyordu. Bunun üzerine Charity, anneleri etrafta değilse onu ağlatana dek dövüyor, etraftaysa dövme işini uygun anı yakalayana dek erteliyordu. Tıpkı bir demir gibi güçlüydü; mahalledeki çocuklar, hattâ erkekler bile ondan korkarlardı.

Obi yattıktan sonra uzun süre uyuyamadı. Sorumluluklarını düşündü. Anne babasının kendi başlarına daha fazla dayanamayacakları ortadaydı. Babasının cüzi emekli maaşına hiçbir zaman bel bağlamamışlardı. Babası yam, annesi ise manyok ve kulkas ekiyordu. Annesi ayrıca palmiye tohumlarının külleriyle yağından sabun yapıp ufak bir kârla köylülere satıyordu. Ama artık böyle şeyler için fazlasıyla yaşlanmışlardı.

'Maaşımdan her ay bir miktarını onlara vermeliyim,' diye düşündü. Ne kadar vermeliydi? On pound ayırabilir miydi? Umuofia Gelişim Derneği'ne ayda yirmi pound ödemesi gerekmeseydi bunu yapabilirdi. Ayrıca John'un okul harcı da vardı.

"Bir şekilde halledeceğiz," dedi sesli düşünerek. "Her şey aynı anda olmuyor. Bu ülkede benim sahip olduğum fırsat için kendisini feda edecek çok sayıda genç var."

Birden şiddetli bir rüzgar çıktı. Rahatı kaçan ağaçlar gürültüyle homurdanmaya başladı. Jaluzinin aralıklarından şimşeklerin parlak ışıkları belirip kayboldu. Yağmur başlıyordu. Obi gece yağan yağmurları severdi. Sorumluluklarını unutup Clara'yı dü-

şünmeye başladı. Böyle bir gecede onun muhteşem vücudunu, biçimli kalçalarını, dolgun göğüslerini hissetmek ne kadar harika olurdu.

Neden ailesine henüz ondan bahsetmemesini söylemişti? Acaba daha tam olarak karar vermemiş olabilir miydi? Hiç olmazsa annesine söyleyebilmeyi çok isterdi. Sevinçten uçacağından emindi. Bir defasında, Obi'nin ilk çocuğunu gördüğünde huzur içinde ölebileceğini söylemişti. Bu, İngiltere'ye gitmeden önceydi; Esther ilk çocuğunu doğurduğu zaman söylemiş olmalıydı. Şimdi Eshter'in üç, Janet'ın iki, Agnes'in bir çocuğu vardı. İlki yaşasaydı Agnes'in iki çocuğu olacaktı. İnsanın ilk çocuğunu kaybetmesi, özellikle de Agnes gibi küçük bir kız için korkunç bir şey olmalıydı. Evlendiği sırada, en azından tavırları açısından, henüz küçük bir kız sayılırdı. Şimdi bile hâlâ yeterince büyümüş sayılmazdı. Annesi de ona hep bunu söylüyordu. Obi, birkaç saat önce, duadan sonra yaşanan o küçük olayı hatırlayınca karanlıkta kendi kendine gülümsedi.

Agnes'e, yerde çoktan uyuyakalmış çocukları yataklarına götürmesi söylenmişti.

"Önce uyandırıp çişlerini yaptır, yoksa yataklarına işerler," demişti Esther.

Agnes ilk çocuğu bileğinden tutup kaldırmıştı.

Uyuyan çocukların yanındaki alçak taburede oturan annesi, "Agnes! Agnes!" diye bağırmıştı. "Hep söylüyorum, senin aklın başında değil. Uyandırmadan önce çocuğa seslenmen gerektiğini sana daha kaç kere söylemem lazım?"

Obi öfkelenmiş gibi yaparak araya girmişti: "Bilmiyor musun, çocuğu birden kaldırırsan, uyanmadan önce ruhu bedenine geri dönmeyebilir."

Kızlar gülmüşlerdi. Obi hiç değişmemişti. Onlarla dalga geçmeyi seviyordu. Annesi de buna dahildi. Bunun üzerine annesi gülümsemiş ve hoşgörülü bir edayla, "Kahkaha sizi yakaladıysa gülebilirsiniz," demişti. "Beni yakalamadı."

"Babam bu yüzden onlara aptal kızlar diyor," demişti Obi de.

Yağmur artık gök gürültüsü ve şimşeklerle yağmaya başlamıştı. Önce sacdan dama büyük yağmur damlaları düşmüştü. Sanki düşüşlerini hafifletmek için her biri bir bez parçasına sarılmış binlerce çakıl taşı gökyüzünden boşanıyor gibiydi. Obi, 'Keşke şimdi gündüz olsaydı da tropik yağmuru bir kez daha seyredebilseydim,' diye düşündü. Bu arada yağmur gitgide şiddetleniyordu. Büyük yağmur damlaları yerini şiddetli sağanağa bırakmıştı.

'Kasım ayında bu kadar şiddetli yağdığını unutmuşum,' diye geçirdi aklından, peştamalını alıp vücudunun tamamını örtecek şekilde düzeltirken. Aslında bu denli şiddetli yağmasına ender rastlanırdı. Sanki gökyüzünde yağmurları yöneten tanrı, stokunu kontrol edip ayları tek tek parmaklarıyla sayınca, elinde fazlasıyla yağmur kaldığını fark etmiş ve yaklaşan kuru mevsimden önce bu konuda ciddi bir şey yapması gerektiğine karar vermiş gibiydi.

Obi düşünmeyi bırakıp gevşedi ve uykuya daldı.

7.

Obi'nin memuriyetteki ilk günü, bundan yaklaşık yirmi yıl önce Umuofia'da misyoner köy okulundaki ilk günü kadar unutulmazdı. O günlerde beyaz adamlara çok nadir rastlanırdı. Nitekim Bay Jones, Obi'nin gördüğü ikinci beyaz adamdı. Obi o sırada yedi yaşındaydı. İlk beyaz adam ise Nijer'deki piskopostu.

Bay Jones okul müfettişiydi. Bölgedeki herkese korku salmıştı. Kaiser'in savaşı boyunca cephede çarpıştığı, bu yüzden de kafayı sıyırdığı söyleniyordu. Çok iri bir adamdı, boyu 1.80'in üstündeydi. Baskın yapabilsin diye motosikletini her zaman, denetleyeceği okula sekiz yüz metre kala durdurur, içeri yürüyerek girerdi. Böylece birini suç işlerken yakalayacağından emin olabilirdi. Her okula iki yılda bir uğrar ve her defasında bir sonraki ziyaretine kadar unutulmayacak bir şey yapardı. İki yıl önce bir çocuğu pencereden dışarı atmıştı. Şimdiyse başı derde giren okul müdürü olmuştu. Obi, İngilizce konuştukları için meselenin ne olduğunu anlayamamıştı. Bay Jones içeride volta atarken öfkeden kıpkırmızı olmuştu. Öylesine büyük adımlar atıyordu ki Obi bir an dosdoğru üstüne yürüdüğünü sanmıştı. Okul müdürü Bay Nduka tüm bu süre boyunca bir şeyler açıklamaya çabalıyordu.

Bay Jones birden, "Kes sesini!" diye kükremiş, ardından da bir tokat patlatmıştı. Simeon Nduka, beyaz adamın âdetlerini geç benimseyenlerdendi. Gençliğinde öğrendiği şeylerden biri de büyük güreş sanatıydı. Bay Jones göz açıp kapayıncaya dek dümdüz yere serilmiş, okul bir anda karışmıştı. Öğretmenler ve öğrenciler nedenini dahi bilmeden tabana kuvvet kaçmışlardı. Beyaz bir adamı yere sermek, ata ruhlarından birinin maskesini indirmek gibiydi.

Bu, yirmi yıl önceydi. Bugün bir müdürü okulunda tokatlamayı isteyebilecek ancak birkaç beyaz adam kalmıştı ve hiçbiri de böyle bir şeyi eyleme dönüştürmezdi. Obi'nin patronu William Green gibi adamlar için son derece üzücü bir durumdu bu.

Obi, Bay Green'le o sabah tanışmıştı. Gelir gelmez kendisini tanıtsın diye odasına alınmıştı. Bay Green yerinden hiç kalkmadan, elini de uzatmadan Obi'ye mırıldanır gibi bir şeyler söylemişti. Söylediklerinden çıkarılabilecek sonuca göre Obi bu işi iki şartla sevecekti; ilki, aşırı derecede tembel değilse; ikincisi de aklını kullanmaya hazırsa. Sözlerini, "Kullanacak bir aklınız olduğunu varsayıyorum," diyerek bitirmişti.

Bay Green birkaç saat sonra Obi'nin o gün için görevlendirildiği Bay Omo'nun bürosuna geldi. Bay Omo yönetici asistanıydı. Yaklaşık otuz yıldır binlerce dosyayı işleme koymuştu. Oğlu, İngiltere'deki hukuk öğrenimini tamamlayınca emekliye ayrılacaktı, en azından öyle söylüyordu. Obi işteki ilk gününü büro idaresi üzerine birkaç şey öğrenebilmek için Bay Omo'nun bürosunda geçiriyordu.

Bay Green içeri girer girmez Bay Omo ayağa fırladı. Yediği kola cevizinin diğer yarısını derhal cebine attı.

Bay Green, "Öğrenci izin dosyası bana neden gelmedi?" diye sordu.

"Düşündüm ki..."

"Düşünmeniz için değil, size söyleneni yapmak için para alıyorsunuz Bay Omo. Anlaşıldı mı? Şimdi dosyayı derhal bana gönderin."

"Olur efendim."

Bay Green kapıyı sertçe çarpıp çıktı. Bay Omo dosyayı ona bizzat götürdü. Döner dönmez de görünüşe göre tüm bunlara sebep olan alt düzey bir memuru paylamaya başladı.

Obi o an Bay Green'den hoşlanmadığına ve Bay Omo'nu yaşlı Afrikalılarından biri olduğuna kesin kanaat getirdi. O sırada, düşüncelerinin doğru olduğunu göstermek istercesine telefon çaldı.

Bay Omo telefon her çaldığında yaptığı gibi önce duraksadı, sonra ısırılabilir bir şeymiş gibi ahizeyi yüzüne yaklaştırdı.

"Merhaba. Olur efendim," diyerek açıkça fark edilen bir rahatlamayla ahizeyi Obi'ye uzattı. "Bay Okonkwo, telefon size."

Obi telefonu aldı. Bay Green resmi atama yazısını alıp almadığını soruyordu. Obi hayır, dedi, almamıştı.

"Amirlerinize *efendim* demelisiniz Bay Okonkwo," dedi adam ve telefonu sağır edici bir sesle çat diye suratına kapadı.

Obi atama yazısı geldikten bir hafta sonra bir Morris Oxford aldı. Bay Green ona satıcıya göstermesi için, araba almayı hak eden üst düzey bir memur olduğunu belirten bir yazı verdi. Başka bir şeye gerek yoktu. Mağazaya girdi ve yepyeni bir araba alıp çıktı.

Aynı günün öncesinde Bay Omo bazı belgeleri imzalaması için onu çağırdı.

Obi gelir gelmez, "Mührünüz nerede?" diye sordu.

"Ne mührü?" dedi Obi.

"Üniversite mezunusunuz ama sözleşmeye mühür basmanız gerektiğini bilmediğinizi söylüyorsunuz, öyle mi?"

"Ne sözleşmesi?" dedi Obi şaşkın şaşkın.

Bay Omo alaycı bir kahkaha attı. Dişleri çok çirkindi, sigara ve kola cevizinden iyice kararmıştı. Ön dişlerinden biri eksikti; gülünce aradaki boşluk, gecekondu semtindeki terk edilmiş bir arsayı çağrıştırıyordu. Altındaki memurlar, sadakatlerini göstermek için onunla birlikte güldüler.

"Devletin size altmış poundu, sözleşme imzalamadan mı vereceğini düşünüyorsunuz?"

Obi neler olduğunu ancak o zaman anlayabildi. Kıyafet ödeneği olarak altmış pound alacaktı.

"Bu harika bir gün," dedi Clara'ya telefonda. "Cebimde altmış poundum var, saat ikide de arabamı alacağım."

Clara sevinçle çığlık attı. "Sam'i arayıp bu akşam arabasını gönderme zahmetine girmemesini söyleyeyim mi?"

Devlet Bakanı Sayın Sam Okoli onları içki içmeye davet etmiş

ve şoförünün gelip onları almasını teklif etmişti. Clara birinci dereceden kuzeniyle birlikte Yaba'da oturuyordu.

Yardımcı hemşirelik teklifi almıştı ve bir haftaya kadar da işe başlayacaktı. O zaman kalacak daha uygun bir yer bulacaktı. Obi halen Joseph'ın Obalende'deki tek odasında kalıyordu ama hafta sonu İkoyi'deki üst düzey memur lojmanına taşınacaktı.

Obi, Sayın Sam Okoli'nin Clara'yla ilgilenmediğini öğrenir öğrenmez ondan hoşlanabilmeye hazır hale gelmişti. Yakında Clara'nın en yakın arkadaşıyla evlenecekti ve Clara'dan baş nedime olmasını istemişlerdi.

"İçeri gir Clara, içeri gir Obi," dedi, ikisini de hayatı boyunca tanıyormuş gibi. "Harika bir araba bu. Nasıl çalışıyor? Gelin. Çok tatlı görünüyorsun Clara. Seninle tanışmadık Obi ama hakkında her şeyi biliyorum. Clara'yla evleneceğin için mutluyum. Oturun. İstediğiniz yere. Bana ne içeceğinizi söyleyin. Önce hanımlar; beyaz adamın getirdiği usul böyle. Buradan gitmelerini istesek de beyaz adama saygı duyuyorum. Meyve suyu? Tanrı korusun! Benim evimde kimse meyve suyu içmez. Samson, hanımefendiye sherry getir."

"Olur, sahip," dedi Samson. Üstünde tertemiz, pirinç düğmeli, beyaz bir üniforma vardı.

"Bira? Biraz viskiye ne dersiniz?"

"Ben alkol almıyorum," dedi Obi.

"Dışarıdan gelen çoğu genç böyle başlar," dedi Sam Okoli. "Pekala Samson, bir bira, bana da viski ve soda."

Obi lüks oturma odasını inceledi. Devlet, bu bakan konutlarının inşası için her birine otuz beş bin poundluk ödenek ayırma kararı verdiğinde basında çıkan eleştirileri okumuştu.

"Çok güzel bir ev," dedi.

"Fena değil," dedi Bakan.

"Ne muazzam bir pikaplı radyo!" Obi yakından bakmak için yerinden kalktı.

"Kayıt cihazı da var," dedi radyonun sahibi. Sonra Obi'nin ne düşündüğünü anlamışçasına ekledi: "Evle birlikte vermediler. Ona iki yüz yetmiş beş pound ödedim." Odanın diğer ucuna yürüyüp ses kayıt cihazını açtı.

"Burs Bürosu'ndaki işinden memnun musun? Şu şeye basınca kaydetmeye başlıyor. Durdurmak isteyince şuna basıyorsun. Bu, plak çalmak için; bu da radyosu. Bakanlığımda boş yer olsaydı bizimle çalışmanı isterdim." Kayıt cihazını durdurdu, geri sardı ve pleybek tuşuna bastı. "Şimdi bütün konuşmalarımızı, her şeyi duyacaksın," dedi. Kendi sesini dinlerken arada bir karma dilde eklemeler yaparak keyifle gülümsedi.

"Beyaz adam çok ileride. Bizse yalnızca yok yere yaygara koparmayı biliyoruz," dedi. Sonra birden pozisyonunu hatırlayıp, "Yine de buradan gitmek zorundalar. Burası onların ülkesi değil," diye ekledi. Kendine bir viski daha aldı ve radyoyu açıp oturdu.

"Bakanlığınızda yalnızca tek müsteşar mı var?" diye sordu Obi.

"Evet, şimdilik öyle. Nisanda birinin daha gelmesini umuyorum. Nijeryalı bir müsteşarım vardı, ama aptalın tekiydi. İbadan Üniversitesi'nde eğitim aldığı için başı tıpkı bir asker karınca gibi yukarıdaydı. Şimdi Oxford'a gitmiş bir beyaz adam var ve bana 'efendim' diyor. Halkımızın katetmesi gereken daha çok yolu var."

O sabah ayda dört pound on şiline işe aldığı şoför, onları otuz kilometre uzaktaki Ikeja'ya, yeni arabanın şerefine özel bir akşam yemeği yemeye götürürken Obi arkada Clara'yla birlikte oturdu. Ama ne yolculuk ne de yemek pek de iyi geçti. Clara'nın mutlu olmadığı açıkça ortadaydı. Obi onu konuşturup rahatlatmak için boş yere çabaladı.

"Neyin var?"

"Yok bir şey. Canım sıkkın sadece."

Arabanın içi karanlıktı. Kolunu omuzuna atıp onu kendine doğru çekmek istedi.

"Burada olmaz, lütfen."

Obi bozulmuştu, özellikle de şoförün bunu duyduğunun farkındaydı.

"Üzgünüm canım," dedi Clara elini tutarak. "Sonra açıklarım."

"Ne zaman?" dedi Obi; kızın ses tonu onu telaşlandırmıştı.

"Bugün. Sen yedikten sonra."

"Ne demek istiyorsun? Sen yemeyecek misin?"

Canı istemiyordu. O halde kendisinin de yemeyeceğini söyledi Obi. Sonunda birlikte yemeye karar verdiler. Fakat yemek geldiğinde ikisi de yalnızca bakmakla yetindi. Oysa Obi yola çıktıklarında açlıktan ölecek gibiydi.

Clara film izlemeye gitmeyi önerdi. Obi kabul etmedi, canını sıkan şeyin ne olduğunu öğrenmek istiyordu. Birlikte yüzme havuzuna doğru yürüdüler.

Obi, Clara'ya *Sasa* şilebinde rastlayana dek aşkın, Avrupalıların uydurduğu aşırı abartılı icatlardan biri olduğunu düşünürdü. Kadınlara karşı ilgisiz olduğundan değildi. Aksine, İngiltere'deyken bazılarıyla epeyce yakınlaşmıştı: bir Nijeryalı, bir Batı Hint Adalı, İngiliz kızlar ve diğerleriyle. Fakat Obi'nin aşk olarak gördüğü bu ilişkiler ne derinlikli ne de samimiydi. İçinde her zaman düşünen bir yan, her şeyin dışında dikilmiş, tutkulu kucaklaşmaları alaycı bir küçümsemeyle seyrediyor gibiydi. Bunun sonucunda Obi'nin bir yarısı kızı öpüp, "Seni seviyorum," diye mırıldanırken diğer yarısı, "Aptal olma!" diyordu. Sonunda sihir buharlaşıp da geride tuhaf bir sıkıntı bıraktığında, her defasında üstün gelen taraf bu ikinci yarısı oluyordu.

Ama Clara'yla her şey farklıydı. Hem de en başından beri. Onunlayken Obi'nin yanı başında, kibirli bir gülümsemeyle dikilen o baskın taraf hiç ortaya çıkmamıştı.

Obi havuzun kenarındaki uzun frangipani ağacının altında onu öpmeye yeltenince birdenbire, "Seninle evlenemem," dedi ve gözyaşlarına boğuldu.

"Seni anlamıyorum Clara," dedi Obi. Gerçekten de anlamı-

yordu. Bu kadının niyeti oyun oynayarak onu kendine daha çok bağlamak mıydı? Ama Clara öyle biri değildi. Naz yapmak gibi bir huyu yoktu. En azından fazla yoktu. Obi'nin onda en sevdiği şeylerden biri de buydu zaten. Kendinden öyle emin bir duruşu vardı ki, diğer kadınların aksine, ne kadar hızlı ya da kolayca elde edildiğinin hesabını yapmıyordu.

"Neden evlenemezsin benimle?" Obi bunu soğukkanlılıkla söylemeyi başardı. Clara cevap vermek yerine üstüne atılıp omuzunda sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

"Sorun ne Clara? Söyle bana." Artık soğukkanlılığını yitirmişti. Sesinde ağlamaklı bir ton vardı.

"Ben *osu*'yum," dedi ağlayarak. Bir sessizlik oldu. Ağlamayı bırakıp yavaşça ondan uzaklaştı. Obi hâlâ bir şey söylemiyordu.

"Gördüğün gibi biz evlenemeyiz," dedi Clara, oldukça kararlı bir şekilde ve adeta neşeyle, ama ürkütücü türde bir neşeydi bu. Deminden beri ağladığı, yalnızca gözyaşlarından belli oluyordu.

"Saçma!" dedi Obi. Neredeyse bağırarak konuşmuştu. Sanki şu an bağırarak, her şeyin adeta birdenbire durduğu ve konuşmasını boş yere beklediği o sessizlik anlarını tümüyle silip yok edebilecekti.

Döndüğünde Joseph uyuyordu. Vakit gece yarısını geçmişti. Kapı kapalıydı ama kilitli değildi. Sessizce içeri girdi, ama kapının hafifçe gıcırdaması Joseph'ı uyandırmaya yetti. Obi giysilerini dahi çıkarmadan ona olanları anlattı.

"Ben de sana tam olarak bunu sormayı düşünüyordum," dedi Joseph. "Böyle iyi ve güzel bir kız şimdiye dek nasıl bekar kalabilmiş diye düşünüyordum." Obi dalgınlıkla giysilerini çıkarıyordu. "Neyse, daha başında öğrendiğin için şanslısın. Ortada bir zarar yok," dedi Joseph. Sonra biraz gereksizce ekledi: "Uyku henüz göze zarar vermemiş." Fakat Obi'nin onun söyledikleriyle ilgilenmediğini fark etti.

Nitekim, "Onunla evleneceğim," dedi Obi.

"Ne!" Joseph yatağında doğruldu.

"Onunla evleneceğim."

"Bana bak," dedi Joseph. Yatak örtüsünü peştamal gibi beline dolayıp ayağa kalktı. Konuşmasına İngilizce devam etti: "Sen okumuş bir insansın, ama bu konunun okumakla ilgisi yok. *Osu*'nun ne anlama geldiğini biliyor musun? Ama sen nereden bileceksin?" Bu kısa soruyla, Obi'nin kilise ortamında yetişmesi ve Avrupa eğitimi almasının onu ülkesine yabancılaştırdığını söylemek istiyordu. Obi'ye söylenebilecek en incitici şeydi bu.

"Bu konuda senden daha fazla şey biliyorum," dedi Obi, "ve o kızla evleneceğim. Zaten senin onayını almaya çalışmıyordum."

Joseph şimdilik yapılacak en iyi şeyin meseleyi daha fazla uzatmamak olduğunu düşündü. Yatağına döndü, çok geçmeden de horlamaya başladı.

Obi verdiği karardan daha emin ve daha memnundu artık. Bu yüzden hiç şüphesiz mücadele etmek durumunda kalacağı yüzlerce muhaliften ilkiyle karşılaşmıştı. Aslında bu bir karar da sayılmazdı, çünkü ona göre zaten tek bir seçenek vardı. Yirminci yüzyılın ortasında, sırf kızın büyük-büyük-büyük-büyük-büyükbabası kendini bir tanrının hizmetine adayarak diğerlerince dışlandı diye ardından gelen neslin sonsuza dek yasak bir kasta dönüşmesi yüzünden bir adamın onunla evlenmesinin hâlâ yasaklanabilmesi tam bir rezaletti. İnanılır gibi değildi. Üstelik karşısındaki eğitimli adam bile Obi'ye bunu anlayamadığını söylüyordu. Joseph'ın yanına uzanırken kendi kendine, "Annem bile beni durduramaz," dedi.

Ertesi gün saat iki buçukta Clara'yı aradı ve nişan yüzüğü almak için Kingsway'e gideceklerini söyledi.

Clara yalnızca, "Ne zaman?" diyebildi.

"Şimdi. Şimdi."

"Ama ben daha..."

"Of, zamanımı harcama. Yapacak başka işlerim var. Daha uşak bulacağım, kap kacak alacağım."

"Evet, tabii, yarın dairene taşınıyorsun. Neredeyse unutuyordum."

Birlikte arabaya binip Kingsway'deki kuyumcu dükkanına gittiler ve yirmi poundluk bir yüzük aldılar. Obi'nin altmış poundluk kalın para tomarı şimdi epeyce incelmişti. Otuz küsur, poundu kalmıştı.

"Peki ya İncil?" dedi Clara.

"Ne İncil'i?"

"Yüzükle birlikte alınır. Bilmiyor muydun?"

Obi bilmiyordu. C.M.S Kitabevi'ne gidip küçük, fermuarlı, güzel bir İncil aldılar.

"Bugünlerde her şey fermuarlı," dedi Obi. Sonra farkında olmadan pantolonunun fermuarına baktı, daha önce birkaç kez açık unutmuştu.

Bütün öğleden sonrayı alışveriş yaparak geçirdiler. Clara ona farklı kap kacaklar seçerken ilk başta Obi de onun kadar ilgiliydi. Fakat yalnızca bir tane küçük tava alabildikleri bir saatin ardından görünürdeki ilgisini de tamamen yitirip Clara'nın peşinden yorgun adımlarla, itaatkar bir köpek gibi yürümeye başladı. Clara dükkanın birinde gördüğü alüminyum tencereyi beğenmeyince Broad Sokağı'nı baştan sona dek yürüdükten sonra başka bir dükkandan aynı şeyi, aynı fiyata satın aldılar.

"Bununla U.T.C'de gördüğümüz arasında ne fark var?" dedi Obi.

"Erkekler kör," dedi Clara.

Obi, Joseph'ın odasına döndüğünde saat neredeyse on bir olmuştu. Joseph hâlâ uyanıktı. Aslında geçen gece yarım bıraktıkları tartışmayı sonlandırmak için öğleden beri Obi'nin gelmesini bekliyordu.

"Clara nasıl?" diye sordu. Önceden planlamamışçasına, doğal bir biçimde sormayı başarmıştı. Fakat Obi konuya birden dalmaya hazır değildi. Tıpkı yıllar önce, soğuk harmattan mevsiminde

sabah banyosu yapması gerektiğinde olduğu gibi önce kıyısından köşesinden başlamak istiyordu. Vücudunun soğuk sudan en az hazzeden kısmı sırtıydı. Su dolu kovanın önünde dikilip bu işi nasıl atlatacağını düşünürken annesi bağırmıştı: "Obi, daha bitirmedin mi? Okula geç kalacaksın, sonra dayak atacaklar sana." Bunun üzerine bir parmağıyla suyu karıştırmış, sırayla önce ayaklarını, sonra dizine kadar bacaklarını, dirseğine kadar kollarını, ardından bacaklarıyla kollarının geri kalanını, yüzünü, başını, karnını, en son da havaya sıçrayarak sırtını yıkamıştı. Şimdi içinden yine aynı yöntemi uygulamak geliyordu.

"İyi," dedi. "Nijerya polisiniz çok küstah, biliyorsundur sen de."

"İşe yaramazlar," dedi Joseph; polisi tartışmak istemiyordu.

"Şoföre bizi Victoria Sahil Yolu'na götürmesini söyledim. Oraya gittiğimizde çok soğuktu. Clara dışarı çıkmak istemedi. Biz de arabanın arkasında oturmuş sohbet ediyorduk."

"Şoför neredeydi?" diye sordu Joseph.

"Deniz fenerine bakmak için biraz uzaklaşmıştı. Neyse, on dakika geçmemişti ki bir polis arabası gelip yanımızda durdu. Polislerden biri el fenerini açıp bize doğrulttu. 'İyi akşamlar bayım' dedi. 'İyi akşamlar,' dedim. 'Karınız mı?' diye sordu. Son derece sakin bir biçimde, 'Hayır,' dedim. 'Onu nereden buldunuz?' dedi. Dayanamayıp patladım. Clara bana İgbo dilinde, şoförü çağırmamı ve gitmemizi söyledi. Polis bunu duyunca birden değişti. Anlayacağın o da İgbo'ymuş. Bizim İgbo olduğumuzu bilmediğini söyledi. Dediğine göre bugünlerde pek çok erkek, başkalarının karılarını sahile getirmeye merak salmışmış. Düşünsene. Bana, 'Onu nereden buldunuz?' dedi."

"Sonra ne yaptınız?"

"Yola çıktık. Artık orada kalamazdık. Bu arada biz nişanlandık. Ona bu öğlen bir yüzük aldım."

"Çok güzel," dedi Joseph acı acı. Bir süre düşündükten sonra sordu: "İngiliz usulüyle mi evleneceksiniz yoksa âdet olduğu

üzere ailenden onun ailesiyle görüşmesini mi isteyeceksin?"

"Henüz bilmiyorum. Babamın ne diyeceğine bağlı."

"Ziyaretlerine gittiğinde babana bahsetmiş miydin?"

"Hayır, o zaman daha karar vermemiştim."

"Rıza göstermeyecektir," dedi Joseph. "Bak gör."

"Onlarla başa çıkabilirim," dedi Obi, "özellikle de annemle."

"Bana bak Obi," dedi Joseph. İnsanlara hep kendisine bakmalarını söylerdi. "Yapmayı düşündüğün şey yalnızca seni değil, bütün aileni ve gelecek nesilleri ilgilendiriyor. Bir parmağa yağ bulaşırsa diğerlerini de kirletir. İleride, hepimiz medeni seviyeye ulaştığımızda herkes istediğiyle evlenebilir. Ama bunun vakti henüz gelmedi. Bu nesildeki bizler yalnızca öncüleriz."

"Öncü nedir? Yol gösterendir. Benim yaptığım da bu. Neyse zaten artık çok geç."

"Geç değil," dedi Joseph. "Nişan yüzüğü dediğin nedir ki? Atalarımız yüzükle evlenmedi. Vazgeçmek için çok geç değil. Unutma, sen yabancı ülkede eğitim gören tek Umuofia evladısın. İlk dişini çıkaran, o da çürük çıkan o talihsiz çocuk gibi olmak istemeyiz. Bu hareketin, senin için para toplamış o zavallı erkek ve kadınlara ne tür bir teşvik verecek?"

Obi hafiften sinirlenmeye başlıyordu. "Bu yalnızca bir borçtu hatırlarsan ve son *anini*sine dek geri ödeyeceğim."

Obi herkesten daha iyi biliyordu ki ailesi bir *osu*'yla evlenme fikrine şiddetle karşı çıkacaktı. Kim çıkmazdı ki? Ama onun için ya Clara olacaktı ya da hiç kimse. Clara'ya karışmadıkları sürece aile bağları hep güçlü olacaktı. 'Annemi ikna edebilirsem,' diye düşündü, 'her şey yoluna girer.'

Obi'yle annesi arasında özel bir bağ vardı. Sekiz çocuğu içinde yüreğini en çok ısıtan Obi'ydi. Komşuları, Obi doğana kadar ona 'Janet'ın annesi' diyorlardı. Obi doğunca birden 'Obi'nin annesi' olmuştu. Komşuların bu tür konularda şaşmaz bir sezgi gücü vardı. Bir çocuk olarak Obi bu özel ilişkiyi son derece do-

ğal karşılıyordu. Fakat on yaşlarındayken yaşanan bir olay, çocuk zihninde bu ilişkiye dair somut bir şekil yaratmıştı. Kalemini açarken veya bazen çekirge keserken kullandığı, paslı bir tıraş bıçağı vardı. Bir gün bunu cebinde unutmuş, annesi nehirde bir taşın üstünde kıyafetlerini yıkarken elini fena halde kesmişti. Annesi çamaşırları yıkayamadan, elinden kan damlayarak eve dönmüştü. Obi annesini ne vakit sevgiyle ansa nedense aklı hep kanının aktığı o ana gider ve bu onu annesine kuvvetli bir bağla yakınlaştırırdı.

'Annemi ikna edebilirsem,' diye düşünürken bunu yapabileceğinden neredeyse emindi.

8.

Umuofia Gelişim Derneği, Lagos şubesi toplantı zamanlarını her ayın ilk cumartesi günü olarak belirlemişti. Obi o sırada Umuofia'da olduğundan kasım toplantısına katılmamıştı. Arkadaşı Joseph toplantıdakilere mazeretini iletmişti.

Bir sonraki toplantı 1 Aralık 1956'daydı. Obi bu tarihi çok net hatırlıyordu, çünkü onun için önemli bir gündü. Joseph onu iş yerinden arayıp toplantının 16:30'da başlayacağını hatırlatmıştı. "Beni almayı unutmazsın, değil mi?" diye sormuştu.

"Tabii ki hayır," demişti Obi. "Saat dörtte gelirim."

"Güzel! Görüşürüz." Joseph telefonla konuşurken her zaman etkileyici bir hava yaratmaya çalışırdı. İgbo dilinde veya yarı ana dili yarı İngilizceden oluşan karma bir dilde asla konuşmazdı. Telefonu kapatınca iş arkadaşlarına, "O kardeşim," dedi. "Yurtdışından döndü yeni. Onurla bitirdi Klasik Edebiyat Fakültesi'ni." İngiliz Edebiyatı demek yerine Klasik Edebiyat demeyi tercih ediyordu. Kulağa daha etkileyici geliyordu bu.

"Hangi departmanda çalışıyor?"

"Burs Kurulu Sekreteryası."

"Epey kazanıyordur para orada. Her öğrenci İngiltere'ye gitmek isteyen önce uğruyor onların evine."

"Yok," dedi Joseph. "O beyefendi. Almaz rüşvet."

"Hı, öyledir," dedi diğeri şüpheyle.

Obi dördü çeyrek geçe, yeni Morris Oxford'uyla Joseph'ı almaya geldi. Joseph'ın bu toplantıyı dört gözle beklemesinin bir nedeni de buydu. Arabanın övüncüne kendisi de ortak olacaktı. Evlatlarından birinin, toplantılarına şık bir arabayla gelmesi, Umuofia Gelişim Derneği için muazzam bir olay olacaktı. Obi'nin

çok yakın bir arkadaşı olarak Joseph da bu övünçten payını alacaktı. O yüzden mükemmel bir biçimde giyinmişti: gri flanel pantolon, beyaz naylon gömlek, koyu renk, puantiyeli bir kravat ve siyah ayakkabılar. Bir şey demese de Obi'yi gündelik kıyafetle görünce hayal kırıklığına uğramıştı. Doğruydu, arabanın görkeminden payını almak istiyordu ama kendisine, matemliden daha çok ağlayan yabancı yakıştırması yapılmasını da istemiyordu. Bu tür aşağılayıcı yorumlarda bulunmak, Umuofialıların yapmayacakları şey değildi.

Toplantıdakilerin tepkisi Joseph'ın umduğundan da büyük oldu. Obi evine dördü çeyrek geçe gelmişti ama Joseph herkesin geldiğinden emin olmak için oraya varışlarını saat beşe dek ertelemişti. Gecikme cezası bir peniydi, fakat Umuofialıların bakışları altında şık bir arabadan inmenin övüncüyle kıyaslandığında bir peninin ne önemi vardı? Zaten sonuçta para cezasını düşünen de olmadı. Arabanın park ettiğini gördüklerinde herkes alkışlamaya, tezahürat yapmaya ve dans etmeye başladı.

Yaşlı bir adam, "*Umuofia kwenu!*" diye bağırdı.

Hep bir ağızdan, "Ya!" diyerek karşılık verdiler.

"*Umuofia kwenu*!"

"Ya!"

"*Kwenu!*"

"Ya!"

"*Ife awolu Ogoli azua n'afia.*"

Obi'yi başkanın yanına oturttular. Toplantıya tekrar dönene dek Obi işi ve arabası hakkında sayısız soruya cevap vermek durumunda kaldı.

Postanede müstahdemlik yapan Joshua Udo görev başında uyuduğu için işten kovulmuştu. Ona kalırsa uyumuyordu, yalnızca düşünüyordu. Fakat Büro Şefi bir süredir onun açığını arıyordu, çünkü işe alınırken söz verdiği on poundluk rüşvetin tamamını henüz ödememişti. Joshua şimdi başka bir iş bulmak için soydaşlarından on pound 'borç' istiyordu.

Obi'nin gelişiyle bölünmeden önce talebi onaylanmak üzereydi. Başkan ona fondan borç para vermeden evvel iş yerinde uyuma meselesi hakkında birkaç şey söylemek istiyordu.

Toplantıya kaldıkları yerden devam ettiklerinde, "Umuofia'dan altı yüz kilometre uzaktaki Lagos'a uyumak için gelmedin," dedi. "Umuofia'da yeterince yatak var. Çalışmak istemiyorsan oraya geri dönmelisin. Siz müstahdemler hep böylesiniz zaten. Benim büromda da bir müstahdem var, sürekli tuvalete gitmek için izin istiyor. Her neyse, Bay Joshua Udo'ya yeni bir iş bulmasının... ee... ee... sarih amacıyla on poundluk borç vermeyi onayladığımızı açıklıyorum." Son cümleyi hukuki yapısı gereği İngilizce söyledi. Böylece adamın kredisi onaylanmış oldu.

Bu sıkıntının çözüme kavuşmasının ardından aradaki molada, toplantıdakilerden biri başkanın, altı yüz kilometre katedip Lagos'a gelmelerinin nedeninin iş olduğu sözüne şaka yollu takıldı.

"İş değil, para için geldik," dedi adam. "Evde yığınla iş bıraktık. Çalışmak isteyen varsa evine dönebilir, bıçağını alıp Umuofia ve Mbaino arasındaki o kötü çalılığa girişebilir. Bu, onu son günlerine dek meşgul edecektir." Bunun üzerine onları Lagos'a getiren şeyin iş değil, para olduğunda hemfikir olundu.

Az önce Umuofialıları savaşçı bir biçimde selamlayan yaşlı adam, "Şakayı bir kenara bırakalım," dedi. "Joshua şu an işsiz. Biz ona on pound verdik. Ama on pound konuşmaz. Şimdi durduğum yere yüz pound koysanız o da konuşmaz. O yüzden 'halkı olan, parası olandan daha zengindir' deriz. Buradaki herkes çalıştığı departmanda boş yer var mı diye araştırmalı ve Joshua için aracılık etmelidir." Herkes bu fikri olumlu karşıladı.

"Yukarıdaki Adam'ın sayesinde evlatlarımızdan biri üst düzey memur oldu," diye devam etti. "Ondan maaşını bizlerle paylaşmasını isteyecek değiliz. Bize ancak bunun gibi ufak tefek meselelerde yardımcı olabilir. Zaten ona başvurmazsak hata etmiş oluruz. Bir yılanı öldürdüğümüzde uzun şeyleri koyacak bir çan-

tamız varken elimizde mi taşıyacağız?" deyip yerine oturdu.

"Sözlerin çok güzel," dedi başkan. "Bizler de aynı şekilde düşünüyorüz. Ama bu genç adama, ortama bakıp neyin ne olduğunu öğrenmesi için zaman vermeliyiz." Diğerleri, başkanı uğultu halinde destekledi. "Genç adama zaman verelim", "Önce yerine yerleşsin," sözleri duyuldu. Obi bundan çok rahatsız oldu. Ama iyi niyetli olduklarını biliyordu. Belki de onları idare etmek o kadar da güç olmayacaktı.

Gündemin bir sonraki maddesi, Obi'nin resepsiyonunu suiistimal ettikleri gerekçesiyle başkana ve idarecilere sunulan sansür önergesiydi. Obi şaşırmıştı. Ona göre resepsiyonunun idaresinde hiçbir aksaklık yoktu. Fakat önergeyi sunan üç genç adam aynı fikirde değildi. Hattâ anlaşılan o ki, bir düzine genç adam da onlarla hemfikirdi. Şikayetleri, alınan iki düzine şişe biradan bir tanesinin bile onlara verilmemesiydi. Tepedekiler ve yaşlılar biraları tekellerine almış, gençlere iki fıçı ekşi palmiye şarabı bırakmışlardı. Herkesin bildiği gibi Lagos'un palmiye şarabının gerçek palmiye şarabıyla hiç alakası yoktu, fazlasıyla seyreltilmiş sudan ibaretti.

Bu suçlama, neredeyse bir saat boyunca birbirlerine sert ve hararetli sözler savurmalarına neden oldu. Başkan, gençlere 'sermayeleri, kasıtlı iftira atmak olan hain ṇankörler' yakıştırmasında bulundu. Gençlerden biri, kamu fonunun kişisel susuzluğu giderme amacıyla bira almak için kullanılmasının etik olmadığını söyledi. Bu sözler oldukça sertti; yine de Obi bugünün gazetesinden doğrudan alınmış İngilizce kelimeler olduklarından dolayı, bir şekilde acılıktan yoksun olduklarını hissetti. Tartışma bitince başkan, saygıdeğer evlatları Obi Okonkwo'nun kendilerine söyleyecek birkaç sözü olduğunu ilan etti. Herkes bunu büyük sevinçle karşıladı.

Obi ayağa kalktı ve böyle yararlı bir toplantı düzenledikleri için onlara teşekkür etti. Zaten Davut peygamber de kardeşlerin uyum içinde bir araya gelmesinin iyi olduğunu söylememiş miydi? "Ayrı yaşamanın tehlikesi üzerine atalarımızın da bir deyişi

vardır," dedi. "Bunun yılanın laneti olduğunu söylerler. Yılanların tümü bir yerde toplu olarak yaşasalardı onların yanına kim yaklaşabilirdi? Ama onların her biri kendi başına yaşar, bu yüzden de insanlara kolayca av olurlar." Obi iyi bir etki bıraktığının farkındaydı. Dinleyicileri onaylar bir ifadeyle başlarını sallıyor, sözlerine katıldıklarını gösteren cevaplar veriyorlardı. Bu tabii ki tümüyle önceden hazırlanmış bir konuşmaydı fakat fazlasıyla prova edildiği hissini uyandırmıyordu.

Dönüşü şerefine düzenledikleri muhteşem karşılama töreninden bahsetti. "Bir adam uzun bir yolculuktan döndüğünde kimse ona *nno* demezse henüz evine varmamış gibi hisseder," dedi. Bira ve palmiye şarabı konusunda bir şaka uydurmaya çalıştı ama aklına bir şey gelmeyince hemen bir sonraki diyeceğine geçti. Kendisini İngiltere'ye göndermek adına katlandıkları fedakarlıklardan ötürü teşekkür etti. Güvenlerine layık olmak için elinden geleni yapacaktı. Konuşmaya İgbo dilinde başlamışsa da artık yarı yarıya öyle konuşuyordu. Fakat dinleyicileri hâlâ oldukça etkilenmiş görünüyordu. Güzel ifade edilen İgbo dilini seviyorlardı fakat İngilizceye de hayranlık duyuyorlardı. Sonunda dönüp dolaşıp asıl konuya geldi. "Sizlerden küçük bir ricam var," dedi. "Hepinizin bildiği gibi dört yıllık yokluğun ardından işleri tekrar rayına oturtmak biraz zaman alıyor. Halletmem gereken ufak tefek çok sayıda özel meselelerim var. Sizden ricam, borcumu ödemeye başlamak için bana dört ay zaman tanımanız."

"Bu önemsiz bir mesele," dedi biri. "Dört ay kısa bir süre. Bir borç küflenebilir ama asla yok olmaz."

Evet, bu önemsiz bir meseleydi. Ama herkesin bu şekilde düşünmediği de ortadaydı. Hattâ Obi birinin 'devletin vereceği onca parayı ne yapacağını' sorduğunu duymuştu.

Sonunda başkan, "Sözlerin çok güzel," dedi. "Burada hiç kimsenin ricana hayır diyeceğini sanmıyorum. Sana dört ay vereceğiz. Umuofialılar adına mı konuşuyorum?"

"Ya!" diye karşılık verdi herkes.

"Ama sana söylemek istediğim bir çift lafım var. Sen daha çok gençsin, dünkü çocuksun. Okumuş insansın. Ama okumak ayrı, tecrübe ayrı şey. O yüzden seninle konuşmaya çekinmiyorum."

Obi'nin kalbi güm güm atmaya başladı.

"Sen bizden birisin, o yüzden düşüncelerimizi sana açıkça söylemeliyiz. On beş yıldır Lagos şehrinde yaşıyorum. Buraya 6 Ağustos 1941'de geldim. Lagos genç bir adam için kötü bir yer. Cazibesine kapılırsan perişan olursun. Belki bütün bunları neden söylediğimi soracaksındır. Devletin üst düzey memurlara ne kadar maaş verdiğini biliyorum. Senin bir ayda aldığını buradaki bazı kardeşlerin bir yılda alıyorlar. Sana dört ay vereceğimizi zaten söylemiştim. Bir yıl bile verebiliriz. Ama bununla sana iyilik mi yapmış oluyoruz?"

Obi'nin boğazına büyük bir yumru çöktü.

"Devletin sana verdiği para yeter de artar, tabii kötü yollara sapmazsan." Toplantıdakilerin çoğu, "Tanrı korusun!" dedi. "Kötü yollara mahal veremeyiz," diye devam etti başkan. "Bizler ailelerimizi ve kasabamızı kuran öncüleriz. Kurucular olarak bizler kendimizi pek çok zevkten men etmeliyiz. Komşularımızı içerken gördük diye içmemeliyiz ya da şeyimiz kalktı diye kadınların peşinden koşmamalıyız. Bunları neden söylediğimi sorabilirsin. Soyu şüpheli bir kızla gezdiğini işittim, hattâ onunla evlenmeyi düşünüyormuşsun..."

Obi öfkeden titreyerek ayağa fırladı. Böyle anlarda kelimeler onu hep yarı yolda bırakırdı.

"Lütfen oturun Bay Okonkwo," dedi başkan sakince.

"Oturmuş! Saçmalık!" diye bağırdı Obi İngilizce. "Akıl alır gibi değil! Bunun için seni dava edebilirim... bunun... bunun..."

"Sözümü bitirdikten sonra dava edebilirsin."

"Seni daha fazla dinlemeyeceğim. Ricamı geri alıyorum. Bu ayın sonunda ödemeye başlayacağım. Şimdi, şu dakika! Bir daha özel işlerime karışmaya cüret etmeyin! Toplantınızın amacı buysa

da," dedi İgbo dilinde, "beni bir daha burada görecek olursanız iki bacağımı birden kesebilirsiniz." Böyle deyip kapıya doğru yürüdü. Pek çok insan onu durdurmaya çalıştı. "Lütfen oturun", "Sakin olun", "Tartışmaya gerek yok." Herkes bir ağızdan konuşuyordu. Obi insanları iterek kendine yol açtı ve peşinde geri dönmesi için yalvaran yarım düzine insanla birlikte inanılmaz bir hızla arabasına gitti.

Biner binmez şoförüne, "Sür!" diye bağırdı.

Perişan bir halde arabasının camına yaslanan Joseph, "Obi, lütfen," dedi.

"Defol git!"

Araba hızla uzaklaştı. İkoyi'ye doğru yolu yarılamışken şoförüne durmasını ve Lagos'a geri dönüp Clara'nın evine gitmesini emretti.

9.

Bay Green ve Bay Omo'yla çalışma fikri Obi'nin pek hoşuna gitmemişti. Ama çok geçmeden düşündüğü kadar kötü olmadığını fark etti. Çünkü her şeyden önce kendisine Bay Green'in alımlı İngiliz sekreteriyle paylaştığı ayrı bir ofis verilmişti. Bay Omo'yu çok az, Bay Green'i ise yalnızca aniden içeri dalıp kendisine veya Bayan Marie Tomlinson'a bağırarak emir yağdırdığında görüyordu.

Bir defasında Bayan Tomlinson, "Tuhaf biri, değil mi?" demişti. "Ama aslında kötü bir adam değil."

"Değil, tabii," demişti Obi. Bu sekreterlerin çoğunun Afrikalıları ispiyonlamak için görevlendirildiklerini biliyordu. Kullandıkları taktiklerden biri de dost canlısı ve açık sözlü görünmekti. Onların yanında dikkatli konuşmak lazımdı. Bay Green'in, tarzı hakkında ne düşündüğünü bilmesi umurunda değildi. Hattâ bilmeliydi de. Ama bunu bir *provokatör ajanın* ağzından duymayacaktı.

Yine de haftalar geçtikçe Obi'nin gardı, tabir edildiği üzere 'azar azar' düşme eğilimi gösterdi. Bu düşüş, bir sabah Clara'nın bir şey söylemek için ofisine gelmesiyle başladı. Bayan Tomlinson öncesinde Clara'nın sesini telefonda birkaç kez duymuş ve etkileyiciliği üzerine yorumlar yapmıştı. Obi onları tanıştırdı. İngiliz kadının samimi ilgisi Obi'yi biraz şaşırttı. Clara gittikten sonra da Bayan Tomlinson günün geri kalanında Clara'dan bahsedip durdu. "Güzel, değil mi?", "Şanslısın, değil mi?", "Ne zaman evleniyorsunuz? Senin yerinde olsam hiç beklemezdim" vesaire.

Obi alışılmadık türde zekice bir şey yaptığından ilk övgüsünü almış beceriksiz bir okul çocuğu gibi hissetti. Şimdi Bayan

Tomlinson'u farklı bir gözle görüyordu. Eğer bu yaptığı, taktiklerinden biriyse gerçekten de çok zekice ve övgüye layıktı. Fakat zekice veya zoraki yapıyormuş gibi görünmüyordu, tümüyle içinden gelerek konuşuyordu sanki.

Telefon çaldı. Bayan Tomlinson açtı.

"Bay Okonkwo mu? Evet. Bekleyin. Telefon size Bay Okonkwo."

Obi'nin telefonu onunkiyle paraleldi. Arayanın Clara olduğunu sandı ama alt kattaki danışma görevlisiydi.

"Bir beyefendi mi? Yukarı gönder lütfen. Benimle orada mı konuşmak istiyormuş? Pekala, aşağı geliyorum. Şimdi, şimdi."

Beyefendinin üstünde üç parçalı bir takım elbise, elindeyse bastonlu bir şemsiye vardı. İngiltere'den henüz geldiği belli oluyordu.

"Günaydın. İsmim Okonkwo."

"Benimkisi de Mark. Nasılsınız?"

Tokalaştılar.

"Size yarı resmi, yarı özel bir şey danışmaya geldim."

"Buyrun yukarı ofisime gidelim, olur mu?"

"Çok teşekkür ederim."

Obi önden gidip yolu gösterdi.

Merdivenden çıkarlarken, "Nijerya'ya kısa süre önce mi geldiniz?" diye sordu.

"Geleli altı ay oldu."

"Anlıyorum." Kapıyı açtı. "Önden buyrun."

Bay Mark içeri adımını atar atmaz birden karşısına yılan çıkmış gibi durdu. Ama hemen ardından çabucak toparlanıp içeri girdi.

Bayan Tomlinson'a büyük bir gülümsemeyle, "Günaydın," dedi. Obi masasına bir sandalye daha çekip, "Sizin için ne yapabilirim?" diye sordu.

Bay Mark, İgbo dilinde cevap verince şaşırdı.

"Sakıncası yoksa İgbo dilinde konuşabilir miyiz? Burada bir Avrupalı olduğunu bilmiyordum."

"Nasıl isterseniz. Aslına bakarsanız sizin İgbo olduğunuzu düşünmemiştim. Nedir sıkıntınız?" Obi doğal görünmeye çalıştı.

"Durum şu. Kız kardeşim kısa süre önce okul bitirme sınavından birinci derece not alarak geçti. Şimdi İngiltere'de okumak için Devlet Bursu'na başvurmak istiyor."

Her ne kadar İgbo dilinde konuşsa da *okul bitirme sınavı* ve *burs* gibi kelimeleri İngilizce söylemesi gerekti. Bunları söylerken sesini iyice alçaltıp adeta fısıldadı.

"Başvuru formu mu istiyorsunuz?" diye sordu Obi.

"Hayır, hayır. Onlardan aldım. Ama mesele şu. Bana Burs Komisyonu'nun sekreteryasında olduğunuz söylendi, ben de gelip sizi görmeliyim diye düşündüm. İkimiz de İgbo'yuz, sizden bir şey saklayamam. Formla başvurmak gayet güzel ama ülkemizin durumunu biliyorsunuz. Birilerini görmezseniz..."

"Bu durumda kimseyi görmeye gerek yok. Tek..."

"Aslında evinize gelmeyi düşünmüştüm ama bana sizden bahseden adam nerede oturduğunuzu bilmiyordu."

"Üzgünüm Bay Mark ama nereye varmak istediğinizi gerçekten anlayamadım." Bunu İngilizce söyledi. Bay Mark afallamıştı. Bayan Tomlinson ise tıpkı kemik lafının geçtiğinden emin olamayan bir köpek gibi kulaklarını dikmiş dinliyordu.

"Özür dilerim... ee... Bay Okonkwo. Beni yanlış anlamayın. Burasının doğru yer olmadığının farkındayım... ee... şey için..."

"Bu tartışmaya devam etmemize gerek kaldığını sanmıyorum," dedi Obi İngilizce. "Sakıncası yoksa çok meşgulüm." Böyle deyip ayağa kalktı. Bay Mark da kalktı ve birkaç özür mırıldanıp dışarı çıktı.

Obi yerine otururken Bayan Tomlinson, "Şemsiyesini unuttu," dedi.

"Of, olamaz!" Şemsiyeyi alıp dışarı fırladı.

Bayan Tomlinson, döndüğünde anlatacaklarını dinlemek için

sabırsızlıkla bekliyordu. Ama Obi hiçbir şey olmamış gibi yerine oturup bir dosya açtı. Kendisini seyrettiğinin farkındaydı, önündeki dosyayla meşgulmüş havası vermek için alnını kırıştırdı.

"Bu kısa ve tatlıydı," dedi Bayan Tomlinson.

"Of, evet. Adam tam bir baş belası," dedi. Ama kafasını kaldırıp bakmadı. Konuşma da böylece sona ermiş oldu.

Obi o gün bütün sabahı tuhaf bir sevinç içinde geçirdi. Yıllar önce İngiltere'de birlikte olduğu ilk kadından sonra hissettiği duygudan pek farklı sayılmazdı bu. Kadın, Obi'nin evine gelmeyi kabul ettiğinde geliş amacını belli eden pek çok şey söylemişti. Obi ona, "Geldiğinde sana *high-life*[1] dansını öğreteceğim," demişti. "Bu harika olur," demişti kadın istekli bir biçimde, "belki biraz da alt tabakayı öğretirsin." Sonra muzipçe gülümsemişti. Fakat randevulaştıkları gün geldiğinde Obi korkmuştu. Bir kadını hayal kırıklığına uğratmanın da ihtimal dahilinde olduğunu öğrenmişti. Sonuçta ona hayal kırıklığı yaşatmamıştı ve iş bittiğinde tuhaf bir sevinç hissetmişti. Kadın adeta bir kaplanın saldırısına uğradığını söylemişti ona.

Bay Mark'la konuşmasının ardından kendini gerçekten de kaplan gibi hissetmişti. İlk savaşını kolayca kazanmıştı. Oysa herkes kazanmanın imkânsız olduğunu söylüyordu. Adam yapılan hizmet karşılığında verdiği 'kola' nın kabul edilmesini beklerdi; kabul edilene dek de asla huzura ermez, masaldaki o acemi çaylak kuşu gibi hissederdi. Kuş eve yemek için bir ördek yavrusu getirmişti, fakat ördeğin annesi hiç velvele çıkarmadığı, hiçbir şey söylemediği, yalnızca yürüyüp gittiği için çaylağın annesi yavruyu geri götürmesini emretmişti. "Böylesi bir sessizlikte ciddi tehlike vardır. Git, bir civciv getir. Tavuğu biliyoruz. Bağırır, çağırır ama mesele orada biter," demişti. İyilik yaptığın adam hiç sesini çıkarmazsan, hiçbir şey demezsen, yalnızca yürüyüp gidersen bunu anlamayacaktır. Rüşveti reddetmen, kabul etmenden daha fazla sorun yaratabilir. Devletin bir bakanı bile boş bulun-

1 Aynı zamanda yüksek tabaka anlamına gelir. –*çn*

duğu, alkollü bir anında da olsa, asıl sorunun rüşvet almak değil, rüşvetin verildiği işi yapamamak olduğunu söylememiş miydi?

Hem sen reddettiğinde, bir 'kardeşinin' veya bir 'arkadaşının' senin adına almadığından, herkese senin onu aracı olarak görevlendirdiğini söylemediğinden nasıl emin olabilirdin? Bunların tümü saçmalıktı! İnsanın elini kirletmemesi zor değildi. Yalnızca şunu söyleyebilmesine bakıyordu: "Kusura bakmayın Bay Falanca, ama bu tartışmaya daha fazla devam edemem. Size iyi sabahlar." Tabii, fazla küstah da olunmamalıydı. Sonuçta işin cazibesine karşı koymak imkânsız değildi. Ama alçakgönüllü düşünüldüğünde cazibesinin hiç olmadığı da söylenemezdi. Obi, Umuofia Gelişim Derneği'ne yirmi pound ödeyip ailesine de on pound gönderdikten sonra kırk yedi pound, on şilinden kalan parayla ay sonunu getirmeyi gitgide imkânsız görmeye başlamıştı. John'un gelecek sömestrdeki okul harcını nereden bulup çıkaracağı hakkında hiçbir fikri yoktu. Hayır, insan paraya ihtiyacı olmadığını söyleyemezdi.

Egusi çorbası ve dövülmüş yamdan oluşan öğle yemeğini henüz bitirmiş, kanepede sere serpe uzanıyordu. Özellikle çorba çok lezzetli olmuştu, içinde et ve taze balık vardı. Obi yemeğin ölçüsünü kaçırmıştı. Zaten dövülmüş yamı ne zaman fazla yese kendini keçi yutmuş bir boa yılanı gibi hissederdi. Çaresizce uzanmış, yediklerinin bir kısmının hazmedilmesini, böylece nefes alabilmek için biraz yer açılmasını bekliyordu.

O sırada dışarıda bir arabanın durduğunu işitti. Altı dairelik apartmanın diğer beş sakininden birinin geldiğini düşündü. Hiçbirini ismen tanımıyor, yalnızca bazılarını sima olarak biliyordu. Hepsi Avrupalıydı. İçlerinden biriyle, aynı katın diğer tarafında oturan ve bayındırlık departmanında çalışan uzun boylu adamla ayda bir kez konuşuyordu. Ama konuşmalarının, aynı katı paylaşmalarıyla hiçbir ilgisi yoktu. Adam apartmanın bahçesinden sorumluydu, bahçıvan çocuğa vermek üzere ayda bir tüm sakinlerden on şilin, altı peni topluyordu. O yüzden Obi sima olarak

onu gayet iyi biliyordu. Bir de üst katta oturan ve her cumartesi gecesi evine Afrikalı bir fahişe getiren o adamı biliyordu.

Araba tekrar çalıştı. Bu kesinlikle bir taksiydi, çünkü ancak taksi şoförleri arabanın motorunu bu şekilde körükleyebilirdi. Obi'nin kapısında ürkek bir tıklama sesi duyuldu. Kim olabilirdi ki? Clara o öğlen çalışıyordu. Joseph olabilirdi. Obi'nin kalbindeki mutluluk verici yerini Umuofia Gelişim Derneği'nin o talihsiz toplantısında yitirdiğinden beri aylardır geri kazanmaya uğraşıyordu. Suçu, başkana Obi'nin dışlanmış bir kızla nişanlandığını sır olarak söylemesiydi. Kendisini bağışlaması için yalvarmıştı: Yalnızca başkana, aralarında sır olarak kalması şartıyla, Umuofia halkının Lagos'taki atası pozisyonunda olduğundan dolayı Obi'yle özel olarak görüşüp ona öğüt verebileceğini umduğundan söylemişti.

"Boşver, unutalım gitsin," demişti Obi, ama unutmamıştı. Joseph'a gitmeyi kesmişti. Clara ise artık onu görmek bile istemiyordu. Obi, Clara'nın eskiden Joseph'ı ne kadar çok sevdiğini düşününce şimdi duyduğu nefretin büyüklüğü karşısında bazen afallıyor, dehşete kapılıyordu. Artık o kaypak, kıskanç, hattâ Obi'yi zehirleyebilecek bir adama dönüşmüştü. Bu olay, tıpkı yeni başlayan kızamığın üstüne palmiye şarabı banyosu yapılmışçasına tüm çirkin lekeleri yüzeye çıkarmıştı.

Obi kaşlarını çatıp yüzünde çok ters bir ifadeyle kapıyı açtı. Fakat karşısına Joseph yerine genç bir kız çıktı.

Birden tümüyle değişerek, "Tünaydın," dedi.

Kız, "Bay Okonkwo'yu arıyordum," dedi.

"Benim. İçeri buyrun." Birden neşelenmesine kendisi bile şaşırmıştı. Sonuçta kız ne kadar çekici de olsa tümüyle yabancı biriydi. Kendini toparlayıp, "Lütfen oturun," dedi. "Bu arada, daha önce tanıştığımızı sanmıyorum."

"Hayır. Adım Elsie Mark."

"Memnun oldum Bayan Mark."

Kız kusursuz, tertemiz dişlerini göstererek çok hoş bir biçim-

de gülümsedi. Öndeki iki dişinin arasında Clara'nınki gibi küçük bir boşluk vardı. Birisi böyle dişleri olan kızların çok sıcakkanlı olduklarını söylemişti. Obi oturdu. Kızların yanında genellikle hissettiği gibi utangaç değildi, yine de bunun ardından ne diyeceğini bilemedi.

"Ziyaretime şaşırmış olmalısınız," dedi kız İgbo dilinde.

"İgbo olduğunuzu bilmiyordum," dedi Obi. Bunu der demez zihninde bir şimşek çaktı. İlk baştaki neşesinden geriye ne kaldıysa o da birdenbire yok oldu. Kız, Obi'nin ifadesindeki değişikliği veya belki de ellerindeki huzursuz kıpırdanmayı fark etmiş olacaktı ki gözlerini ondan kaçırdı, kelimeler ağzından tereddütle döküldü. Vücudunu ona sunmadan önce kaygan zemini temkinli adımlarla test ediyordu.

"Ağabeyim ofisinize geldiği için özür dilerim," dedi. "Ona gitmemesini söylemiştim."

Obi kendini, "Hiç sorun değil," derken buldu. "Ona... ee... Birinci Derece diplomanızla şansınızın oldukça yüksek olduğunu söyledim. Her şey gerçekten de tümüyle sizin elinizde, mülakatta Kurul üyelerini ne kadar etkileyeceğinize bağlı."

"Asıl önemli olan, kurulun karşısına çıkmadan önce seçildiğimden emin olmam."

"Evet, ama dediğim gibi sizin de diğer herkes kadar şansınız var."

"Ama Birinci Derece diplomayla mezun olanlar dururken bazen ikinci hattâ üçüncü derecedekiler seçilebiliyor."

"Eminim bazen böyle şeyler oluyordur. Ama diğer bütün koşullar eşit olduğu sürece... Kusura bakmayın, size hiçbir şey ikram etmedim. Çok kötü bir ev sahibiyim. Size bir Coca-Cola getirebilir miyim?" Kız mahcup bir bakışla gülümsedi. "Olur mu?" Obi böyle deyip hızla buzdolabının yanına gitti ve bir şişe kola çıkardı. Bu arada sinirli bir biçimde düşündüğünden, açıp bardağa doldurması biraz zaman aldı.

Kız bardağı aldı ve gülümseyerek teşekkür etti. On yedi ya

da on sekiz yaşında olmalıydı. 'Daha küçük bir kız,' diye düşündü Obi, 'ama dünyanın kurallarını şimdiden epeyce öğrenmiş.' Uzun bir süre sessizce oturdular.

Sonra kız birdenbire konuya girip, "Geçen sene okulumuzda Birinci Derece'yle mezun olan kızlardan hiçbirine burs verilmedi," dedi.

"Belki de kurulu yeterince etkileyememişlerdir."

"Ondan değil. Sebebi, kurul üyelerini evlerinde ziyaret etmemeleri."

"Yani siz üyelerin evlerine gitmeyi mi düşünüyorsunuz?"

"Evet."

"Burs almak bu kadar önemli mi? Üniversite masrafınızı neden akrabalarınızdan biri karşılamıyor?"

"Babam bütün parasını ağabeyimize harcadı. Tıp okumaya gitmişti ama sınavlarını veremedi. Mühendisliğe geçti ama yine başarısız oldu. On iki yıl İngiltere'de kaldı."

"Bugün beni görmeye gelen o muydu?"

Kız başıyla onayladı.

"Ne iş yapıyor?"

"Orta öğrenim veren bir devlet okulunda öğretmenlik yapıyor." Kız çok üzgün görünüyordu. "Geçen senenin sonunda geri döndü, çünkü babamız öldü ve hiç paramız kalmadı."

Obi kızın durumuna çok üzüldü. Belli ki zeki bir kızdı ve diğer pek çok Nijeryalı genç gibi üniversite okumayı kafasına koymuştu. Onları kim suçlayabilirdi ki? Obi'nin suçlayamayacağı kesindi. Burs almanın bu kadar önemli olup olmadığını ya da üniversite eğitiminin tüm bunlara değip değmeyeceğini sormak düpedüz ikiyüzlülük olurdu. Bunun cevabını her Nijeryalı bilirdi. Cevap, evetti.

Üniversite diploması, felsefe taşı gibiydi. Yılda yüz elli pound kazanan üçüncü sınıf bir memuru, beş yüz yetmiş pound kazanan, ayrıca hem araba hem de cüzi bir kira karşılığı şık mobilyalarla döşenmiş bir konut ayrıcalığına sahip üst düzey bir me-

mura dönüştürebilirdi. Üstelik maaş ve imkânlardaki bu farklılık hikâyenin yarısını dahi anlatmıyordu. Bir 'Avrupa memuriyeti'ne sahip olmak neredeyse gerçek bir Avrupalı olmak gibiydi. İnsanı halk kitlesinden çıkarıp, kokteyl partilerinde birbirlerine, "Araban nasıl?" diye soran elit sınıfa yükseltirdi.

"Lütfen Bay Okonkwo, bana yardım etmelisiniz. Ne isterseniz yaparım." Gözlerini Obi'den kaçırdı. Sesi hafiften titriyordu. Obi gözlerinin de her an akmaya hazır yaşlarla dolduğunu fark etti.

"Üzgünüm, çok üzgünüm ama size herhangi bir söz verebileceğimi sanmıyorum."

O sırada dışarıdan tiz bir fren sesi duyuldu. Clara çok geçmeden her zamanki üslubuyla, popüler bir şarkı mırıldanarak hızla içeri daldı. Kızı görünce birden olduğu yerde durdu.

"Merhaba Clara. Bu, Bayan Mark."

Clara başını hafifçe eğerek, "Nasılsınız?" dedi sertçe. Elini uzatmadı. Sonra Obi'ye dönüp, "Çorbayı beğendin mi?" diye sordu. "Korkarım biraz aceleyle pişirdim." Bu iki kısa cümleyle yabancı kızın yararına birkaç gerçeği ortaya koymayı amaçlamıştı. Birincisi, Nijeryalılarınkine benzemeyen düzgün aksanıyla yurtdışında bulunmuş olduğunu göstermişti. Bunu sadece aksanından değil, normal ve rahat adımların yerine hızlı ve kısa adımlarla yürüyüşünden de anlayabilirdiniz. Zaten kendisi kadar şanslı olmayan kız kardeşlerinin yanında da her zaman ne yapar eder, lafı, 'Ben İngiltere'deyken...'e getirirdi. İkincisi, sahiplik taslayan tavrıyla kıza şu mesajı vermişti: 'Şansını başka yerde dene.'

"Bu öğlen çalışacağını sanıyordum."

"Yanlış anlamışsın. Bugün izinliyim."

"O halde çorbayı pişirince neden gitmen gerekti?"

"Ah, yıkanacak o kadar çok çamaşır vardı ki. Bana içecek bir şey ikram etmeyecek misin? Pekala, kendim alırım."

"Çok üzgünüm canım. Sen otur. Ben şimdi getiririm."

"Hayır. Artık çok geç." Buzdolabına gidip bir şişe zencefilli

gazoz aldı. "Diğer gazoza ne oldu?" diye sordu. "İki tane vardı."

"Onu dün içtin galiba."

"Öyle mi? Ah, evet hatırladım." Geri dönüp kanepeye, Obi'nin yanına oturdu. "Tanrım, çok sıcak!" dedi.

"Sanırım benim gitmem lazım," dedi Bayan Mark.

"Size kesin bir söz veremediğim için üzgünüm," dedi Obi ayağa kalkarak. Kız cevap vermedi, üzgün bir biçimde gülümsedi.

"Şehre nasıl döneceksiniz?"

"Belki taksiye binerim."

"Sizi Tinubu Meydanı'na bırakayım. Buradan pek taksi geçmez. Hadi Clara, onu Tinubu'ya bırakalım."

"Uygunsuz bir zamanda geldiğim için üzgünüm," dedi Clara, Tinubu Meydanı'ndan İkoyi'ye dönerlerken.

"Saçmalama! Uygunsuz zamanla neyi kastediyorsun?"

"Bugün çalıştığımı sanıyordun." Güldü. "Bunun için üzgünüm. Bu arada, kimdi o? Çok güzel olduğunu söylemeliyim. Birden gelip *garri*'ne kum serptim. Üzgünüm canım."

Obi küçük, aptal bir kız gibi davranmamasını söyledi Clara'ya. "Şunu kesmezsen sana tek kelime daha etmeyeceğim."

"İstemiyorsan bir şey söylemek zorunda değilsin. Sam'e uğrayıp bir merhaba diyelim mi?"

Evine gittiklerinde bakan dışarıdaydı. Anlaşılan bir kabine toplantısına gitmişti.

"Beyefendi ve Madam alır mı içecek bir şey?" diye sordu uşağı.

"Etme sen zahmet, Samson. Yalnızca uğradığımızı söyle Bakan'a."

"Gelecek misiniz tekrar?"

"Bugün değil."

"İçmeyeceksiniz bir şey yani?"

"Evet. Teşekkür ederiz. Bir dahaki gelişimizde içeriz. Hoşçakal."

Obi dairesine döndüklerinde, "Bugün çok ilginç bir tecrübe

yaşadım," dedi ve Bay Mark'ın ofisine yaptığı ziyaretten başlayarak Clara gelene dek Bayan Mark'la aralarında geçen tüm konuşmayı detaylarıyla anlattı.

Clara bir süre hiçbir şey söylemedi.

Obi, "Tatmin oldun mu?" diye sordu.

"Bence adama fazla sert davranmışsın," dedi Clara.

"Sence bana rüşvet teklif ederken onu teşvik mi etmeliydim?"

"Her şeyden önce, para teklif etmek insanın vücudunu sunması kadar kötü bir şey değil. Ve sen buna rağmen ona içecek ikram ettin ve onu şehre bıraktın." Güldü. "Dünya böyle işte," dedi.

Obi şaşırdı.

10.

Bir yıl önce Bay Green bir anlığına da olsa Obi'nin özel bir meselesine ilgi göstermişti, tabii buna ilgi göstermek denebilirse. Obi o sıralar yeni arabasını henüz teslim almıştı.

"Şunu unutmazsan iyi edersin," demişti Bay Green. "Her yıl bu zamanlar sigortası için kırk pound sökülmen istenecek." Konuşması tıpkı Pethuel'in oğlu Joel'in buyruğu gibiydi.

"Tabii beni hiç ilgilendirmez bu. Ama eğitimlilerin dahi yarını düşünme düzeyine erişmemiş olduğu bir ülkede insan kendini sorumlu hissediyor." 'Eğitimli' kelimesini kusmuk tadı almışçasına söylemişti. Obi öğüdü için teşekkür etmişti.

Şimdiyse sözünü ettiği kıyamet günü gelip çatmıştı. Obi sigorta yenileme evrakını açıp masasının üstüne koydu. Kırk iki pound! Bankadaki parası ancak on üç poundun biraz üstündeydi. Evrakı katlayıp posta pulu, makbuz, bankadan aldığı üç aylık hesap özeti gibi öteberilerini biriktirdiği çekmecelerinden birine koydu. O sırada çekmecenin içindeki bir mektup gözüne ilişti. Yarı tahsilli bir el tarafından yazıldığı belli oluyordu. Mektubu çıkarıp tekrar okudu.

Sayın Bayım,

Bu benim için son derece üzücü bir durum fakat bana yardım etmeniz için size tüm hürmetimle yalvarmak durumundayım. Bir açıdan bakıldığında sizden bu yardımı istemem utanç verici görünüyor ama kendime karşı dürüst olduğumda bunu ihtiyaçtan istediğim gerçeğini göz önüne alarak beni bağışlamanızı rica ediyorum. Sizden ricam

bana 30/–(otuz şilin) borç vermeniz. 26 Kasım 1957'de geri ödeyeceğime, borcumu ertelemeyeceğime sizi her türlü temin ederim.

Kararınızın olumlu olması dileğiyle,
Sadık kulunuz,
Charles Ibe

Obi bunu tümüyle unutmuştu. Son günlerde Charles'ın, ofisine hızla girip çıkması, hep yapageldiği gibi İgbo dilinde selamlaşmak için bile oyalanmaması demek bu yüzdendi. Charles, departmandaki müstahdemlerden biriydi. Obi ona bu önemli ihtiyacın ne olduğunu sormuş, o da karısının kısa süre önce beşinci çocuklarını doğurduğunu söylemişti. O sırada cebinde dört poundu olan Obi hiç duraksamadan ona otuz şilin vermiş ve bu konuyu da şimdiye dek tümüyle unutmuştu. Charles'ı yanına çağırıp Bayan Tomlinson'un anlamaması için İgbo dilinde konuşarak sözünü neden tutmadığını sordu. Charles bir süre başını kaşıdıktan sonra borcunun vadesini aralık sonuna uzatarak tekrar söz verdi.

"Bundan böyle sana güvenmekte güçlük çekeceğim," dedi Obi İngilizce.

"Ah, hayır, *Oga*, efendim. Yalvarırım, olmayacak öyle. Ödeyecek ben ay sonu." Sonra İgbo diline döndü. "Halkımızın bir deyişi vardır: Bir borç küflenebilir ama asla çürümez. Bu departmanda bir sürü insan var ama ben onlara gitmedim. Size geldim."

"Çok naziksin," dedi Obi, asıl meselenin atlanacağından emin bir halde. Nitekim öyle de oldu.

"Evet, burada çok insan var ama ben onlara gitmedim," dedi Charles. "Sizi özel efendim olarak görüyorum. Halkımızın bir deyişi vardır: Ortada büyük bir ağaç varsa, küçükler güneşe ulaşmak için onun sırtına tırmanır. Yıllar boyu küçük bir çocuksunuzdur ama..."

"Tamam Charles. Aralık sonu. İhmal edersen konuyu Bay Green'e bildireceğim."

"Ah! İhmal etmek yok. *Oga*'mı ihmal ettim, kime kime gitmek ben bir daha?"

Bu yanıt gerektirmeyen, etkili sorunun ardından mesele o anlık ertelendi. Obi, Charles'ın mektubuna tekrar baktı. Birden gözüne gülünç bir şey ilişti. Önce 'Sizden ricam bana sadece 30/– (otuz şilin) borç vermeniz' yazmış, sonra hiç şüphesiz epeyce düşündükten sonra 'sadece'nin üzerini çizmişti.

Mektubu tekrar çekmeceye tıkıştırıp bütün gece sigorta ihbarını düşündü. Yarın sabah banka müdürüne gidip elli poundluk kredi istemekten başka çaresi yoktu. Kendisine söylendiğine göre maaşı bankaya yatırılan bir üst düzey memurun böyle bir avans kredisi alması oldukça kolaydı. Bu konuyu daha fazla düşünmenin bir faydası yoktu. Charles'ın tavrı bu koşullarda hiç şüphesiz en sağlıklı olanıydı. İnsan bir şeye gülmediyse ağlaması gerekecekti. Görünüşe göre Nijerya da bu şekilde kurulmuştu.

Fakat bunca felsefe yürütme çabalarına karşın aklı yine dönüp dolaşıp sigorta ihbarına takılıyordu. 'Kimse müsrif davrandığımı söyleyemez. Geçen ayın sonunda annemin özel hastanedeki tedavisi için otuz beş pound göndermeseydim şimdi durumum iyi olacaktı, ya da tam olarak iyi olmasa bile en azından idare edebilecektim. Neyse, bunu atlatacağım,' diye düşünüp kendini telkin etti. 'Başlangıcı illa ki biraz zor olacaktı. Halkımız ne der? Ağlamanın başlangıcı her zaman zordur. Pek keyifli bir deyiş değil ama yine de doğru.'

Umuofia Gelişim Derneği'nden dört ay mühlet almış olsaydı işler şimdi daha farklı olabilirdi. Fakat olan olmuştu artık. Dernekle tartışmıştı. Aslında niyetlerinin kötü olmadığı ortadaydı. Öyle olsa bile, başkanın uzlaşma toplantısında da dediği gibi bir söydaşa duyulan öfke ilikte değil, ette hissedilmez miydi? Dernek o günden sonra dört aylık mühleti kabul etmesi için ona yalvarmıştı. Ama Obi koşullarının düzeldiği yalanını söyleyip ricalarını geri çevirmişti.

Ayrıca meseleye objektif olarak bakınca –kendisiyle değil de

Bay B.'yle ilgiliymiş gibi düşününce– ayda yirmi pound ödemeye isteksiz davranan bir üst düzey memuru eleştirdikleri için bu yoksul insanları kim suçlayabilirdi? Onu İngiltere'ye gönderebilmek için gereken sekiz yüz poundu toplamak uğruna kendilerini acımasızca zorlamışlardı. Bazılarının kazancı ayda beş pounddan fazla değildi. O ise yaklaşık elli pound alıyordu. Onların eşleri ve okula giden çocukları vardı. Onun yoktu. Yirmi poundu ödedikten sonra geriye her ay otuz poundu kalacaktı. Üstelik çok yakında zam alacaktı, ki tek başına bu zam bile bazılarının maaşı tutarındaydı.

Obi halkının tepkisinin haklı bir yanı olduğunu kabul etti. Fakat bilmedikleri şey, soydaşlarını elit sınıfa üye yapabilmek adına onca ter döktükten sonra onu orada tutmak için de uğraşmaları gerektiğiydi. Üyelerinin birbirini, "Araban nasıl?" diye selamladığı ayrıcalıklı bir gruba dahil ettikten sonra ondan dönüp şu cevabı vermesini mi bekliyorlardı? "Üzgünüm ama arabamı trafiğe çıkaramıyorum. Anlayacağınız, sigorta primimi ödeyemedim." Bu, tasavvur dahi edilemeyecek denli büyük bir hayal kırıklığı yaratırdı. Eski İgbo toplumunda maskeli bir ruhun, diğerinin özel dildeki selamına şu karşılığı vermesi gibi olmayacak bir şeydi: "Kusura bakma arkadaşım ama senin konuştuğun tuhaf dili anlamıyorum. Ben yalnızca maske takmış bir insanım." Hayır, bunlar olmayacak şeylerdi. İgbo halkı, adil düşünce yapılarıyla şu atasözünü yaratmıştı: 'Testislerinde fil hastalığı olan bir adamdan, diğer binlerce insan önemsiz hastalıklardan dahi nasibini almamışken bir de çiçek hastalığına yakalanmasını istemek doğru değildir.' Doğru olmadığına hiç şüphe yoktur. Yine de bazen böyle şeyler olur. Onlar da, "Eh, dünya hali işte," derler.

Obi bankadan elli poundluk krediyi alır almaz doğruca sigorta şirketine gitti. Ofisine döndüğünde masasında kasım ayının elektrik faturası duruyordu. Zarfı açıp bakınca az kalsın ağlayacaktı. Fatura tutarı beş pound, yedi şilin, üç peniydi.

Bayan Tomlinson, "Bir sorun mu var?" diye sordu.

"Ah, hayır. Bir şey yok." Obi kendini toparladı. "Elektrik faturam gelmiş de."

"Ayda ne kadar geliyor?"

"Bu ay beş pound, yedi şilin, üç peni gelmiş."

"Burada elektrikten aldıkları para tam anlamıyla hırsızlık. İngiltere'de üç ayda bundan daha az ödersiniz."

Obi kıyaslama yapma havasında değildi. Sigorta ihbarının yarattığı ani şok onu adeta silkelemiş, maddi koşullarıyla ilgili gerçeklerin farkına varmasını sağlamıştı. Önündeki birkaç aylık sürecin hesabını çıkarmış ve durumunu son derece endişe verici bulmuştu. Ayın sonunda araç ruhsatını yenilemesi gerekiyordu. Bir yıllığı zaten imkânsızdı ama dört aylığı bile dört pounddu. Üstelik daha lastikler vardı. Onları yenilemeyi sonraki aya veya daha sonraya erteleyebilirdi, fakat şimdiden iç lastik kadar düzleşip yumuşamışlardı. Herkes ilk lastik setinin iki yıl veya hiç olmazsa on sekiz ay dayanmamasının ilginç olduğunu söylüyordu. Otuz pound verip dört lastiği birden değiştirmeyi düşünemezdi. Bu yüzden bagajdaki yedek lastikle başlayarak mevcut lastik setinin birer birer dışını kaplatmak durumundaydı. Böylece masraf yarıya inmiş olacaktı. Bayan Tomlinson'un söylediğine göre bu şekilde ancak altı ay daha idare ederlerdi. Öte yandan altı ay, işlerin biraz düzelmesi için yeterli bir süre olabilirdi. Henüz kimse ona gelir vergisinden söz etmemişti. Onun da vakti gelecekti, ama daha iki ay süresi vardı.

Dairesinde öğle yemeğini yer yemez geniş kapsamlı tasarruf önlemleri çıkarmaya koyuldu. Yeni uşağı Sebastian yanında dikiliyor, hiç şüphesiz içten içe efendisinin neye sıkıldığını merak ediyordu. Çünkü daha yemeğe başlamadan, çorbada gereğinden fazla et olduğundan yakınmıştı.

"Ben milyoner değilim, biliyorsun," demişti. Sebastian ise, 'Tanrı biliyor ya, Clara çorbayı kendisi yaptığında bunun iki katı et koyuyor,' diye düşünmüştü.

"Bundan böyle," diyerek devam etti Obi, "pazara gitmen için sana yalnızca haftada bir para vereceğim."

Dairedeki her elektrik düğmesi iki ampulü birden aydınlatıyordu. Obi işe ampul sayısını azaltmakla başladı. Artık kural buydu: Her düğme bir ampulü aydınlatacaktı. Zaten banyoda ve tuvalette iki lamba oluşu başından beri tuhafına gitmişti. Tipik bir devlet planlaması örneğiydi. Apartmanın ortasındaki beton merdivenlerde hiç ışık yoktu, insanlar karanlıkta sürekli birbirine çarpıyor, sık sık bir basamak kaya kaya iniyorlardı. Diğer yandan, yapılan şeye dikkatle bakmayı kimsenin istemeyeceği tuvalette iki lamba birden vardı.

Ampul meselesini hallettikten sonra tekrar Sebastian'a döndü. "Bundan böyle su ısıtıcısı çalışmayacak. Banyoyu soğuk suyla yapacağım. Buzdolabının fişi akşam yedide çekilecek, öğlen on ikide takılacak. Anladın mı?"

"Evet, efendim. Ama et bozulmak öyle?"

"Bir defada fazla et almaya gerek yok."

"Evet, efendim."

"Bugün az bir miktar al, bitince yine az miktar alırsın."

"Evet, efendim. Haftada bir kez gitmek ben pazara, söylemek siz öyle."

"Ben öyle bir şey demedim. Sana parayı bir kez vereceğimi söyledim."

Sebastian şimdi anlamıştı. "Aynı şey. İki kez yok para. Bir kere."

Obi onun meselenin özünü tam anlamıyla kavrayamayacağını biliyordu.

O akşam Clara'yla tartıştılar. Ona krediden bahsetmek istemiyordu ama Clara Obi'yi görür görmez neyi olduğunu sordu. Obi birkaç bahane uydurup geçiştirmeye çalıştı. Fakat böyle bir şeyin olacağını öngörmediği için söyledikleri birbirini tutmadı. Clara'nın ondan istediğini alma yolu tartışmak değil, konuşmayı reddetmekti. Birliktelerken genellikle konuşan taraf da o oldu-

ğundan bir süre sonra sessizlik katlanılması güç bir hal alıyordu. Bu defa Obi ona sorunun ne olduğunu soruyor, ki bu da çoğunlukla Clara ne istiyorsa yapmasının başlangıcı oluyordu.

Ona kredi meselesini anlatınca Clara, "Neden bana söylemedin?" diye sordu.

"Gerek yoktu. Beş aylık taksitle kolayca ödeyeceğim."

"Mesele bu değil. Sıkıntıya düştüğünde bana söylemen gerektiğini düşünmüyorsun."

"Sıkıntıya düşmedim. Üstüme gelmeseydin sözünü bile etmeyecektim."

Clara, "Anlıyorum," dedi sadece. Sonra odanın öteki ucuna gidip yerde duran bir kadın dergisini aldı ve okumaya başladı.

Obi birkaç dakika sonra zoraki bir neşeyle, "Evde misafirin varken okumak büyük kabalıktır," dedi.

"Ne kadar kötü yetiştirildiğimi bilmen gerekirdi," dedi Clara. Ailesine ilişkin göndermeler son derece riskliydi, böylesi konular çoğu zaman gözyaşlarıyla sonlanırdı. Şimdi bile gözleri dolmaya başlamıştı.

Obi kolunu ona dolayarak, "Clara," dedi. Clara baştan ayağa gerilmişti. "Clara." Cevap vermedi. Adeta mekanik bir biçimde derginin sayfalarını çeviriyordu. "Neden bozuşmak istediğini anlayamıyorum." Hiç ses yoktu. "Sanırım gitsem iyi olacak."

"Bence de."

"Clara, çok üzgünüm."

"Ne için? Bırak beni *ojare*." Böyle deyip Obi'nin kolunu itti.

Obi gözlerini yere dikerek birkaç dakika daha oturdu. Sonra, "Tamam," diyerek ayağa kalktı. Clara yerinden kımıldamadan sayfaları çevirmeye devam etti.

"Hoşçakal."

"Güle güle."

Dairesine dönünce Sebastian'a akşam yemeği hazırlamamasını söyledi.

"Çoktan başlamıştım."

"O halde bırakabilirsin," diye bağırıp yatak odasına gitti. Bir an durup tuvalet masasının üstünde duran Clara'nın fotoğrafına baktı. Fotoğrafı ters çevirip giysilerini çıkardı. Örtüsünü harmani gibi omzuna atıp bir kitap almak üzere oturma odasına gitti. Ne okuyacağına karar veremeden uzun süre raflara bakındı. Sonra gözü A. E. Housman'ın *Toplu Şiirler* isimli şiir kitabına takıldı. Kitabı alıp yatak odasına döndü. Clara'nın fotoğrafını tekrar düzelttikten sonra yatağına gidip uzandı.

Kitabın arasında bir kısmı dışarı çıkmış bir kâğıt duruyordu. Açıp baktı. Kâğıdın ucu toza maruz kalmaktan yıpranıp kararmıştı. Üstünde 'Nijerya' başlıklı bir şiir yazılıydı.

Tanrı soylu vatanımızı korusun,
Güneşin ışıl ışıl parladığı büyük ülkeyi,
Cesur erkeklerin özgürlük savaşlarını kazanmak için
Barış yolunu seçtiği ülkeyi,
Saflığımızı koruyabilelim,
Yaşama sevincimizi ve de neşemizi.

Tanrı asil erkeklerimizi ve kadınlarımızı
Her yerde korusun,
Sevgili ulusumuzu kurmak için
Onlara birlik halinde yürümeyi öğretsin.
Din, kabile, dil ayrımı gözetmesinler,
Ama herkes her daim birbirini gözetsin.

Altında 'Londra, Temmuz 1955' yazılıydı. Gülümsedi, kâğıdı kitabın arasındaki yerine geri koydu ve en sevdiği şiiri, 'Paskalya İlahisi'ni okumaya başladı.

11.

Obi'nin Bayan Tomlinson'la arası artık gayet iyiydi. Ona olan gardını, Clara'dan heyecanla bahsettiği günden beri 'azar azar' düşürmüştü. Artık ona Marie diyor, kadın da Obi'ye ilk adıyla hitap ediyordu.

Bir gün Obi'ye, "Bayan Tomlinson söylenmesi güç bir kelime. Neden basitçe Marie demiyorsun?" demişti.

"Ben de sana aynı şeyi önerecektim. Ama sen *basit* Marie değilsin. Basitin tam anlamıyla zıddısın."

"Ah," demişti kadın neşeyle başını savurarak. "Teşekkür ederim." Ayağa kalkıp komiklik olsun diye reverans yapmıştı.

Sonra samimi bir şekilde pek çok konuda sohbet etmişlerdi. O günden sonra Marie acil bir işi olmadığında, kollarını kavuşturup daktilosuna dayamayı alışkanlık haline getirmişti. Obi yaptığı işten kafasını kaldırıp kendisine bakana dek bu pozisyonda bekliyordu. Sohbetlerinin konusu veya en azından sohbete başlama vesileleri çoğu zaman Bay Green oluyordu. Ama bir kez konuşmaya başlayınca konu dilediği yöne gidiyordu.

Marie bir defasında, "Dün Greenlerle çay içtim," demişti. "Bilirsin, onlar çok hoş bir çift. Bay Green evde çok farklı biri. Uşağının oğullarının okul masraflarını karşıladığını biliyor muydun? Ama diğer yandan tahsilli Afrikalılar hakkında çok kötü şeyler söylüyor."

"Biliyorum," dedi Obi. "Bir psikolog için çok ilginç bir vaka olurdu. Müstahdem Charles'ı biliyorsun. Bana anlattığına göre bir gün yönetici yardımcısı onu ofiste uyuduğu için kovmak istemiş. Fakat mesele Bay Green'e gidince Charles'ın dosyasındaki soruşturma evrakını yırtıp atmış. Zavallı adamın derdi sıtma olsa gerek demiş ve ertesi gün ona bir tüp kinakrin getirmiş."

Marie canlandırdıkları tuhaf karakterin özelliklerine deyim yerindeyse bir tuğla daha koymak üzereydi ki, Bay Green yazı dikte ettirmek için onu çağırttı. Marie o sırada onun çok dindar bir Hıristiyan olduğunu, Sömürge Kilisesi'nde yönetici yardımcısı olduğunu söylüyordu.

Obi epeydir kendine şunu itiraf ediyordu: Bay Green'den hiç hoşlanmasa da adamın hayranlık uyandıran bazı meziyetleri vardı. Örneğin görevine bağlılığı bunlardan biriydi. Yağmur çamur demeden ofisine mesai başlamadan yarım saat önce gelir, sık sık ikiden çok sonraya dek ofiste kalır veya akşam geri dönerdi. Obi buna anlam veremiyordu. Çünkü ortada hiç inanmadığı bir ülke için bunca çalışan bir adam vardı. Acaba göreve olan bağlılığının kaynağı bunu sırf mantıksal bir gereklilik olarak mı görmesiydi? Dişçisine gitmeyi sürekli erteliyordu, her seferinde halletmesi gereken acil işleri olduğunu söylüyordu. Son bir felaketten önce tamamlaması gereken önemli ve yüce bir görevi varmış gibiydi. Bu, Obi'ye bir vakitler Mısırlı Muhammed Ali hakkında okuduklarını hatırlatıyordu. Adam ilerlemiş yaşına rağmen, ölmeden önce ülkesini modernleştirmek için deli gibi çalışmıştı.

Bay Green söz konusu olduğunda vadesinin ne zaman dolacağını kestirmek güçtü. Ancak Nijerya'nın bağımsızlığı gündeme gelirse durum değişirdi. Söylediklerine göre 1956'da Nijerya'nın bağımsızlığına kavuşabileceği düşünüldüğünde hemen istifa dilekçesini vermişti. Sonuçta beklenilen gerçekleşmemiş, Bay Green de dilekçesini geri çekmeye ikna edilmişti.

'Çok ilginç bir karakter,' diye düşündü Obi. Bir yandan da sümenine resim çiziyordu. Asla düzgün çizemediği bir şey varsa o da gömlek yakalarıydı. Evet, çok ilginç bir karakterdi. Afrika'yı sevdiği belliydi, ama onun sevdiği müstahdem Charles'ın Afrikası, bahçıvanı ve uşağının Afrikası. Başlangıçta buraya, karanlığın yüreğine, acayip törenler ve korkunç ayinler yapan kelle avcılarına ışık getirmek gibi bir idealle gelmiş olmalıydı. Fakat geldiği vakit Afrika'nın onu aldattığını görmüştü. Kurban edilmiş insanlarla dolu o sevgili çalılığı neredeydi? Şık atına binmiş Aziz

George buradaydı, ama ejderha neredeydi? 1900'de Bay Green muhtemelen büyük misyonerlerden biri olurdu, 1935'te öğrencilerinin önünde okul müdürünü tokatlamakla yetinmesi gerekirdi, ama 1957'de elinden gelen tek şey bağırıp küfretmekten ibaretti.

Obi birden üniversitedeyken okuduğu Conrad'ını hatırladı. "Basit bir irade egzersiziyle iyilik için neredeyse sınırsız bir güç yaratabiliriz," diyordu. Bu, karanlığın yüreğiyle karşılaşmadan önceki Bay Kurtz'du. Sonrasında şunu yazmıştı: "Bütün vahşileri yok edin." Bu tabii yakın bir örnek sayılmazdı. Kurtz karanlığa yenik düşmüştü, Green ise doğmakta olan şafağa. Yine de başlangıçları ve sonları aynıydı. 'Bu yüzyıldaki Greenlerin trajedisi üzerine bir roman yazmalıyım,' diye düşündü, analizinden memnun bir halde.

O sabah, ilerleyen saatlerde General Hospital'dan bir hastabakıcı ona küçük bir paket getirdi. Paketi Clara göndermişti. Ona dair en muhteşem şeylerden biri de el yazısıydı. Öyle kadınsıydı ki. Fakat Obi o an yazıyı düşünecek halde değildi. Kalbi güm güm atıyordu.

İleteceği bir mesaj var mı diye bekleyen hastabakıcıya, "Gidebilirsin," dedi. Paketi açmaya koyuldu ama birden bıraktı, elleri titriyordu. Marie o sırada içeride değildi ama her an gelebilirdi. Paketi alıp tuvalete gitmeyi düşündü. Sonra aklına daha iyi bir fikir geldi. Çekmecelerden birini çekip paketi içinde açmaya başladı. Paketin ebadına rağmen, nedense içinde ona verdiği yüzüğün olduğundan emindi. Ve bir miktar da para! Evet, içinde beş poundluk banknotlar vardı. Fakat yüzük yoktu. Rahatlayarak derin bir nefes aldıktan sonra içinden çıkan kısa notu okudu.

Sevgilim,

Dün için özür dilerim. Hemen bankaya gidip krediyi iptal et. Akşama görüşürüz.

Sevgiler,

Clara

Obi'nin gözleri buğulandı. Kafasını kaldırınca Marie'nin ona baktığını gördü. Onun ofise döndüğünü bile fark etmemişti.

"Sorun ne Obi?"

"Hiç," dedi zoraki bir gülümsemeyle. "Dalmışım."

Elli poundu dikkatlice sarıp cebine koydu. Clara'nın bu kadar parayı nasıl biriktirebildiğini merak etti. Tabii, maaşı oldukça iyiydi; ayrıca hemşireliği herhangi bir gelişim derneği bursuyla da okumamıştı. Doğruydu, ailesine para gönderiyordu ama hepsi buydu. Yine de elli pound çok paraydı.

İkoyi'den Yaba'ya giderken yol boyunca parayı ona en uygun şekilde nasıl geri verebileceğini düşündü. İmkansız değilse de çok güç olacağını biliyordu. Fakat ondan elli pound alması söz konusu bile olamazdı. Mesele, onu kırmadan parayı nasıl geri vereceğiydi. Bugün kredi alıp yarın ödemenin kendisini aptal durumuna düşüreceğini söyleyebilirdi, hattâ müdür parayı çaldığını bile düşünebilirdi. Ya da parayı, gerçekten ihtiyaç duyacağı ay sonuna dek saklamasını rica edebilirdi. O zaman, "Neden kendin saklamıyorsun?" diye sorardı. O da, "Harcayabilirim," derdi.

Obi Clara'yla ne zaman ciddi bir tartışma yaşaması gerekse aralarında geçebilecek tüm diyaloğu önceden kafasında kurardı. Fakat vakit geldiğinde konuşmaları her seferinde tümüyle farklı bir yönde ilerlerdi. Şimdi de aynı şey olmuştu. Gittiğinde Clara ütü yapıyordu.

"Hemen bitiriyorum," dedi. "Banka müdürü ne dedi?"

"Çok memnun oldu."

"Bir daha böyle aptal, küçük bir çocuk gibi davranma. Eskisini doldurmak için yeni bir çukur kazmakla ilgili atasözünü biliyorsun, değil mi?"

"O kadar parayı o tilki görünümlü adama nasıl güvenip verdin?"

"Joe'yu mu diyorsun? O çok iyi bir dostumdur. Hastabakıcılık yapıyor."

"Bakışlarından hiç hoşlanmadım. Eskisini doldurmak için yeni bir çukur kazmakla ilgili atasözü hangisi?"

"Hep söylüyorum, senin İgbo çalışman lazım. Atasözü, sigortayı ödemek için bankadan borç almayı anlatıyor."

"Anlıyorum. Sen birini doldurmak için iki çukur kazmayı tercih ediyorsun. Yani sigortayı ödemek üzere bankadan alınanı ödemek için Clara'dan borç almayı."

Clara cevap vermedi.

"Bankaya gitmedim. Bunu nasıl yapacağımı bilemedim. Senden o kadar parayı nasıl alabilirim?"

"Lütfen Obi, küçük bir çocuk gibi davranmayı bırak. Bu yalnızca borç. İstemiyorsan geri verebilirsin. Aslında bütün öğleni olan biteni düşünerek geçirdim. Anlaşılan senin işlerine burnumu sokuyorum. Söyleyebileceğim tek şey çok üzgün olduğum. Parayı getirdin mi?" Böyle deyip elini uzattı.

Obi elini tutup onu kendine çekti. "Beni yanlış anlama sevgilim," dedi.

O akşam Obi'nin ekonomist arkadaşı Christopher'a gittiler. Clara yavaş yavaş ondan hoşlanmaya başlıyordu. Belki biraz fazla heyecanlıydı, ama ciddi bir kusur sayılmazdı bu. Ama kadınlar konusunda Obi'yi kötü yönde etkileyeceğinden korkuyordu. Aynı anda dört beş kadınla çıkmaktan hoşlanıyordu. Hattâ Nijerya'da hiçbir şekilde aşk diye bir şeyin olmadığını söylüyordu. Yine de tam bir köylü olan Joseph'ın aksine gerçekten oldukça hoş bir adamdı.

Beklendiği üzere, Clara ile Obi geldiğinde Christopher'ın evinde bir kız vardı. Clara bu defakiyle daha önce karşılaşmamıştı, ama anlaşılan Obi için aynı şey geçerli değildi.

"Clara, Bisi'yle tanış," dedi Christopher. Kızlar tokalaşıp birbirlerine, "Memnun oldum," dedikten sonraysa, "Clara, Obi'nin..." dedi.

Clara, "Kes şunu," diyerek cümlesini tamamladı. Ama bu tıpkı bir kekemenin cümlesini tamamlamaya çalışmak gibiydi. Nefesinizi boş yere tüketmeseniz de olurdu.

"Obi'nin *bilirsin işte,*" diye cümlesini tamamladı Christopher.

"Yeni plaklar mı aldın?" diye sordu Clara, sandalyelerden birinin üstünde küçük bir yığın halinde duran plaklara giderek.

"Ben mi? Ayın bu zamanında mı? Onlar Bisi'nin. Size ne ikram edebilirim?"

"Şampanya."

"Ne? Onu sana Obi almak. Daha o düzeye ulaşamamak ben. Anca almak meyve suyu ben." Bunun üzerine hepsi güldüler.

"Obi, biraya ne dersin?"

"Bir şişeyi paylaşırsak olur."

"Güzel. Siz ikiniz bu akşam ne yapıyorsunuz? Bir yere dans etmeye gidelim mi?"

Obi bahane uydurmaya çalıştı ama Clara sözünü kesip, "Gideriz," dedi.

"İstemek ben filme gitmek," dedi Bisi.

"Bana bak Bisi. Senin neyi istediğinle ilgilenmiyoruz. Buna karar verecek olan Obi'yle benim. Burası Afrika, biliyorsun."

Christopher'ın iyi veya 'bozuk' İngilizceyle konuşması ne söylediğine, nerede, kime ve nasıl söylemek istediğine bağlıydı. Tabii bu, özellikle cumartesi geceleri, eğitimli insanların çoğu için bir dereceye kadar geçerliydi. Fakat Christopher bu çifte mirası kabullenmede diğerlerinden çok daha iyi durumdaydı.

Obi ondan kravat ödünç aldı. Gitmeyi seçtikleri Imperial denen yerde sorun olacağından değildi. Yine de bir *boma* delikanlısı gibi görünmek istememişti.

"Hep birlikte senin arabanla gidelim mi Obi? Bir şoförüm olmayalı epey oldu."

"Olur, hep beraber gidelim. Gerçi danstan sonra, önce Bisi'yi, sonra Clara'yı, sonra da seni eve bırakmak biraz zor olacak ama sorun değil."

"Olmaz. Ben en iyisi arabamı getireyim," dedi Christopher. Sonra Obi'nin kulağına aslında bu gece Bisi'yi eve bırakmayı düşünmediği anlamına gelecek bir şeyler fısıldadı, ki bu zaten açıkça ortadaydı.

"Ona ne fısıldıyorsun?" diye sordu Clara.

"Erkeklerin arasında," dedi Christopher.

Imperial'da çok küçük bir park alanı vardı ve çok sayıda arabayla zaten epeyce dolmuş durumdaydı. Obi bir süre bir oraya bir buraya gittikten sonra, nihayet etraftaki yarı giyinik yarım düzine sokak çocuğunun yönlendirmesiyle iki arabanın arasına güçbela girdi.

Çocuklardan üçü adeta koro halinde, "Gök kulak olmak ben arabaya," dedi.

Obi hiçbirine özel olarak hitap etmeden, "Tamam, iyi bakın ona," dedi. Sonra Clara'ya dönüp alçak sesle, "Senin tarafını kilitle," diye ekledi.

Çocuklardan biri dansın sonunda üç peni 'paracık' alacağı kişiye dikkatle bakabilmek için Obi'nin yolunu kesip, "İyi bakmak ona ben bayım," dedi. Obi prensip olarak suçlu çocuklara asla bir şey vermezdi. Ama bunu onlara şimdiden söyleyip arabasını onların merhametine bırakmak yanlış bir strateji olurdu.

Christopher ve Bisi çoktan kapıya gitmiş, onları bekliyorlardı. Mekân tahmin ettikleri kadar kalabalık değildi. Hattâ dans pisti neredeyse boştu ama bunun nedeni müzik grubunun o sırada vals çalmasıydı. Christopher bir masa ve iki sandalye buldu. Kızlar oturdular.

"Bütün gece ayakta durmayın," dedi Clara. "Garsonlardan birine size sandalye getirmesini söyleyin."

"Önemli değil," dedi Christopher. "Birazdan sandalye buluruz."

Daha cümlesini henüz bitirmişti ki grup bir *high-life* şarkısı çalmaya başladı. Otuz saniye bile geçmeden dans pisti adeta istilaya uğradı. Elinde bira bardakları, içmeye hazır bir halde yakalananlar bardakları ya tekrar masaya koydular ya da hızla kafalarına diktiler. Yarıda kalan sigaralar, içenin durumuna göre ya yere atılıp üstüne basıldı ya da sonra devam etmek üzere dikkatlice söndürüldü.

Christopher öndeki üç dört masayı geçip az önce boşalan iki sandalyeyi kaptı.

Obi, "Şu bildik adilik!" deyip sandalyelerden birini aldı. Bu arada Bisi oturduğu yerde sallanarak soliste eşlik ediyordu.

Naylon elbise güzel giysidir,
Naylon elbise sayfiye giysisidir.
Bebeğini mutlu etmek istiyorsan
Naylon ona göredir.

"Güzel bir dansı kaçırıyoruz," dedi Obi.

"Neden Bisi'yle dans etmiyorsun? Clara'yla ben sandalyeleri tutabiliriz."

Obi ayağa kalkıp, "Dans edelim mi?" diye sordu. Bisi gözlerinde hülyalı bakışlarla çoktan kalkmıştı.

Bebeğini mutlu etmek istiyorsan
Mağazaya git ve bir düzine naylon giysi al.
Yalnız seni bilecektir
Naylon ona göredir.

Bir sonraki dans da *high-life*'tı. Aslında dansların çoğu *high-life*'tı. Arada bir, dans edenler dinlenebilsinler, biralarını sigaralarını içebilsinler diye vals ya da blues çalıyordu. Bu defa Obi'yle Bisi sandalyelere göz kulak olurken Christopher ve Clara dans ettiler. Ama birazdan sandalyeleri kollayan yalnızca Obi oldu, çünkü birisi Bisi'yi dansa kaldırmıştı.

Pistteki insanlar değişik stillerde *high-life* dansı yapıyordu. Fakat genel olarak ayırt edilebilen üç ana stil vardı. Dört beş Avrupalının dans edişi eski filmlerden birini hatırlatıyordu. Daireler için tasarlanmış yabancı bir dansta hareketler yapan üçgenler gibiydiler. Bir de çok az hareket edenler vardı. Kadınlarına göğüs göğüse, kasık kasığa sımsıkı sarılmışlardı, birbirlerinden

bu şekilde destek aldıklarından dolayı dansları hiç kesintiye uğramadan sürebiliyordu. Bir tarafta ise kendilerinden geçmiş bir grup vardı. Diğerlerinden ayrı bir yerde dans ediyor, dönüyor, iki yana sallanıyor, ayakları ve belleriyle karmaşık ritimler tutuyorlardı. Bunlar kusursuz özgürlüklerini yaşayan iyi uşaklardı. Vokalist mikrofonu dudaklarına yaklaştırıp 'Centilmen Bobby'yi söylemeye başladı.

Ben jeje[1] *gitarımı çalıyordum,*
Bir hanımefendi bana öpücük verdi.
Kocası bundan hoşlanmadı,
Karısını sürükleyerek götürmesi gerekti.
Bayım, lütfen karınızı tutun.
Babalar, anneler lütfen kızlarınızı tutun.
Kalipso çok güzel,
Eşlik ederlerse Bobby'yi suçlamayın.

Şarkıyı takip eden alkış ve, "Bir daha! Bir daha!" tezahüratları, kimsenin Centilmen Bobby'yi suçlamadığına işaret ediyordu. Neden suçlayacaklardı ki? O sakin, kendi halinde, ölçülü ve yasalara saygılı bir biçimde gitarını çalarken kadının biri ona öpücük kondurmuştu. Nereden bakılırsa bakılsın, masum müzisyen hiçbir şekilde suçlanamazdı.

Sonraki parça çok hareketliydi. Diğer bir deyişle, içki ve sigara içip dinlenme zamanıydı. Obi alkolsüz içki ısmarladı. Kimse daha pahalı bir şey istemedi diye rahatlamıştı.

Sağlarında oturan grup –üç adam ve iki kadın– oldukça ilgisini çekmişti. Kadınlardan biri sessizdi, diğeri ise sürekli son sesiyle konuşuyordu. Naylon bluzu neredeyse transparandı, içinden yeni sutyeni görünüyordu. Son parçada dans etmemişti. Kendisini dansa kaldırmak isteyen adama, "Benzin yoksa ateş de yok," demişti. Bu açıkça bira yoksa dans da yok anlamına geliyordu.

---

1 Sakince. –*çn*

Adam bunun üzerine Obi'nin masasına gelip Bisi'ye teklif etmişti. Fakat durum bu şekilde devam edemezdi. Madem kimse dans etmiyordu, kadın hepsinin duyacağı şekilde, "Bu masa kuru," dedi.

Saat ikide Obi ve grubu, Bisi'nin isteksizliğine rağmen gitmek üzere kalktılar. Christopher, Bisi'ye başta film seyretmeye gitmelerini önerdiğini, öyle yapsalardı saat on birde kalkacaklarını hatırlattı. Bisi ise daha yeni yeni ısınmışken dansı bırakıp gitmelerine anlam veremediğini söyledi. Sonuçta oradan çıktılar. Christopher arabasını uzağa park etmişti. Kapının önünde birbirlerine iyi geceler dileyip ayrıldılar.

Obi sürücü tarafındaki kapıyı anahtarla açıp içeri girdi, sonra diğer yana eğilip Clara'nın kapısını açtı. Fakat kapı kilitli değildi.

"Bu kapıyı kilitlediğini sanıyordum?"

"Evet, kilitledim," dedi Clara.

Obi birden panikledi. "Aman Tanrım!" diye bağırdı.

"Ne oldu?" Clara telaşlanmıştı.

"Paran."

"Nerede? Nereye bırakmıştın?"

Obi artık boş olan torpido gözünü işaret etti. Bir süre hiç konuşmadan gözlerini dikip torpidoya baktılar. Obi sakin bir halde kapısını açıp dışarı çıktı, bir müddet boş gözlerle yere baktıktan sonra arabasına yaslandı. Sokak terk edilmiş gibiydi. Clara da kapısını açıp dışarı çıktı. Obi'nin yanına gitti, elini ellerinin arasına aldı ve, "Hadi gidelim," dedi. Obi titriyordu. Clara tekrar, "Hadi gidelim Obi," deyip kapısını açtı.

12.

Noel'den sonra Obi'ye babasından bir mektup geldi. Annesinin tekrar hastaneye yatırıldığını haber veriyor, izin alıp geleceğine dair verdiği sözü ne zaman yerine getireceğini soruyor, yakında olmasını umduğunu çünkü kendisiyle görüşmek istediği acil bir konu olduğunu söylüyordu.

Clara'yla ilgili haberlerin onlara ulaştığı belliydi. Birkaç ay önce, ilgilendiği bir kız olduğunu, iki haftalık izninde eve geldiğinde onun hakkında daha çok şey anlatacağını yazmıştı. Fakat kızın *osu* olduğuna dair bir şey yazmamıştı. Böyle şeyler mektupla söylenmezdi. Yüz yüze konuşulması gereken hassas bir konuydu bu. Ama anlaşılan bir başkası onlara çoktan söylemişti.

Mektubu özenle katlayıp gömleğinin cebine koydu ve bu meseleyi, özellikle de annesinin hastalığını düşünmemeye çalıştı. Öncesinde okuduğu dosyaya odaklanmaya uğraştı, fakat her satırı beş kez okumasına rağmen hiçbir şey anlamadı. Telefonu kaldırıp Clara'yla konuşmak üzere hastaneyi aradı, ama santral, "Numara lütfen," der demez ahizeyi yerine koydu. Marie hiç durmadan daktiloda yazı yazıyordu. Gelecek haftaki yönetim kurulu toplantısına yetiştirecek yığınla işi vardı. Çok iyi bir katibeydi; tuşlara birbiri ardına, adeta aralıksız basıyordu.

Bay Green yazı yazdırmak için bazen Marie'yi çağırır, bazen de kendisi gelirdi. O anki ruh haline bağlıydı bu. Şimdi de kendisinin geleceği tutmuştu.

"Lütfen şuna hızlı bir cevap yazalım: 'Sayın bayım, bilmem ne tarihli mektubunuza istinaden size saygıyla bildiririm ki devlet, devletten burs alanın bakmakla yükümlü olduğu şahsa tahsis ettiği ödeneği ancak onun resmi eşine verir, kız arkadaşına değil...'

Yazdığını okur musun?" Marie okurken bir ileri bir geri yürüdü. "İkinci 'devlet'i kaldır," dedi. Marie düzeltmeyi yapıp ona baktı.

"Bu kadar. Altına 'Sadık kulunuz' yazın." Bay Green tüm mektuplarını bu şekilde sonlandırır, 'sadık kulunuz' kelimelerini alaylı, küçümser bir edayla söylerdi. Sonra Obi'ye dönüp, "Biliyorsun Okonkwo, ülkende on beş yıl yaşadım," dedi, "ama hâlâ bu sözde eğitimli Nijeryalıların zihniyetini anlayabilmiş değilim. Örneğin şu üniversiteye giden genç adam... Devletten sadece harcını ve mantıksız ödeneklerini ödeyip mezun olduktan sonra kendisine zahmetsiz, rahat bir iş bulmasını beklemekle kalmıyor, bir de nişanlısına ödeme yapılmasını istiyor. Akıl alır gibi değil. Bence devlet böyle insanlara sözde üniversite eğitimini bu denli kolaylaştırarak korkunç bir hata yapıyor. Eğitimlerinin amacı ne? Kendilerine ve ailelerine olabildiğince fayda sağlamak. Her gün açlıktan ve hastalıktan ölen milyonlarca vatandaşlarını zerre kadar umursamıyorlar."

Obi bir şeyler geveledi.

Bay Green, "Benimle aynı fikirde olmanı beklemiyorum elbette," deyip çıktı.

Obi, Christopher'ı aradı. Öğleden sonra, Apapa'daki bir Katolik manastırına yakın zaman önce gelmiş iki öğretmenle tenis oynamayı kararlaştırdılar. Christopher'ın onlarla nasıl tanıştığını halen tam anlamıyla öğrenebilmiş değildi. Tek bildiği yaklaşık iki hafta önce, Nijerya'ya çok ilgi duyan iki İrlandalı kızla tanışmak üzere Christopher'ın dairesine çağrıldığıydı. Obi saat altı civarı oraya gittiğinde Christopher kızlara sırayla *high-life* dansını öğretiyordu. Obi gelince fark edilir bir biçimde rahatlamış, hemen daha güzelini sahiplenip diğerini Obi'ye bırakmıştı. Aslında kız gülümsemeye çalışmadığı sürece fena değildi. Ama ne yazık ki bunu sıkça yapıyordu. Bunun dışında pek de kötü sayılmazdı, zaten kısa süre sonra gülüşünü görmeye gerek kalmayacak kadar karanlık olacaktı.

Kızlar gerçekten de Nijerya'yla çok ilgiliydiler. Ülkeye geleli henüz üç hafta gibi bir süre olmasına rağmen şimdiden Yoruba dilinde birkaç sözcük öğrenmişlerdi. Hattâ Obi'den daha fazla İngilizce karşıtıydılar, ki Obi bundan biraz rahatsız olmuştu. Fakat gecenin ilerleyen saatlerinde onlardan, özellikle de kendisine ayrılmış olanından gitgide daha çok hoşlanmaya başlamıştı.

Akşam yemeğinde sebzeli ve etli kızarmış *plantain* yediler. Kızlar çok beğendiklerini söyleseler de gözlerinin ve burunlarının akmasından yemeği fazla acı buldukları belliydi.

Ardından yarı karanlıkta, hiç konuşmadan dans etmeye devam ettiler. Arada bir sessizliği bozup birbirlerine takılıyorlardı: "Siz ikiniz, neden bu kadar sessizsiniz?" Ya da, "Hareket edin, aynı noktada dikilip durmayın," gibi sözlerle birbirlerine sataşıyorlardı.

Obi ortama hazırlık yaratan birkaç ufak çekişmeden sonra kızdan bir iki tereddütlü öpücük koparmayı başardı. Fakat daha tutkulusuna yeltenince Nora keskin bir dille fısıldayarak, "Hayır!" dedi. "Katoliklerin bu şekilde öpüşmelerine izin yoktur."

"Neden?"

"Çünkü günah bu."

"Ne tuhaf."

Sonra yine dans etmeye ve arada bir yalnızca dudaklarıyla öpüşmeye devam ettiler.

Sonunda saat on birde onları evlerine bırakmadan önce Obi ve Christopher arada bir akşamları buluşup hep birlikte tenis oynamaya söz verdiler. Sonrasında kısa aralıklarla iki kez gittiler, fakat ilgilenecekleri başka işleri olduğu için bir daha gitmediler. Obi'nin aklına şimdi onlar geldi, çünkü öğle sonrasında tenis oynamak gibi bir şeyler yapıp kafasını meşgul etmek ve gece rahat uyuyabilmek için yorgunluktan bitkin düşmek istiyordu.

Christopher'ın arabası durur durmaz manastır şapelinin kapısı önünde beyazlar giymiş bir Anne[1] belirdi. Obi dikkatini o

1 Baş rahibe. –*çn*

tarafa yöneltti. Yüzündeki ifadeyi seçemeyecek kadar uzakta olmasına rağmen bakışlarının düşmanca olduğunu hissetti. Kızlar öğle etüdünde olduklarından manastır çok sessizdi. Nora ve Pat'in sınıfın üstündeki dairelerine giden merdivenleri çıktılar. Anne onları oturma odasına girmelerine dek gözleriyle takip etti.

Kızlar çayla çörek yiyorlardı. Misafirlerini görünce sevinmiş göründüler, yine de eskisi kadar memnun olmamış gibiydiler. Biraz mahcup bir halleri vardı.

Daha misafirleri doğru düzgün sandalyelerine yerleşmeden, prova etmişlercesine aynı anda, "Çay alın," dediler. Çaylarını neredeyse tam bir sessizlik içinde içtiler. Obi ve Christopher tenis giysilerini giymiş ve yanlarında raket getirmiş olmalarına rağmen kızlar oynamaya dair tek kelime etmediler. Çayın ardından aynı yerde oturmayı sürdürüp başlattıkları sohbeti inatla devam ettirmeye çabaladılar.

Sohbet nihayet sona erince Christopher, "Bir oyuna ne dersiniz?" diye sordu. Kısa bir sessizlik oldu. Sonra Nora bahane uydurmaya gerek duymadan, açık sözlülükle Anne'nin Afrikalı erkeklerle çıkma konusunda kendileriyle ciddi bir konuşma yaptığını söyledi. Onları, Piskopos'un bundan haberi olursa kendilerini tekrar İrlanda'da bulabileceklerini söyleyerek uyarmıştı.

Pat bunun aptalca ve absürd olduğunu söyledi. Absürd kelimesini kullanması Obi'yi içten içe güldürdü. "Ama İrlanda'ya geri gönderilmek de istemiyoruz," dedi.

Nora arada bir İkoyi'ye gelip onları ziyaret edeceklerine söz verdi. Ama artık manastıra gelmeseler iyi olacaktı, çünkü Anne ve Kız Kardeşler'in[1] gözleri üzerlerindeydi.

"Bu arada siz ikiniz ne oluyorsunuz? Kız evlatlar mı?" diye sordu Christopher. Ama bu pek iyi karşılanmadı ve ziyaretleri kısa süre sonra sona erdi.

"Görüyorsun," dedi Christopher arabaya döner dönmez. "Bir de kendilerine misyoner diyorlar!"

---

1 Rahibe. –*çn*

"Zavallı kızların ne yapmasını bekliyorsun?"

"Onları kastetmiyordum. Ben Anneler, Kız Kardeşler, babalar ve çocuklardan bahsediyorum."

Obi kendini tuhaf bir biçimde Katolikleri savunurken buldu.

Eve dönerlerken durup Christopher'ın en yeni kız arkadaşı Florence'a uğramaya karar verdiler. Christopher ondan öylesine etkilenmişti ki evlilikten bile bahsetmişti. Ama bu imkânsızdı, çünkü kız gelecek eylülde hemşirelik okumak üzere İngiltere'ye gidecekti. Oraya vardıklarında Florence evde değildi. Christopher ona bir not yazıp bıraktı.

Sonra, "Bisi'yi epeydir görmedim," dedi. Böylece onu görmeye gittiler. Ama o da evde yoktu.

"Ziyaret için ne gün ama!" dedi Obi. "En iyisi eve gidelim."

Christopher yol boyunca Florence'dan bahsetti. Acaba onu İngiltere'ye gitmekten vazgeçirmeye çalışmalı mıydı?

"Yerinde olsam bunu yapmazdım," dedi Obi. Sonra, yıllar önce, kendisi daha küçük bir çocukken Umuofia'da yaşayan yaşlı bir kateşistin hikâyesini anlattı. Bu adamın karısı, Obi'nin annesinin çok yakın arkadaşıydı ve sık sık onları ziyarete gelirdi. Bir gün annesine, kocasının evlenme konusundaki aceleciliği yüzünden eğitiminin birinci sınıfta nasıl yarıda kaldığını anlatmasına kulak misafiri olmuştu. Üzerinden en az yirmi yıl geçmiş olmasına rağmen bu konuda hâlâ çok üzgün görünüyordu. Obi bu ziyareti çok iyi hatırlıyordu. Çünkü o gün cumartesiydi ve kateşist, karısı kafasını yam dövmek için kullanılan tahta tokmakla kırdığı için ertesi sabahki ayine katılamamıştı. Emekli bir kateşist olduğundan Obi'nin babasından ayini geçici bir süre yönetmesi istenmişti.

"İngiltere'ye gitme bahsi, geçmişte kendisini neredeyse bana sunan bir kızı aklıma getiriyor," dedi Obi. "Sana bu hikâyeyi anlatmış mıydım?"

"Hayır."

Bunun üzerine Obi ona, ağabeyinin ofisini ziyaret edişinden

başlayarak Bayan Mark'ın hikâyesini anlattı.

"Sonunda ona ne oldu?"

"Şimdi İngiltere'de. Bursu aldı."

"Sen Nijerya'nın en salak adamısın," dedi Christopher. Ardından rüşvet üzerine uzun bir tartışmaya girdiler.

"Bir kız sana yatma teklif ediyorsa bu rüşvet değildir," dedi Christopher.

"Saçmalama," dedi Obi. "Sen gerçekten de okuldan yeni mezun olmuş, üniversiteye gitmek isteyen genç bir kızdan yararlanmada hiçbir yanlışlık göremiyor musun?"

"Fazla duygusal düşünüyorsun; sana o şekilde yaklaşan bir kız, küçük, masum bir kız değildir. Doldurması için kendisine bir form verilen kızın hikâyesine benziyor bu. Forma ismini ve yaşını yazmış. Sıra cinsiyet[1] maddesine gelince 'haftada iki kez' yazmış." Obi buna gülmeden edemedi.

"Bu kızları melek sanma."

"Öyle olduklarını sanmıyorum zaten. Ama senin eğitiminde bir adamın, kurulun karşısına çıkmasına izin vermeden önce bir kızla yatmada hiçbir sakınca görmemesi utanç verici."

"Bu kız zaten kurulun karşısına çıkıyordu. Senden yapmanı beklediği tek şey de buydu: karşına çıktığını görmen. Hem kurul üyeleriyle yatmadığını nereden biliyorsun?"

"Muhtemelen yatmıştır."

"O halde ona nasıl bir iyilik yapmış oldun?"

"Çok az, itiraf ediyorum," dedi Obi düşüncelerini toparlamaya çalışarak, "ama belki, en azından bir adamın, pozisyonunu kullanarak kendisinden faydalanmadığını hatırlar."

"Ama muhtemelen senin iktidarsız olduğunu düşünüyordur."

Kısa bir sessizlik oldu.

"Şimdi söyle bana Christopher, senin rüşvet tanımın nedir?"

"Pekala, bir düşüneyim... Nüfuzun uygunsuz kullanımı."

---

1 Burada 'cinsiyet' anlamında kullanılan 'sex' kelimesi, aynı zamanda 'seks' anlamına gelir. *–çn*

"Güzel. Sanırım..."

"Ama mesele şu ki bunun nüfuzla bir alakası yokmuş. Kızla nasıl olsa görüşme yapılacakmış. O iyi vakit geçirmek için kendi isteğiyle gelmiş. Burada rüşvete ilişkin bir şey göremiyorum."

"Ciddi olamazsın."

"Son derece ciddiyim."

"Aynı iddianın para alma konusunda da kullanılabileceğini anlayamamana şaşırdım. Eğer başvuru sahibi sonunda işi alıyorsa o halde ondan para kabul etmekte de bir sakınca yoktur."

"Ee..."

"Ee, ne?"

"Şimdi, aradaki fark şu." Bir an duraksadı. "Meseleyi şu şekilde ele alalım. Kimse vazgeçmek istemez. Eğer bir adamdan para kabul edersen onu daha fakir yapmış olursun. Ama sana bunu teklif eden bir kızla yatarsan, ona herhangi bir zarar vereceğini düşünmüyorum."

Yemek boyunca ve gecenin ilerleyen saatlerine dek tartıştılar. Fakat Christopher'ın iyi geceler dilemesinin hemen ardından Obi'nin düşünceleri yine babasından gelen mektuba yoğunlaştı.

13.

Obi, 10-24 Şubat aralığında kullanmak üzere iki haftalık izin aldı. 11 Şubat sabahı erkenden Umuofia'ya gitmek üzere yola koyulacak, geceyi Benin'de geçirecek, ertesi gün tekrar yola çıkacak ve gün içinde Umuofia'ya varacaktı. Clara toparlanmasına yardım etmek için başka bir hemşireyle görev gününü değiştirdi. Bütün günü –ve de geceyi– Obi'nin dairesinde geçirdi.

Uyumak üzere yatağa yattıklarında ona söylemesi gereken önemli bir şey olduğunu söyledi ve birden ağlamaya başladı. Obi gözyaşlarıyla başa çıkmayı bir türlü öğrenememişti, her seferinde telaşlanıyordu. "Sorun ne Clara?" dedi. Fakat aldığı tek yanıt, Clara'nın başıyla yastığı arasına uzattığı koluna damlayan ılık gözyaşları oldu. Clara hiç ses çıkarmadan ağlıyordu ama Obi, vücudunun sarsılışından içten içe feryat figan ağladığını hissedebiliyordu. Ardı ardına, "Ne oldu? Ne oldu?" diye soruyor, gitgide daha fazla telaşlanıyordu.

Clara sonunda, "Özür dilerim," dedi. Ayağa kalktı, tuvalet masasına gitti, üstünde duran çantasından bir mendil çıkarıp burnunu sildi. Sonra mendille birlikte geri dönüp yatağın kenarına oturdu.

Obi onu nazikçe kendine doğru çekerek, "Buraya gel ve bana ne olduğunu anlat," dedi. Uzanıp öptüğünde ağzına tuz tadı geldi. "Sorun ne?" diye sordu.

Clara onu son anda hayal kırıklığına uğrattığı için çok üzgün olduğunu ama herkesin iyiliği için nişanlarını bozmaları gerektiğini söyledi. Obi'nin kalbine derin bir acı saplandı, uzun süre tek kelime etmedi. Sonra Clara tekrar özür diledi. Yine uzun bir sessizlik oldu.

Ardından Obi, "Anlıyorum..." dedi. "Kesinlikle sorun değil...

Seni zerre kadar suçlamıyorum." Aslında şunu da söylemek istemişti: "Kendini, iki yakasını bir araya getiremeyen bir adam için ne diye ziyan edesin?" Ama duygusal görünmek istemedi. Bunun yerine, "Her şey için çok teşekkür ederim," dedi. Yatağın içinde doğruldu. Sonra kalkıp pijamalarıyla odanın içinde volta atmaya başladı. Oda, Clara'nın onu göremeyeceği kadar karanlıktı, ki bu da hareketlerinin etkisini daha da artırıyordu. Fakat az sonra fark etti ki, şu yaptığını bir başkası yapmış olsa bunu ucuz bir teatrallik olarak görürdü. Bunun üzerine hemen durup yatağa geri döndü ama Clara'ya fazla yaklaşmadı. Ne var ki Clara çok geçmeden onu hem yaklaşmaya hem de konuşmaya razı etti.

Kendisini yanlış anlamaması için yalvardı. Onun hayatını mahvetmek istemediğinden bu adımı attığını söyledi. "Meseleyi tüm detaylarıyla düşündüm," dedi. "Evlenmememizi gerektiren iki sebep var."

"Nedir bunlar?"

"İlki, ailen buna karşı çıkacaktır. Ailenle arana girmek istemiyorum."

"Saçma! Ee, ikinci neden ne?"

İkincisini hatırlayamadı. Ama önemli değildi. İlki yeterince önemliydi.

"Sana ikinci nedenin ne olduğunu söyleyeyim," dedi Obi.

"Neymiş?"

"Sigorta parasını ödemek için borç almak zorunda kalan biriyle evlenmek istemiyorsun." Bunun son derece yanlış ve haksız bir suçlama olduğunun farkındaydı, ama yine de savunmaya geçmesini istemişti. Clara tekrar ağlamak üzereydi. Onu kendine çekip tutkuyla öpmeye başladı. Clara da çok geçmeden ona karşılık verdi. "Hayır, hayır, hayır! Yaramaz bir çocuk olma... Önce söylediğin şey için özür dilemelisin."

"Çok üzgünüm sevgilim."

"Tamam. Affediyorum. Hayır! Bekle bir dakika."

Obi sabahleyin altıdan önce yola çıktı. Clara olmasaydı beş buçuk gibi erken bir saatte hayatta kalkamazdı. Üstünde bir par-

ça sersemlik vardı, gözlerinden uyku akıyordu. Soğuk bir duş aldı; önce kollarını ve bacaklarını, sonra başını, karnını, en son da sırtını yıkadı. Soğuk duştan nefret ediyordu ama elektrikli ısıtıcıyı açabilecek durumu yoktu. Hem hiç şüphe yok ki insan soğuk duştan sonra kendini çok zinde hissediyor diye düşündü kurulanırken. Tıpkı ağlama meselesi gibiydi; zor olan yalnızca başlangıcıydı.

İzni iki hafta olmasına rağmen para sıkıntısı yüzünden yalnızca bir haftasını evde geçirmeye niyetliydi. Oradaki insanlar için izin, şehirde iyi para kazanan köy çocuğunun dönüşü anlamına geliyordu ve herkes onun bu talihinden payına düşeni almayı umuyordu. Buna gerekçe olarak da, "Ne de olsa onu bu noktaya getiren, bizim dualarımız ve toprağa döktüğümüz şaraplar oldu," diyorlardı. 'İzin' için hesapsızca harcama anlamına gelen *lifu* kelimesini kullanıyorlardı.

Obi yola çıktığında cebinde tam olarak otuz dört pound, dokuz şilin, üç peni vardı. Bunun yirmi beş poundu tüm üst düzey memurlara sırf izne çıkıyorlar diye verilen izin ödeneğiydi. Geri kalanı ocak maaşından artan paraydı. Obi gibi 'Avrupa memuriyetinde' çalışan ve arabası olan bir adamdan normalde daha fazlası beklense de aslında otuz dört poundla da memlekette iki hafta geçirilebilirdi. Ama on altı pound on şilini kardeşi John'un nisan ayında başlayacak ikinci sömestri için okul harcına gidecekti. Obi biliyordu ki, bunu şimdi, cebinde şişkin miktarda para varken vermezse zamanı geldiğinde hiç veremeyebilirdi.

Obi kendisine hoşgeldin demeye gelmiş herkesin adeta omzunun üstünden bakıyordu.

Gözleri sürekli, "Annem nerede?" diye soruyordu. Hâlâ hastanede miydi yoksa evde miydi bilmiyordu, sormaya da korkuyordu.

"Annen geçen hafta hastaneden çıktı," dedi babası eve girerlerken.

"Nerede şimdi?"

"Odasında," dedi en küçük kız kardeşi Eunice.

Annesinin odası, belki babasınınki dışında tüm evin en özel mekânıydı. Karar vermede güçlük çekiyordu, çünkü insanın kıyaslanamaz şeyler karşısında çaresiz kalmıyordu. Bay Okonkwo'nun beyaz adama özgü şeylere eksiksiz bir inancı vardı ve beyaz adamın gücünün sembolü de yazılı, daha doğrusu basılı kelimelerdi. Obi, İngiltere'ye gitmeden önce bir gün, babasının okuma yazma bilmeyen bir klan üyesine yazılı kelimelerin gizemini hararetle anlattığını duymuştu:

"Bizim kadınlarımız bedenlerine *uli* ağacından çıkarılan sıvıyla siyah desenler yaptılar. Güzeldi ama çok geçmeden soluyordu: İki pazar haftasından sonra uzun dayanmış sayılıyordu. Bazen yaşlılarımız hiç solmayan *uli*'den bahsederler, oysa kimse böyle bir şey görmüş değildir. Bugün bunu beyaz adamın yazılarında görüyoruz. Yerel mahkemeye gidip katiplerin yirmi yıl ya da daha önce yazdıkları kitaplara baksan hâlâ yazıldıkları zamanki gibi olduklarını görürsün. Bugün başka, yarın başka veya bu yıl başka, gelecek yıl başka bir şey söylemezler. Bugün kitapta geçen Okoye yarın Okonkwo olmaz. İncil'de Pilatus şöyle der: 'Yazılmış olan yazılmıştır'. Bu, asla solmayan *uli*'dir."

Klan üyesi onaylar bir biçimde başını sallayıp parmaklarını şıklattı.

Okonkwo'nun yazılı kelimeye olan mistik saygısından dolayı odası, 1908'de kullandığı Blackie'nin *Aritmetik*'inden, Obi'nin *Durrell*'ine; İncil'in Onitsha diline çevrilmiş, artık kullanılmayan, hamam böceklerince yenmiş baskısından 1920 yılına ve öncesine ait sararmış Kutsal Kitap Birliği Kartları'na dek pek çok eski kitap ve kâğıtla doluydu. Okonkwo tek bir kâğıt parçasını dahi atmazdı. Bunlarla dolu iki kutusu vardı. Geri kalanı çok büyük dolabının üstünde, masalarda, kutularda, bir kısmı da odanın bir köşesinde, yerdeydi.

Öte yandan annesinin odası sıradan şeylerle doluydu. Bir iskemlenin üzerinde, kıyafetlerini koyduğu bir kutu vardı. Odanın diğer tarafında siyah sabun yapmada kullandığı katı palmiye

yağlarıyla dolu kaplar vardı. Palmiye yağlarıyla kıyafetleri odanın iki ayrı ucuna yerleştirilmişti, çünkü her zaman dediği gibi kıyafetlerle yağ kardeş değillerdi; nasıl ki kıyafetlerin görevi yağdan kaçınmaya çabalamaksa yağın görevi de kıyafetlerden uzak durmak için elinden geleni yapmaktı.

Bu ikisinin dışında annesinin odasında geçen yılın kulkasları ve boş yağ kapları içinde muz yapraklarıyla korunan kola cevizleri, silindir biçimli eski bir fıçının içinde saklanan palmiye külleri gibi şeyler de vardı. Kendisinden daha büyük olan çocukların Obi'ye söylediğine göre eskiden bu fıçıya bisküviler konurdu. Hayatının ikinci evresinde ise beş çatlaktan su sızdırana dek su fıçısı olarak kullanılmıştı. Çatlakları kâğıtla dikkatlice kapatıldıktan sonra da şimdiki görevini üstlenmişti.

Yatağında uzanan annesini görünce Obi'nin gözleri doldu. Annesi elini uzattı. Obi tıpkı bir yarasanın kanadı gibi bir deri bir kemik kalmış elini, ellerinin arasına aldı.

"Beni hastayken görmedin," dedi annesi. "Şimdi genç bir kız kadar sağlıklıyım." Neşesiz bir kahkaha attı. "Beni asıl üç hafta önce görmeliydin. İşin nasıl? Lagos'taki Umuofialılar iyi mi? Joseph nasıl? Annesi dün beni görmeye geldi, ona senin gelişini beklediğimizi söyledim..."

"Hepsi iyi, evet, evet ve evet," dedi Obi. Ama böyle söylerken içten içe üzüntüden kalbi sıkışıyordu.

O akşam ilerleyen saatlerde bir cenaze töreninde şarkı söylemekten dönen bir grup genç kadın, Obi'nin döndüğünü işitince Okonkwo'nun evinin önünden geçerken uğrayıp Obi'yi selamlamak istediler.

Obi'nin babası öfkeyle ayaklandı ve onları kovmaya yeltendi. Fakat Obi bir zararları dokunmayacağını söyleyerek babasını ikna etti. Hiç tartışmadan bu denli çabuk pes edişi kaygı vericiydi. İçeri girip odasına kapandı. Annesi *pieze*'e gelip pencerenin yanındaki yüksek bir iskemleye oturdu. Putperest müziği de olsa sonuçta müziği seviyordu. Obi ön kapıda durup dışarıdaki süpürülüp temizlenmiş alana dizilen şarkıcılara gülümsedi. Yüksek

palmiye ağacındaki şamatacı, rengarenk dokumacı kuşları sanki bir işaret almışlarcasına devasa bebek patiklerini andıran çok sayıdaki kahverengi yuvalarını geçici olarak terk ederek aynı anda uçup gittiler.

Obi şarkıcıların bazılarını iyi tanıyordu. Ama içerinde, İngiltere'ye gitmesinin ardından köye gelin gelmiş olanlar vardı. Koronun şefi de bunlardan biriydi. Havayı keskin bir bıçak gibi yaran güçlü, insanın içine işleyen bir sesi vardı. Diğerlerinin katılmasından evvel solo olarak uzun bir resitatif söyledi. Buna 'Yüreğin Şarkısı' adını vermişlerdi:

Geçen gün bana bir mektup geldi.
Mosisi'ye dedim ki: "Mektubumu bana oku."
Mosisi, "Okumayı bilmiyorum," dedi.
İnnocenti'ye gidip mektubumu okumasını istedim.
İnnocenti, "Okumayı bilmiyorum," dedi.
Simonu'dan okumasını istedim.
Simonu, "Mektup sana şunu söylememi istiyor," dedi.
"*Bir kardeşi olan ona sımsıkı sarılmalı*
Çünkü tıpkı bir soydaşın pazardan satın alınamayacağı gibi
Bir kardeş de parayla alınamaz."
Herkes burada mı?
(Hele ee he ee he)
Hepiniz burada mısınız?
(Hele ee he ee he)
Mektup dedi ki,
Para bir soydaşı satın alamaz.
(Hele ee he ee he)
Kardeşleri olan
Zenginlerin satın alabileceğinden daha fazlasına sahiptir.
(Hele ee he ee he)

14.

Obi'nin babasıyla oturup ciddi meselelerden konuşmaları, ailece dua edip ikisi dışında herkes yatmaya gittikten sonra başladı. Dua, annesinin odasında edilmişti, çünkü yine çok halsizdi ve ne zaman salona gidip diğerlerine katılamayacak durumda olsa kocası dua ayinini onun odasında düzenliyordu.

Şeytan ve oyunları o geceki dua ayininin odak noktasıydı. Obi, Clara'yla ilişkisi konusunda şeytanın oyununa geldiğine dair keskin bir şüpheye kapılmıştı. Ama bu yalnızca bir şüpheydi, henüz ailesinin bundan haberdar olduğunu gösteren kesin bir şey yoktu.

Bay Okonkwo'nun o öğle sonrası putperestlerin şarkı söylemeleri karşısında bu denli kolay pes etmesi aslında yalnızca bir oyalama taktiğiydi. Düşmanının küçük bir çatışmada galip gelmesine izin vermiş, bu arada da kendi güçlerini büyük bir saldırıya hazırlamıştı.

Duadan sonra Obi'ye, "Onca yoldan sonra yorgun olmalısın," dedi. "Konuşmamız gereken önemli bir konu var, ama yarına kadar bekleyebilir. Bu arada sen de biraz dinlenmiş olursun."

"Şimdi konuşabiliriz," dedi Obi. "O kadar yorgun değilim. Artık uzun seyahatlere alıştık."

"O halde odama gel," dedi babası ve önden gidip eski rüzgar feneriyle yolu aydınlattı. Odanın ortasında küçük bir masa vardı. Obi masanın alındığı zamanı hatırlıyordu. Marangoz Moses bunu yaptıktan sonra hasat mevsiminde kiliseye bağışlamıştı. Hasat Ayini'nden sonra açık artırmaya çıkarılıp satılmıştı. Babasının buna ne kadar ödediğini şimdi tam olarak hatırlayamıyordu, muhtemelen on bir şilin ve üç peni vermişti.

Babası lambayı kulağına yaklaştırıp salladı. "Bu lambada gazyağı kaldığını sanmıyorum," dedi. Çıkan sesten anlaşıldığına göre epeyce boşalmıştı. Dolabından yarıya kadar gazyağıyla dolu bir şişe çıkardı ve lambanın içine bir miktar döktü. Elleri artık eskisi kadar sağlıklı değildi; titremesine engel olamadığından yağın bir kısmı dışarıya döküldü. Obi kendisinin yapmasını teklif bile etmedi, çünkü biliyordu ki babası çocuklarının lambasına yağ doldurmasına asla izin vermezdi; onlar bu işi düzgün bir biçimde yapmayı beceremezlerdi.

"Oradan ayrılırken Lagos'taki halkımız nasıldı, herkes iyi miydi?" diye sordu. Ahşap yatağına oturmuştu, Obi ise yüzü ona dönük bir halde alçak bir taburenin üstündeydi. Hasat masasının tozlu yüzeyine parmağıyla çizgiler çiziyordu.

"Lagos çok büyük bir yer," dedi. "Buradan Abame'ye kadar gidersin ve hâlâ Lagos'ta olursun."

"Öyle diyorlar. Ama Umuofia halkı olarak toplantı yapıyorsunuz?" Bu yarı bilir, yarı sorar bir ifadeydi.

"Evet, yapıyoruz. Ama ayda bir defa." Sonra ekledi: "İnsanın her zaman katılacak vakti olmuyor." İşin aslı, kasımdan beri hiçbir toplantıya katılmamıştı.

"Doğru," dedi babası. "Fakat yabancı bir toprakta insan her zaman soydaşlarının yanında olmalı." Obi cevap vermedi, masanın üstündeki toza imzasını attı.

"Bir süre önce bana görüştüğün bir kız olduğunu yazmıştın. O mesele ne durumda?"

"Buraya gelmemin bir nedeni de bu. Ailesiyle tanışıp görüşmeleri başlatmamızı istiyorum. Şimdi param yok, ama en azından görüşmeleri başlatabiliriz." Obi tereddütlü ya da özür diler gibi görünmenin çok tehlikeli olacağını düşünmüştü.

"Evet," dedi babası. "En iyisi böyle yapmak." Biraz düşünüp evet dedi tekrar, en iyisi buydu. Sonra birden aklına gelmişçesine, "Bu kızın kim ve nereli olduğunu biliyor muyuz?" diye sordu

Obi, babasının soruyu farklı bir biçimde tekrar sormasına fırsat verecek kadar duraksadı. "Adı ne?"

"Okeke'nin kızı, Mbainolu."

"Hangi Okeke? Benim bildiğim üç kişi var. Biri emekli öğretmen, ama o değildir."

"O," dedi Obi.

"Josiah Okeke mi?"

Obi evet, dedi; ismi buydu.

Babası bir kahkaha attı. Maskeli ata ruhlarınkini anımsatan bir kahkahaydı bu. Ata ruh sizi isminizle selamlayıp, kim olduğunu biliyor musun, diye sorardı. Siz de karşılık olarak, bir elinizi mütevazı bir biçimde toprağa değdirip bilmediğinizi, bunun insan bilgisinin sınırlarını aşan bir şey olduğunu söylerdiniz. O da metal bir gırtlaktan çıkıyormuşçasına bir kahkaha atardı. Bu kahkahanın anlamı açıktı: "Zaten bileceğini hiç düşünmemiştim, zavallı insan solucanı!"

Obi'nin babasının kahkahası geldiği gibi birdenbire, hiç iz bırakmadan kayboldu.

"O kızla evlenemezsin," dedi kısa ve net bir biçimde.

"Efendim?"

"O kızla evlenemezsin dedim."

"Ama neden baba?"

"Neden mi? Sana nedenini söyleyeyim. Ama önce bana şunu söyle. Bu kız hakkında bir şeyler öğrendin mi veya hiç öğrenmeye çalıştın mı?"

"Evet."

"Ne öğrendin?"

"*Osu* olduklarını."

"Yani bana bildiğini söylüyorsun ve hâlâ neden diye soruyorsun?"

"Bunun önemli olduğunu sanmıyorum. Biz Hıristiyanız." Bu sözünün sarsıcı boyutta olmasa da bir parça etkisi oldu. Fakat

yalnızca kısa bir duraksama ve babasının ses tonunda hafiften bir yumuşamadan ibaret kaldı.

"Biz Hıristiyanız," dedi. "Ama bu, bir *osu*'yla evlenmek için gerekçe değil."

"İncil'de der ki, İsa Mesih'in nezdinde köle ve özgür ayrımı yoktur."

"Oğlum," dedi Okonkwo, "söylediğin şeyi anlıyorum. Ama bu şey, sandığından daha derin bir mesele."

"*Bu şey* dediğin nedir? Atalarımız içinde bulundukları cehalet ve karanlıkla masum bir adamı *osu*, putlara verilen bir nesne olarak yaftalamış, ondan sonra da kendisi, çocukları ve çocuklarının çocukları sonsuza dek dışlanmışlar. Oysa bizler İncil'in ışığını görmedik mi?" Obi, babasının putperest soydaşlarıyla konuşurken kullanabileceği kelimelerin tıpatıp aynısını seçmişti.

Uzun bir sessizlik oldu. Lamba artık oldukça parlak bir ışık yayıyordu. Obi'nin babası fitili biraz kısıp tekrar sessizliğe gömüldü. Aradan asırlar geçmiş gibi görünen bir süre sonra, "Josiah Okeke'yi çok iyi tanırım," dedi. Gözlerini önüne dikmişti. Sesi yorgundu. "Onu ve karısını tanıyorum. İyi bir adam ve iyi bir Hıristiyan'dır. Ama yine de *osu*'dur. Suriye ordusunun komutanı Naaman da iyi ve saygıdeğer bir adamdı, ayrıca cesur ve kudretliydi, ama cüzamlıydı." Bir süre susup bu harika ve isabetli benzetmenin, tüm ağırlığı ve korkutuculuğuyla oğlunun zihnine iyice işlemesini bekledi.

"*Osu*, halkımızın gözünde cüzam gibidir. Sana yalvarıyorum oğlum, ailene cüzam ve utanç damgası getirme. Bunu yaparsan çocukların ve üçüncü dördüncü nesle dek çocuklarının çocukları sana lanet okuyacaktır. Bunları kendim için söylemiyorum; benim günlerim sayılı. Ama hem kendine hem de çocuklarına acı çektireceksin. Kızlarınla kim evlenecek? Oğulların kimlerin kızlarıyla evlenecek? Bunu bir düşün oğlum. Bizler Hıristiyanız, ama kendi kızlarımızla evlenemeyiz."

"Fakat tüm bunlar değişecek. On yıl içinde her şey şimdikinden çok daha farklı olacak."

Yaşlı adam üzüntüyle kafasını salladı ve başka bir şey demedi. Obi az önce ileri sürdüğü görüşleri tekrar etti. Bir *osu*'yu diğer erkek ve kadınlardan ayıran şey neydi? Yalnızca atalarının cahilliğiydi. Onlar, İncil'in ışığını görmüş insanlar olarak bu cahillikte kalmaya ne diye devam edecekti?

Obi o gece çok az uyudu. Babası beklediği kadar dişli çıkmamıştı. Henüz tam olarak yenilmiş değildi, ama zayıflatıldığı belliydi. Obi tuhaf bir sevinç ve heyecan içindeydi. Daha önce hiç böyle bir şey yaşamamıştı. Annesiyle, çocukluğundan beri kendi dengi gibi konuşmaya alışkındı. Fakat babasıyla ilişkisi her zaman farklı olmuştu. Aslında ailesine büsbütün uzak bir adam değildi, yine de onda ilk ataları, granitten yontulmuş o devleri çağrıştıran bir şeyler vardı. Obi'nin tuhaf sevinci yalnızca tartışmada kazandığı küçük zaferden kaynaklanmıyordu, yirmi altı yıllık ömründe ilk kez babasıyla doğrudan bir insani iletişim kurabilmişti.

Sabahleyin uyanır uyanmaz annesinin yanına gitti. Saat altıyı gösteriyordu ama ortalık hâlâ zifiri karanlıktı. El yordamıyla yürüyerek odasına gitti. Annesi uyanıktı, çünkü odaya girer girmez gelenin kim olduğunu sormuştu. Obi gidip yatağına oturdu, eliyle yoklayıp ateşine baktı. Annesi midesindeki ağrı yüzünden pek uyuyamamıştı. Artık Avrupa ilacına inancını yitirdiğini, yerli bir doktora görünmek istediğini söyledi.

O sırada Obi'nin babası, aileyi sabah duasına çağırmak üzere küçük çanını çaldı. Lambasıyla içeri girdiğinde Obi'nin çoktan geldiğini görüp şaşırdı. Eunice peştamalına sarınmış bir halde odaya geldi. Çocukların içinde en küçüğü ve baba evinde yaşayan tek evlat oydu. Dünya artık bu hale gelmişti. Çocuklar, yaşlı anne babalarını evde bırakıp, para kazanmak uğruna dört bir yana dağılıyorlardı. Sekiz çocuklu, yaşlı bir kadın için zordu bu.

Ortada bir nehir olduğu halde insanın elini tükürükle yıkaması gibiydi.

Eunice'nin arkasından uzak akrabaları Joy ve Mercy geldi. Bayan Okonkwo onları ev işleri konusunda yetiştirsin diye anne ve babaları onları buraya göndermişlerdi.

Daha sonra tekrar yalnız kaldıklarında annesi Obi'yi sessizce ve sabırla sonuna dek dinledi.

Bitince yatağında doğrulup, "Bir gece kötü, çok kötü bir rüya gördüm," dedi. "Beyaz çarşaf serili bir yatakta yatıyordum. Aniden üstümde bir şeylerin sürünerek yürüdüğünü hissettim. Eğilip yatağa baktığımda bir akkarınca sürüsünün yatağı, matı ve beyaz çarşafı yediğini gördüm. Evet, karıncalar altımdaki yatağı yemişlerdi."

Obi'nin başına soğuk çiye benzer tuhaf bir his çöreklendi.

"Sabahleyin bu rüyadan kimseye bahsetmedim. Neye yorumlamak gerektiğini düşünerek yüreğimde taşıdım. İncil'imi alıp o günün duasını okudum. Bana biraz güç verdi bu ama hâlâ huzursuzdum. Öğleyin baban, Joseph'ın gönderdiği bir mektupla odama geldi. Senin bir *osu*'yla evleneceğini yazmıştı. Rüyamda neden öldüğümü gördüğümü o zaman anladım ve babana rüyayı anlattım." Durup derin bir nefes aldı. "Bu konu hakkında sana söyleyecek tek bir şeyim var. Bu kızla evlenmek istiyorsan ben ölene dek beklemelisin. Tanrı dualarımı işitiyorsa fazla beklemeyeceksin." Tekrar durdu. Obi, annesinin yüzünde beliren ani değişikliği görünce dehşete kapıldı. Tuhaf görünüyordu, sanki birdenbire delirmiş gibiydi.

Uzaklara gidiyormuş da arkasından sesleniyormuş gibi, "Anne!" diye bağırdı. Annesi, susması için elini havaya kaldırdı. "Ama bunu ben hayattayken yaparsan ölümümün sorumlusu sen olursun, çünkü kendimi öldürürüm," dedi ve tükenmiş bir halde yatağına çöktü.

Obi o gün odasına kapandı. Arada bir birkaç dakika uykuya dalıyor, sonra kendisini görmek için eve gelen komşuların ve

tanıdıkların sesleriyle uyanıyordu. Kimseyi görmek istemiyordu. Eunice'e tembihlemişti: Gelenlere, uzun yolculuğundan ötürü rahatsız olduğunu söyleyecekti. Bunun kötü bir mazeret olduğunun farkındaydı. Rahatsızsa zaten sırf bu sebepten ziyaret edilmeliydi. Yine de kimseyi kabul etmedi. Komşular ve tanıdıklar buna içerlediler. Bazıları kırgınlıklarını sağda solda açıkça dile getirdiler, bazılarıysa hiçbir şey olmamış gibi davranabildiler. Yaşlı bir kadın, hastayı görmediği halde teşhiste bulunup bir tedavi bile önerdi. Uzun yolculuklar çok zahmetlidir, dedi. Yapılacak şey, bağırsakları boşaltıcı güçlü bir ilaç alıp karında biriken tüm ıvır zıvırı yıkayıp temizlemekti.

Obi akşam duasına katılmadı. Babasının sesini çok uzaklardan geliyormuş gibi ve ona epeyce uzun gelen bir süre işitti. Arada bir artık bitiriyormuş gibi geliyor, ama sonra sesi yine yükseliyordu. Sonunda onunla birlikte başka seslerin İsa'nın Duası'nı söylediğini işitti. Fakat tıpkı ateşi çıkmış bir insanın, böceklerin yaygarası ve diğer sesleri işitişi gibi o da her şeyi çok uzaklardan geliyormuş gibi duyuyordu.

Az sonra babası rüzgar feneriyle odasına gelip nasıl olduğunu sordu. Odadaki tek sandalyeye oturdu. Yine lambasını kaldırıp sallayarak içindeki gazyağını kontrol etti. Çıkan sesten anlaşıldığına göre yeterince doluydu. Alevi gitgide küçülüp lambanın göbeğinde neredeyse sönene dek fitili kıstı. Obi sırtüstü yatmış, hiç kımıldamadan bambu tavana bakıyordu. Çocukken ona bu şekilde uyumaması gerektiği söylenmişti. Çünkü dediklerine göre sırtüstü uyurken tavandan örümcek geçerse kötü rüyalar görürdü.

Hayatının bu en buhranlı anında nasıl olup da böylesine alakasız şeyler düşünebildiğine şaştı. Önce babasının konuşmasını bekledi, böylece haklı olduğunu ortaya koyacak bir kavga daha çıkarabilirdi. Canını sıkan şey yalnızca olanlar değildi, içinde buna samimi bir biçimde meydan okuyacak gücü bulamadığını fark etmişti. Bütün bir gün öfkesini ve tepkisini kışkırtmaya çalışmıştı, fakat sonuçta kendisini kandırmadan şu gerçeği fark etmiş-

ti ki yaratmaya çalıştığı tepki bazen şiddetli bir seviyeye ulaşmış gibi görünse de aslında samimi değildi. Yüzeyseldi, içten gelen bir tepki değildi; tıpkı akım verildiğinde ölü bir kurbağanın bacağında görülen bir refleks gibiydi. Ama bu ruh halini bir türlü kabullenemediğinden çaresizlik içinde, kaçınılmaz olan tepkiyi tetikleyecek bir şeyler bulmaya çalışıyordu. Belki babasıyla girişeceği ilkinden daha şiddetli bir tartışma işe yarayabilirdi. Çünkü İgbo halkının şu deyişi doğruydu: Bir korkak, yenebileceği bir adam gördüğünde kavgaya aç bir adama dönüşürdü. Obi de babasını yenebileceğini keşfetmişti.

Fakat babası kavgadan kaçınır bir halde sessizce oturuyordu. Obi yan tarafa dönüp derin bir nefes aldı. Babası hâlâ bir şey söylemiyordu.

Sonunda Obi, "Yarından sonraki gün Lagos'a dönüyorum," dedi.

"Bizimle geçirecek bir haftan olduğunu söylememiş miydin?"

"Evet, ama sanırım erken dönsem daha iyi olacak."

Bunun üzerine tekrar uzun bir sessizlik oldu. Sonra babası konuşmaya başladı, fakat söyledikleri ikisinin de aklında olan konuyla ilgili değildi. Ağır ağır ve alçak sesle konuşuyordu, öyle ki dedikleri ancak güçbela duyulabiliyordu. Sanki Obi'yle konuşmuyormuş gibiydi. Yüzü yan tarafa dönüktü. Obi, profilini belli belirsiz seçebiliyordu.

"Babamın evini terk edip misyonerlere katıldığımda henüz çocuk denecek yaştaydım," dedi. "Babam benim için bir lanet okudu. O sırada orada değildim, bana kardeşlerim söyledi. Bir adamın kendi çocuğunu lanetlemesi korkunçtur. Ve ben onun ilk oğluydum."

Obi'nin şimdiye dek bu lanetten hiç haberi yoktu. Gündüz vakti ve daha mutlu koşullarda öğrenmiş olsaydı önemseyeceği bir mesele değildi. Fakat o gece tuhaf bir biçimde etkilendi, yüreğinde babasına karşı bir acıma duygusu kabardı.

"Bana kendini astığı haberini ulaştırdıklarında onlara, kılıçla

yaşayan kılıçla ölmelidir dedim. Öğretmenimiz olan beyaz adam, Bay Braddeley bunun doğru olmadığını söyleyip cenaze töreni için evime gitmemi istedi. Ben gitmeyi reddettim. Bay Braddeley babamın öldürdüğü beyaz adamın mübaşirini kastettiğimi sandı. Benim aklımdan geçenin, babam onu kendi elleriyle öldürene dek annemin kulübesinde birlikte büyüdüğüm İkemefuna olduğunu bilmiyordu." Düşüncelerini toparlamak için durdu, sonra sandalyesinde dönüp yüzünü Obi'nin uzandığı yatağa çevirdi. "Sana tüm bunları, o günlerde Hıristiyan olmanın ne demek olduğunu anlayabilmen için anlatıyorum," dedi. "Ben babamın evini terk ettim ve o bana lanet okudu. Hıristiyan olmak uğruna kendimi ateşe attım. Çektiğim acıdan dolayı Hıristiyanlığı senin hiçbir zaman anlayamayacağın kadar iyi anlıyorum." Ardından birden sustu. Obi ara verdiğini, birazdan tekrar konuşacağını düşündü, ama diyecekleri bu kadardı.

Obi, İkemefuna'nın acı öyküsünü biliyordu. Komşu köylerden Umuofia'ya, savaş tehdidini yatıştırmak amacıyla taviz olarak verilmişti. Obi'nin babası ve İkemefuna kısa sürede çok yakın bir dostluk kurmuş, birbirlerinin yanından bir an bile ayrılmayı istemez hale gelmişlerdi. Fakat bir gün Tepelerin ve Mağaraların Kahini, çocuğun öldürülmesine hükmetmişti. Obi'nin büyükbabası çocuğu çok seviyordu. Ama vakti geldiğinde çocuğu öldüren bıçağı kullanmaktan çekinmemişti. O günlerde dahi bazı yaşlılar, bir adamın kendisine baba diyen bir çocuğa el kaldırmasının büyük bir hata olduğunu söylemişlerdi.

15.

Obi, Umuofia ve Lagos arasındaki sekiz yüz küsur kilometrelik yolu sersemlemiş bir halde gitti. Öğle yemeği için Akure'de bile durmadı, ki burası Doğu Nijerya'dan Lagos'a giden yolcuların sürekli uğradığı bir mola yeriydi. Uyuşmuş bir halde ardı ardına kilometreler katederek sabahtan akşama dek araba kullandı. Yolculuğu yalnızca bir kez, İbadan'a gelmeden hemen önce hareketlendi. Keskin bir virajı hızla döndüğünde biri diğerini sollamaya çalışan iki kamyonla karşı karşıya geldi. Korkunç bir çarpışmayla paramparça olmasına yarım saniyeden kısa bir süre vardı. Bu yarım saniye içinde direksiyonunu kırıp sol taraftaki çalılığa girdi.

Kamyonlardan biri durdu, diğeri yoluna devam etti. İyi kamyon şoförü ve yolcuları Obi'ye ne olduğuna bakmak için koşarak yanına geldiler. Henüz Obi bile kendisine bir şey olup olmadığının farkında değildi. Hep birlikte arabasını itmesine yardım ettiler. Bu işe en çok, ellerini göğüslerine dayayıp ağlayan kadın yolcular sevindiler. Obi tekrar yola çıkarıldığında titremeye başladı.

Şoför ve yolcuları kimi İngilizce kimi Yoruba dilinde, "Şanslısın pek," dediler. Şoför başını üzüntüyle iki yana sallayarak, "Ah dikkatsiz şu sürücüler!" dedi. Ardından, "*Olorun*!" diyerek meseleyi Tanrı'ya havale etti. "Bu tarafında yolun büyük ağaç yok, şanslısın. Dönmek evine sen, şükret Tanrı'na," dedi.

Obi arabasını kontrol etti, birkaç ufak ezik dışında hiçbir hasar yoktu.

Şoför, "Lagos'a gitmek sen?" diye sordu. Obi başıyla onayladı; hâlâ konuşamıyordu.

"Git yavaş, ağır. Bol kötülük bu yolda. Görsen Abeokuta tarafında kazayı... *Olorun*!" Bu arada kadınlar kollarını göğüslerinde

kavuşturmuş, hararetle konuşuyor ve ayaklı bir mucizeymiş gibi Obi'ye bakıyorlardı. İçlerinden biri bozuk bir İngilizceyle, Obi'nin Tanrı'ya şükretmesi gerektiğini yineledi. Bir adam onu onayladı. "Konuşmak sen ancak sayesinde Tanrı'nın." Aslında Obi halen konuşmuş değildi, fakat söylediği şey yine de doğruydu.

"Ah şoförler ah! Değiller az."

"Hepsi dikkatsiz olmamak," dedi iyi şoför. "Aptal o. Vermek sinyal ben sollama diye, ama o dinlememek, fiam gelmek." Kolunu hızla hareket ettirişinden anlaşıldığı kadarıyla bu kelime *aşırı sürat* anlamına geliyordu.

Yolculuğunun devamı olaysız geçti. Hava kararırken Lagos'a ulaştı. Lagos federal bölgesine girişte sürücüleri karşılayan büyük hoşgeldin tabelasını görünce birden paniğe kapıldı. Evdeki son gününde bütün gece, olan biteni Clara'ya nasıl anlatacağını düşünmüştü. Önce kendi dairesine uğrayıp sonra onunkine gitmeyecekti. Onu alıp kendi dairesine götürmesi daha iyiydi. Ama Clara'nın yaşadığı yer olan Yaba'ya gelince önce eve gidip sonra buraya dönmenin daha iyi olacağına karar verdi ve durmadan yoluna devam etti.

Eve girince duş alıp kıyafetlerini değiştirdi. Ardından kanepeye oturdu ve o an ilk kez gerçekten çok yorgun olduğunu fark etti. Birden aklına başka bir fikir geldi. Belki Christopher ona iyi bir tavsiye verebilirdi. Arabasına binip yola koyuldu; Christopher'a mı yoksa Clara'ya mı gideceğine karar veremeden bir süre öylece sürdü. Fakat sonunda gittiği ev Clara'nınki oldu.

Yolda bir ara karşısına erkek, kadın ve çocuklardan oluşan uzun bir kafile çıktı. Üzerlerinde beyaz, dökümlü giysiler, bellerinde sarı kırmızı kuşaklar vardı. Kadınlar çoğunluktaydı, sırtlarına dek inen beyaz başörtüleri takmışlardı. Hep birlikte şarkı söylüyor, el çırpıyor ve dans ediyorlardı. Bir erkek el çanıyla şarkılara ritim tutuyordu. Trafiği adeta felç etmişlerdi, yine de Obi içten içe onlara minnettarlık duydu. Fakat sabırsız taksi şoförleri, kafile ağır ağır ilerlerken korna çalarak sağır edici bir gürültüyle

onlara seranat yaptılar. Kafilenin başındaki beyaz giysili iki delikanlı, üstünde 'Meleklerin Ebedi ve Kutsal Tarikatı'[1] yazılı bir pankart taşıyorlardı.

Obi, Clara'nın evine gittiğinde, olanları önemsiz bir meseleymiş gibi anlatmak için elinden geleni yaptı. Yalnızca geçici bir problem olduğunu söyledi. Sonunda her şey yoluna girecekti. Annesinin zihni, geçirdiği uzun hastalıktan dolayı etkilenmişti ama yakında düzelecekti. Babası ise zaten şimdiden pes etmiş gibiydi. "Tek yapmamız gereken meseleyi kısa bir süre kurcalamamak," dedi.

Clara parmağındaki nişan yüzüğüyle oynayarak onu sessizce dinledi. Obi'nin anlatacakları bitince kafasını kaldırıp ona baktı ve bitirdin mi diye sordu. Obi cevap vermedi.

"Bitirdin mi?" diye sordu tekrar.

"Neyi bitirdim mi?"

"Hikâyeni."

Obi cevap vermek yerine derin bir nefes aldı.

"Sence de... Neyse, önemli değil. Pişman olduğum tek bir şey var. Ama böyle olacağını bilmeliydim. Gerçekten hiç önemli değil."

"Sen neden bahsediyorsun Clara?" O sırada Clara yüzüğünü çıkarıp ona uzattı. "Ah, aptal olma!" dedi Obi.

"Almazsan pencereden dışarı fırlatırım."

"Lütfen öyle yap."

Clara yüzüğü pencereden atmadı, fakat dışarı çıkıp Obi'nin arabasına gitti ve torpido gözüne koydu. Geri dönünce alaycı bir edayla elini uzatıp, "Her şey için çok teşekkür ederim," dedi.

"Gel Clara, otur şöyle. Çocukça davranmayalım. Lütfen meseleyi benim için daha da zorlaştırma."

"Meseleyi kendin için zorlaştıran sensin. Sana kaç kez söyledim kendimizi kandırıyoruz diye. Ama her defasında çocukça

1 1925 yılında Batı Nijerya'da Moses Orimolade Tunolase tarafından kurulan ilk Afrika kilisesi. *–çn*

konuştuğum cevabını aldım. Neyse, önemli değil. Uzun uzadıya konuşmaya gerek yok."

Obi tekrar oturdu. Clara gidip pencereye yaslandı ve dışarıyı seyretmeye başladı. Obi bir ara bir şey diyecek gibi oldu ama üç dört kelime ettikten sonra vazgeçti. Bunun ardından on dakika daha sessizce durduktan sonra Clara, "Artık gitsen daha iyi olmaz mı?" diye sordu.

Obi, "Evet," deyip ayağa kalktı.

Clara duruşunu değiştirmeden, arkası dönük bir halde, "İyi geceler," dedi.

"İyi geceler," dedi Obi.

"Sana söylemek istediğim bir şey vardı ama önemli değil. Daha dikkatli olabilmem gerekirdi."

Obi'nin yüreği ağzına geldi. Telaşla, "Ne oldu?" diye sordu.

"Ah, hiçbir şey. Unut gitsin. Ben hallederim."

Christopher'ın, anlattıklarına verdiği tepkinin kabalığı Obi'yi çok şaşırttı. Christopher hem son derece acımasız şeyler söyledi, hem de sürekli sözünü kesti. Obi, ailesinin itirazından bahseder bahsetmez de lafı ağzına tıkayıp kendisi konuşmaya başladı:

"Biliyorsun Obi," dedi. "Aslında seninle bu konuda konuşmak istiyordum. Ama bir kadınla erkeğin, özellikle de siz çocuklar gibi aşka dair mükemmel düşünceler besleyen çiftlerin ilişkisine karışmamak gerektiğini öğrendim. Geçen yıl bir arkadaşım bana geldi, evlenmeyi düşündüğü kız hakkındaki fikrimi sordu. O kızı çok çok iyi tanıyordum. O, anlarsın ya, çok özgür düşünceli bir kızdı. Arkadaşıma, 'Bu kızla evlenmemelisin,' dedim. O ahmak ne yapmış, biliyor musun? Gitmiş, bunu kıza söylemiş. Bu yüzden sana Clara'yla ilgili hiçbir şey söylememiştim. Açık fikirli olmadığımı söyleyebilirsin, ama henüz bütün geleneklerimizi yok sayacak bir düzeye ulaştığımızı sanmıyorum. Buna karşılık eğitim vs. gibi şeyleri ileri sürebilirsin, ama ben bir *osu*'yla evlenmem."

"Şimdi senin evliliğini konuşmuyoruz."

"Özür dilerim. Annen tam olarak ne dedi?"

"Beni gerçekten korkuttu. Ölene dek beklememi, yoksa kendini öldüreceğini söyledi."

Christopher güldü. "Bizim orada bir kadın vardı," dedi. "Bir gün pazardan döndüğünde iki çocuğunun kuyuya düşüp boğulduğunu öğrenmiş. O gün ve ertesi gün boyunca hiç durmadan ağlamış. Kuyuya atlamak istediğini söyleyip durmuş. Tabii, komşuları buna her yeltenişinde onu tutup oturtmuşlar. Üç gün sonra kocası artık bıkmış; ne istiyorsa yapsın, hiç kimse karışmasın demiş. Kadın koşarak kuyuya gitmiş. Önce şöyle bir bakmış, sonra sağ ayağını kuyuya uzatıp geri çekmiş, ardından sol..."

"Ne kadar ilginç!" dedi Obi sözünü keserek. "Ama annemin, söylediği her kelimede ciddi olduğuna seni temin edebilirim. Neyse, aslında sana başka bir şey sormaya geldim. Galiba o hamile."

"Kim?"

"Aptal olma. Clara."

"Ee... Bu iş zor olacak."

"Senin bildiğin bir..."

"Doktor mu? Hayır, yok. Ama James'in yakın zaman önce başı derde girince birkaç doktorla görüştüğünü biliyorum. Bak ne diyeceğim. Yarın sabah ondan öğrenir, seni ararım."

"Benim telefonumu arama!"

"Neden? Yalnızca adresleri okuyacağım. Bu sana bir miktar paraya mal olacak. Tabii, sen şimdi katı yürekli olduğumu söyleyeceksin ama benim böylesi durumlara yaklaşımım oldukça farklı. Doğu'dayken bir gün bir kız bana, 'Regl olamıyorum,' dedi. Ben de ona, 'Git ve ara o zaman,' dedim. Duygusuzca görünüyor, ama... bilmiyorum. Ben bu olaya şu şekilde bakıyorum: Bunun sorumlusunun ben olduğumu nereden bilebilirim ki? Ben kesinlikle her türlü önlemi alıyorum. Hepsi bu. Senin durumunun farklı olduğunu biliyorum. Clara'nın başkasına ayıracak vakti olmadı. Ama öyle olsa bile..."

Yaşlı doktor, Obi'den tedirgin olmuş olmalıydı. Çünkü baş-

ta oldukça istekli görünüyordu, hattâ yakınlık gösterdiğini ifade eden birkaç soru sormuştu. Fakat sonra içeride bir odaya girmişti. Çıktığında ise tümüyle farklı bir adamdı.

"Üzgünüm sevgili genç adam, ama size yardım edemem," dedi. "Benden yapmamı istediğiniz şey cezai yaptırımı olan bir suçtur. Bu yüzden hapse girebilir ve lisansımı kaybedebilirim. Ayrıca benim korumam gereken bir adım var. Yirmi yıllık doktorluk hizmetimde tek bir leke yoktur. Siz kaç yaşındasınız?"

"Yirmi altı."

"Yirmi altı. O halde ben doktorluğa başladığımda siz daha altı yaşındaymışsınız. Bunca yıl böylesi karanlık işlerle hiç ilgim olmadı. Hem neden onunla evlenmiyorsunuz ki? Kız çok güzel."

"Ben onunla evlenmek istemiyorum," dedi Clara sertçe. Geldiklerinden beri ilk kez bir şey söylüyordu.

"Neden, nesi var? Bana kalırsa hoş bir genç adam."

Clara adeta bağırarak, "Onunla evlenmeyeceğim diyorum. Bu yeterli değil mi?" deyip hızla odadan çıktı. Obi sessizce peşinden gitti. Arabaya binip yola koyuldular. Obi'ye tavsiye edilen başka bir doktorun evine gittiler. Yol boyunca tek kelime etmediler.

Bu doktor genç ve oldukça işbilir bir adamdı. Yapmasını istedikleri işten hiç hoşlanmadığını söyledi. "Bu doktorluk değil," dedi. "İngiltere'de yedi yıl bunu yapmak için okumadım. Yine de ücretimi öderseniz sizin için bunu yaparım. Otuz pound. Önceden ödenecek. Çek yok. Hepsi nakit. Ne diyorsunuz?"

Obi, "Biraz indirim yapabilir misiniz?" diye sordu.

"Üzgünüm, ama ücretim sabittir. Çok ufak bir operasyon olsa da sonuçta suçtur. Burada hepimiz suçluyuz, biliyorsunuz. Büyük bir riskin altına giriyorum. Gidin, düşünün, yarın saat ikide parayla birlikte gelin." Bunu söyledikten sonra ellerini ovuşturma biçimi Obi'de kötü bir izlenim uyandırdı. Clara'ya dönüp, "Gelecekseniz bir şey yememelisiniz," dedi.

Çıkarlarken Obi'ye, "Neden onunla evlenmiyorsun?" sordu, fakat yanıt alamadı.

16.

Şimdi en acil problem, ertesi gün saat ikiden önce otuz poundu nasıl toparlayacağıydı. Üstelik Clara'nın elli poundunu da geri vermesi lazımdı. Ama bu bekleyebilirdi. Aslında en kolayı bir tefeciye gidip otuz pound borç almak ve bir kâğıda altmış pound aldığına dair imza atmaktı. Fakat tefeciye gitmektense intihar etmeyi yeğlerdi.

Eve getirdiği paradan ne kadar kaldığına çoktan bakmıştı. Yine de tekrar gidip kutusundaki paraları saydı. Banknot halinde on iki poundu, bir de cebindeki bozuk paralar vardı. Annesine yalnızca beş pound bırakmış, babasına hiç para vermemişti. Çünkü bu şartlar altında Clara'nın elli poundunu en kısa zamanda geri ödemeye karar vermişti.

Christopher'dan borç istemenin anlamı yoktu; zaten maaşı ayın onda birine dek ancak dayanıyordu. Onu açlıktan ölmekten kurtaran tek şey aşçısıyla birlikte geliştirdiği dahice sistemdi. Her ay başı Christopher ona bir aylık 'doğrama parasının' tamamını verir, "Gelecek maaşa dek hayatım senin ellerinde," derdi.

Obi bir defasında Christopher'a, adam ayın ortasında parayı alıp kaçarsa ne yapacağını sormuştu. Christopher onun böyle bir şey yapmayacağını bildiğini söylemişti. Bir 'efendi'nin, 'hizmetli oğlanına' –oğlan, efendisinden neredeyse iki kat yaşlı olsa ve ona oğlu gibi davransa da– bu denli güven duyması oldukça sıradışı bir durumdu.

Obi içine düştüğü çıkmazda para istemek için Umuofia Gelişim Derneği'nin başkanını bile düşündü. Ama bunu yapacağına tefeciye gitmeyi yeğlerdi. Başkan, üst düzey memuriyette bir genç adamın kendisinin yarı maaşından bile daha az para alan

bir aile babasından neden borç almak durumunda kaldığını öğrenmek isteyecekti. İş bununla da kalmayacak, halkının onun kiminle evleneceğine karışmasını da kabul etmiş gibi görünecekti.

Sonunda aklına çok iyi bir fikir geldi. Aslında enine boyuna düşününce belki o kadar da iyi değildi, yine de diğer fikirlerin tümünden daha iyiydi. Borcu, Sayın Sam Okoli'den isteyecekti. Paraya neden ihtiyacı olduğunu açıkça anlatacak, üç ay içinde geri ödeyeceğini söyleyecekti. Belki de parayı neden istediğini anlatmamalıydı. Kesinlikle gerekmedikçe bir kişiye daha söylemek Clara açısından iyi olmazdı. Şimdiye dek yalnızca Christopher'a söylemişti, çünkü hangi doktorlara gitmek gerektiğini bilebileceğini düşünmüştü. Hattâ o akşam dairesine döner dönmez meseleyi gizli tutmasını söylemediğini fark etmiş ve hemen telefona koşmuştu. Altı dairelik apartmanda sadece tek bir telefon vardı ve o da kapısının tam önündeydi.

"Merhaba. Ah, evet, Chris. Söylemeyi unuttum. O adamdan adresleri alırken kime lazım olduğunu söyleme... Benim için değil, ama... biliyorsun."

Christopher ona –neyse ki İgbo dilinde– hamileliğin elle kapatılarak gizlenemeyeceğini söylemişti.

Obi ona aptallaşmamasını söylemiş, "Evet, yarın sabah," demişti. "Ofiste değil, hayır, burada. Haftaya çarşambaya kadar çalışmıyorum. Ah, evet. Çok teşekkür ederim. Hoşçakal."

Doktor banknot tomarını dikkatlice saydı, katlayıp cebine koyduktan sonra Obi'yi başından savarak, "Saat beşte gel," dedi. Obi arabasına döndü, ama oradan uzaklaşamadı. Akla gelebilecek her türlü korkunç düşünce birbiri ardına zihnine üşüştü. Önsezi gibi şeylere inanmazdı, yine de içinde bir his Clara'yı bir daha görmeyeceğini söylüyordu.

Düşüncelerinin etkisiyle adeta felç olmuş bir halde sürücü koltuğunda otururken Clara doktorla birlikte dışarı çıktı. Yolun kenarına park edilmiş bir arabaya bindiler. Doktor, Obi'yle ilgili

bir şeyler söylemiş olmalıydı, çünkü Clara dönüp ondan tarafa baktı ama hemen ardından bakışlarını kaçırdı. Obi arabasından fırlayıp bağırmak istedi. "Dur! Hadi hemen gidip evlenelim." Ama yapamadı ve yapmadı. Doktor arabayı çalıştırıp yola çıktı.

Aradan bir dakikadan fazla geçmiş olamazdı, ya da en fazla iki dakika geçmişti ki Obi toparlanıp kararını verdi. Arabasını döndürüp peşlerinden gitti. Doktorun arabasına yetişip onları durduracaktı. Ama çoktan uzaklaşmış, gözden kaybolmuşlardı. Bir dönemece girip bakındı, sonra diğerine girdi. Ardından hızla ana yola saptı; büyük, kırmızı bir otobüsle çarpışmaktan kıl payı kurtuldu. Ön camın arkasında kapana kısılıp panikleyen bir sinek gibi bir ileri bir geri, bir sağa bir sola gitti. Bisikletliler ve yayalardan küfürler işitti. Hattâ bir ara adeta tüm Lagos ona hep bir ağızdan bağırdı: "TEK YÖN! TEK YÖN!" Durdu, yan sokağa girdi, sonra tam tersi yöne gitti.

Böyle delice ve amaçsızca yarım saate yakın gittikten sonra arabayı yolun kenarına çekti. Bir mendil bulma umuduyla sağ cebini, sonra sol cebini yokladı. Bulamayınca gözlerini elinin tersiyle sildi. Ardından kollarını direksiyona koyup başını üstüne dayadı. Yüzüyle kollarının birbirine temas eden kısımları terden gitgide daha da ıslandı, çok geçmeden biriken terler yere damlamaya başladı. Hem günün hem de yılın en kötü zamanıydı. Yağmurların başlamasına birkaç ay kalmıştı. Hava ölü gibi kıpırtısız, sıcak ve ağırdı. Toprağın üstüne tıpkı kurşundan bir örtü gibi çökmüştü. Obi'nin arabasının içi daha da kötüydü. Arkadaki camı kapamadığından sıcak hava içeride sıkışıp kalmıştı. Farkında değildi, ama fark etmiş olsaydı bile onu kapamakla uğraşacak hali yoktu.

Saat beşte kliniğe geri döndü. Hastabakıcı, doktorun dışarıda olduğunu söyledi. Obi nereye gittiğini bilip bilmediğini sordu. Kız, kısa ve sert bir biçimde, "Hayır," cevabını verdi.

"Ona söylemem gereken çok önemli bir şey var. Benim için onu bulmaya çalışamaz mısınız... veya..."

"Nereye gittiğini bilmiyorum," dedi kız. Aksanı, baltayla kırılan sert bir odundan çıkabilecek sesleri andırır ölçüde nazikti.

Obi bir buçuk saat bekledikten sonra nihayet doktor geldi. Ama yanında Clara yoktu. Obi'nin vücudundan birden ter boşandı.

"A, siz burada mısınız?" dedi doktor. "Yarın sabah gelin."

"Nerede o?"

"Merak etmeyin, iyi olacak. Ama komplikasyon ihtimaline karşı bu gece onu gözlem altında tutmak istiyorum."

"Onu göremez miyim?"

"Hayır. Yarın sabah. Tabii, sizi görmek isterse. Bilirsiniz, kadınlar çok tuhaf yaratıklardır."

O akşam uşağı Sebastian'a yemek hazırlamamasını söyledi.

"Efendi iyi değil mi?"

"Hayır."

"Üzüldüm efendim."

"Teşekkür ederim. Şimdi git. Sabah düzelirim."

Biraz kitap karıştırmak üzere kütüphanesine gitti. A.E. Housman'ın pesimizmi karşı konulmaz etkisini bir kez daha gösterdi. Kitabı alıp yatak odasına gitti. Daha eline alır almaz arasında bir kâğıt parçası bulunan sayfa kendiliğinden açıldı. Kâğıtta yaklaşık iki yıl önce Londra'dayken yazdığı 'Nijerya' şiiri vardı.

Tanrı soylu vatanımızı korusun,
Güneşin ışıl ışıl parladığı büyük ülkeyi,
Cesur erkeklerin özgürlük savaşlarını kazanmak için
Barış yolunu seçtiği ülkeyi,
Saflığımızı koruyabilelim,
Yaşama sevincimizi ve de neşemizi.

Tanrı asil erkeklerimizi ve kadınlarımızı
Her yerde korusun,

Sevgili ulusumuzu kurmak için
Onlara birlik halinde yürümeyi öğretsin.
Din, kabile, dil ayrımı gözetmesinler,
Ama herkes her daim birbirini gözetsin.

Londra, Temmuz 1955

Kâğıdı küçük bir top haline gelene dek sol avucunda ağır ağır, sakince buruşturup yere fırlattı ve kitabın sayfalarını bir ileri bir geri, gelişigüzel çevirmeye başladı. Sonunda hiçbir şiiri okumadan kitabı kapayıp yatağının yanındaki küçük masanın üzerine koydu.

Sabahleyin doktor, yeni hastalarıyla ilgileniyordu. Gelenler koridordaki iki uzun banka oturuyor, sıraları gelince muayene odasının yeşil kapısından birer birer içeri giriyorlardı. Obi, kadın hastabakıcıya kendisinin hasta olmadığını, doktorla acil bir randevusu olduğunu söyledi. Önceki gün konuştuğu hastabakıcı değildi bu.

"Doktorla nasıl randevun olmak, madem değilsen hasta?" diye sordu. Bekleyen hastalardan bazıları bu espriye gülüp hastabakıcıyı alkışladılar.

Ardından demin kurduğu cümledeki inceliği kaçıranlar olabilir diye tekrar etti: "Hasta değil adam ne diye gelmiş doktora?"

Bunun üzerine Obi koridorda volta atmaya başladı. Doktorun zili tekrar çalar çalmaz odaya yöneldi. Hastabakıcı yolunu kesmeye çalıştı, ama Obi kadını kenara itip içeri girdi. Hastabakıcı sıranın önüne geçtiğini bildirmek için peşinden içeri koşsa da, doktor ona aldırış etmedi.

Bu yüzü daha önce nerede gördüğünü hatırlamaya çalışırcasına birkaç saniye duraksadıktan sonra, "A, evet," dedi, "o şimdi özel hastanede. Hatırlarsan bazı durumlarda komplikasyon gelişebileceğinden bahsetmiştim. Ama endişelenecek bir şey yok.

Bir arkadaşım hastanede onunla ilgileniyor." Sonra hastanenin ismini söyledi.

Obi dışarı çıktığında hastalardan biri ona bir çift laf söylemek için bekliyordu.

"Sana acaba vermek devlet, sen de sanmak canının istediğini yapabilmek. Sen görmek burada hepimizi beklerken, hop diye içeri dalmak yine de. Oyun mu oynamak biz burada?"

Obi karşılık vermeden yanından geçti.

"Aptal adam. Var ya araba, istediğini yapacağını sanmak. Milliyetsiz hayvan!"

Hastaneye geldiğinde bir hemşire, Clara'nın çok hasta olduğunu, ziyaretçilerin yanına gitmesine izin verilmediğini söyledi.

17.

Bay Green, Obi'yi görünce, "Tatiliniz iyi geçti mi?" diye sordu. Bu öyle beklenmedik bir soruydu ki Obi bir süre cevap veremedi. Sonunda kendini toparladı ve iyi geçtiğini söyleyip teşekkür etti.

"Siz insanların izin isteme küstahlığı beni her defasında hayrete düşürüyor," dedi Bay Green. "Eskiden iznin amacı Avrupalılara, Jos veya Buea gibi serin yerlere gidebilme imkânı tanımaktı. Artık bundan tümüyle vazgeçildi. Fakat sizin gibi zaten fazlasıyla ayrıcalığa sahip bir Afrikalının sırf aylaklık etmek için iki hafta izin istemesi bende ağlama isteği uyandırıyor."

Obi izinler kaldırılırsa kendisi için sorun olmayacağını, ama buna ancak devletin karar verebileceğini söyledi.

"Aslında devlete bu kararı sizin gibi insanlar aldırmalı," dedi Bay Green. "Hep söylüyorum. Ülkesinin çıkarları uğruna ayrıcalıklarından biraz olsun feragat edebilecek tek bir Nijeryalı dahi yok. Bakanlarınızdan en alttaki memurunuza kadar hepiniz böylesiniz. Bir de kendinizi yönetmek istediğinizden bahsediyorsunuz."

Konuşması kendisine gelen bir telefonla yarıda kaldı. Cevap vermek için odasına döndü.

Marie uygun bir aradan sonra, "Söylediklerinde doğruluk payı var," dedi.

"Eminim öyledir," dedi Obi.

"Seni kastetmiyorum, o manada herhangi bir şey değil söylediğim. Fakat açıkçası burada çok fazla tatil var. Aslında benim için gerçekten sorun değil. Ama İngiltere'deyken hiçbir zaman

yılda iki haftadan fazla izin yapmadım. Oysa burada ne kadar yapılıyor? Dört ay."

O sırada Bay Green tekrar geldi.

"Nijeryalıların suçu değil bu," dedi Obi. "Her Avrupalının otomatik olarak üst düzey memurluğa, her Afrikalının da yine otomatik olarak alt düzey memurluğa alındığı bir dönemde, bu rahat koşulları kendiniz için sizler oluşturdunuz. Şimdi birkaçımız üst düzey memuriyete kabul edilince dönüp bizi suçluyorsunuz." Bay Green yan taraftaki Bay Omo'nun ofisine geçti.

"Sanırım öyle," dedi Marie, "ama artık birinin tüm Müslüman tatillerini iptal etmesinin vakti kesinlikle geldi."

"Nijerya Müslüman bir ülke, biliyorsun."

"Hayır, değil. Senin dediğin Kuzey bölgesi."

Kısa bir süre daha tartıştıktan sonra Marie birden konuyu değiştirdi.

"Bitkin görünüyorsun Obi," dedi.

"Bir süredir pek iyi değilim."

"Ah, çok üzüldüm. Neyin var? Ateşli hastalık mı?"

"Evet, sıtma başlangıcı."

"Neden paludrine almıyorsun?"

"Bazen almayı unutuyorum."

"Cık cık," dedi Marie. "Kendinden utanmalısın. Nişanlın bu konuda ne diyor? Hemşireydi, değil mi?"

Obi başıyla onayladı.

"Yerinde olsam doktora giderdim. Gerçekten hasta görünüyorsun, inan bana."

O sabah ilerleyen saatlerde Obi avans konusunu görüşmek üzere Bay Omo'nun ofisine gitti. Bay Omo, Genel Emirler ve Mali Yönetmelikler alanında yetki sahibiydi. Böyle bir şeyin mümkün olup olmadığını, mümkünse hangi koşullarda verileceğini söyleyebilecek durumdaydı. Clara'nın elli poundunu vermeye kesinlikle kararlıydı. Parayı iki ay içinde muhakkak bulmalı ve

bankasına yatırmalıydı. Şimdiki sorunlarını belki aşar, belki aşamazlardı. Ama ne olursa olsun parasını geri vermeliydi.

Sonunda onu hastanede görmeyi başarmış, ama Clara Obi'yi görür görmez yatağında dönüp yüzünü duvara çevirmişti. Koğuşta başka hastalar da vardı ve çoğu bunu görmüştü. Hayatında hiç bu denli utanç verici bir duruma düşmemiş olan Obi derhal oradan ayrılmıştı.

Bay Omo memurlara özel koşullar altında maaş avansı verilmesinin mümkün olduğunu söyledi. Söyleyiş şeklinden anlaşıldığı üzere bu özel koşullar kişisel zevkinden bağımsız değildi.

Ardından avans verme şartlarını bir kenara bırakıp, "Bu arada şunu söylemeliyim ki yirmi beş pounda ilişkin masraf beyanını sunmanız ve kalan parayı geri vermeniz lazım," dedi.

Obi bu ödeneğin, istediği gibi harcayabileceği bir hediye olmadığını bilmiyordu. O an dehşete kapılarak öğrenmişti ki en fazla yirmi beş pound olan bu avansı, dönüş yolculuğunun her kilometresi hesaba katılarak talep edebiliyordu. Bay Omo bunu 'gerçeklik temelinde talep' olarak adlandırmıştı.

Obi masasına dönüp mesafe cetveliyle yolu hesapladı. Lagos'tan Umuofia'ya dönüş yolculuğu ancak on beş pound tutuyordu. "Bu çok kötü," diye düşündü. Bay Omo yirmi beş poundu vermeden önce onu uyarmalıydı. Neyse, artık bu konuda bir şey yapmak için çok geçti. On poundu geri vermesi mümkün değildi. İznini Kamerun'da geçirdiğini söylemesi gerekecekti. Çok yazıktı.

Bu krizin Obi'nin hayatındaki en önemli etkisi, yaptıklarının altında yatan nedeni ilk kez ciddi ciddi irdelemesiydi. Bunun sonucunda gayet net bir biçimde şunu fark etmişti ki, tavırları ancak 'düpedüz saçmalık' olarak nitelendirilebilirdi. Örneğin kasaba derneğine her ay yirmi pound verme meselesi, son tahlilde şimdi yaşadığı tüm sorunların temel nedeniydi. Neden gururunu bir kenara bırakıp, her ne kadar gönülsüzce de olsa ona tanıdıkları dört aylık muafiyeti kabul etmemişti? Onun durumundaki

bir insanın böylesi bir gurura kapılma lüksü var mıydı? Hem, halkının şöyle deyişi vardı: İnsan, gururu ve ahlaki prensipleri yüzünden balgamını yutmamalıydı.

İçinde bulunduğu durum gerçek ışığı altında gören Obi, rahatça ödeyebileceği zaman gelene dek derneğe para vermeyi derhal kesmeye karar verdi. Şimdi asıl mesele şuydu: Derneğe gidip bunu söylemeli miydi? Kararı yine hayır oldu. Onlara, özel işlerine burunlarını sokmaları için bir fırsat daha vermeyecekti. Ödemeyi kesecekti, neden diye sorarlarsa öncelikle halletmesi gereken ailevi sorumlulukları olduğunu söyleyecekti. Ailevi sorumlulukları herkes bilir ve anlayış gösterirdi. Göstermezlerse de çok yazıktı. Sonuçta soydaşlarından birini, özellikle de bu tür bir nedenle dava edecek değillerdi.

Aklından bunları geçirirken kapı açıldı ve içeri bir müstahdem girdi. Obi adamın elindeki zarfı almak için farkında olmadan ayağa fırladı. Zarfa şöyle bir bakıp tersini çevirdi. Açılmamış olduğunu gördü. Gömlek cebine koyup tekrar yerine oturdu. Müstahdem mektubu verir vermez odadan çıkmıştı.

Obi önceki gece Clara'ya mektup yazmaya karar vermişti. Hastanedeki olayı tekrar düşünmüş ve öfkesinde haklı olmadığı sonucuna varmıştı. Ya da en azından Clara'nın öfkesinin çok daha haklı gerekçeleri vardı. Hiç şüphesiz halen hayatta olmasında Obi'nin hiçbir payı olmadığını düşünüyordu. Tabii, Obi'nin ne zamandır endişeli günler ve uykusuz geceler geçirdiğini bilemezdi. Hem bilse bile bundan etkilenir miydi? Katilinin yaptığından bin pişman olduğunu öğrenmek, ölü bir adama nasıl bir teselli verirdi?

Son günlerde bütün vaktini yatakta geçiren Obi, kendini güçlükle kaldırıp yazı masasına gitti. Mektup yazmakta her zaman zorlanırdı. Önce her cümleyi iyice düşünüp kafasında tasarlar, sonra kâğıda geçirirdi. Bazen başlangıç cümlesini on dakika düşündüğü olurdu. Şimdi de önce şöyle yazmak istedi: "Olanlar için beni affet. Hepsi benim suçum..." Sonra vazgeçti, kendini

kınayan bu tür bir ifade düpedüz saçmalık olurdu. Sonunda şunları yazdı:

"Artık beni görmek istemeyişini anlayabiliyorum. Sana karşı korkunç derecede hatalıyım. Ama her şeyin bittiğine inanamıyorum. Bana bir şans daha verirsen, bir daha seni asla hayal kırıklığına uğratmayacağım."

Yazdığını tekrar tekrar okudu. Sonra 'inanamıyorum'u, 'kendimi inanmaya ikna edemiyorum' şeklinde düzelterek mektubu yeniden yazdı.

Saat sekizde işe başlamadan önce mektubu hastaneye götürebilmek için sabah erkenden evden çıktı. Koğuşa tekrar girmeye cesaret edemedi. Dışarıda öylece durup bir hemşirenin gelmesini bekledi. Çok sayıda hasta, muayene odasının önünde şimdiden kuyruğa girmişti. Ortalık tuhaf ilaçlar ve fenol kokuyordu. Belki de hastane göründüğü kadar pis değildi. Biraz sağında hamile bir kadın kapağı açık bir mazgala kusuyordu. Obi kusmuğu görmek istemiyordu, yine de gözleri kendi iradeleriyle o tarafa bakmayı sürdürüyordu.

O sırada yanından iki hastabakıcı geçti. Birinin diğerine şunu dediğini duydu:

"Ne var hemşirede?"

"Bilmez ben," dedi öteki, suç ortaklığıyla itham edilmişçesine. "Böyle bunlar; bugün iyi olmak, yarın hasta, anlamaz ben."

"Diyorlar ki, kürtaj olmuş."

18.

Clara hastanede beş hafta yattı. Taburcu edilir edilmez yetmiş gün izin alıp Lagos'tan ayrıldı. Obi bunu Christopher'dan öğrendi, o da General Hospital'da hemşire olan kız arkadaşından öğrenmişti.

Obi'nin bir girişimi daha başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra, Clara içinde bulunduğu ruh halinden çıkana dek bir daha onu görmeye çalışmaması öğütlendi. Christopher, "Geri dönecektir," dedi. "Ona biraz zaman ver." Ardından İgbo dilinde konuşarak Obi'ye tahtakurusunun hikâyesini ve çocuklarına söylediği yüreklendirici sözleri hatırlattı. Denildiğine göre bu dişi tahtakurusu, birden hepsinin üzerine sıcak su dökülünce çocuklarına ümitsizliğe kapılmamalarını, çünkü şimdi sıcak olanın sonunda mutlaka soğuyacağını söylemişti.

Obi, Clara'nın hesabına elli pound yatırma planını çeşitli nedenlerden dolayı bir türlü uygulayamadı. Bir gün taahhütlü bir posta makbuzu aldı. Kim göndermiş olabilir diye merak içindeydi ki Gelir Vergisi Dairesi'nden gönderildiğini öğrendi.

Marie bundan sonraki vergilerini, bankadan aylık taksitlere bağlayarak ödemesini tavsiye etti. "Bu şekilde fazla hissetmezsin," dedi.

Tabii ki bu, gelecek vergi yılı için işe yarar bir tavsiyeydi. Ama şimdi, kısa süre içinde otuz iki pound bulması gerekiyordu.

Bunca sorunun üstüne bir de annesinin ölümü eklendi. Cenaze töreni için bulabildiği bütün parayı gönderdi. Yine de cenazesinde konuşulanlar, Obi'ye ebedi bir utanç getirecek nitelikteydi: Bunca çocuk doğurmuş, üstelik içlerinden biri Avrupa memuriyetinde çalışan bir kadının daha iyi bir töreni hak ettiği söylendi. Annesi öldüğü sırada memlekette izinde olan Umuo-

fialı bir adam, Lagos'a döndüğünde, olanları Umuofia Gelişim Derneği'nin toplantısında anlattı.

"Çok utanç vericiydi," dedi. Toplantıdakilerden biri Obi'yi kastederek, o hayvanın neden izin alıp memlekete gitmediğini sordu. "İşte Lagos genç bir adamı bu hale getirebilir," dedi adam. "Tatlı şeylerin peşinden koşar, kadınlarla göğüs göğüse dans eder; evini, halkını unutur. O *osu* kadını sizce gözünü ve kulaklarını halkından çevirmesi için çorbasına nasıl bir ilaç koymuş olabilir?"

"Bugünlerde onu toplantılarımızda görüyor musunuz?" dedi bir başkası. "Kendine daha iyi bir çevre buldu."

O sırada yaşlı üyelerden biri sesini yükseltti. Çok azametli bir adamdı.

"Söylediklerinizin hepsi doğru," dedi. "Ama bilmenizi istediğim bir şey var. Bu dünyada olan her şeyin bir anlamı vardır. Halkımızın dediği gibi: 'Nerede olursa olsun, bir yerde bir şey varsa, hemen yanı başında da bir şey vardır.' Bu şeye kan bağı denir. Kan, hiçbir şeye benzemez. O yüzden yam ekerseniz yam, portakal ekerseniz portakal verir. Hayatım boyunca pek çok şey gördüm, ama henüz bir muz ağacının kulkas verdiğini görmedim. Peki, bunları neden söylüyorum? Buradaki genç adamlar, sizlerin dinlemenizi istiyorum; çünkü bilgeliği, yaşlı adamları dinleyerek öğrenirsiniz. Umuofia'ya döndüğümde yaşlı olduğumu iddia edemeyeceğimi biliyorum. Ama burada, Lagos'ta hepinize göre yaşlı bir adamım." Sözlerinin etki etmesi için bir müddet susup bekledi. Ardından, "Hakkında konuştuğumuz bu çocuk ne yaptı?" dedi. "Ona annesinin öldüğü söylendi ve o umursamadı. Şaşırtıcı ve tuhaf bir durum bu. Ama size şunu söyleyebilirim ki ben aynı şeye daha önce de şahit oldum. Babası da onun gibiydi."

Bunun üzerine hararetli uğultular duyuldu. "Çok doğru," dedi başka bir yaşlı adam.

"Dediğim gibi babası da onun gibiydi," diye atıldı ilki, hikâyesini kaptırma korkusuyla. "Bu konuda tahmin yürütmüyorum, dışarıda bahsetmemenizi de rica etmiyorum. Bu çocuğun babası –hepinizin tanıdığı Isaac Okonkwo– babasının öldüğünü öğren-

diğinde, 'Bıçakla öldüren bıçakla ölmelidir,' demişti."

"Çok doğru," dedi diğer adam. "O günlerde ve sonrasında yıllar boyu Umuofia'da herkes bunu konuştu. Ben o sırada henüz çok küçüktüm ama bunu ben de işitmiştim."

"Görüyorsunuz," dedi başkan. "Bir adam İngiltere'ye gidebilir, avukat veya doktor olabilir ama bu onun kanını değiştirmez. Tıpkı topraktan uçup karınca yuvasına konan bir kuş gibidir. Sonuçta hâlâ yerdedir."

Annesinin ölümünün yarattığı şok Obi'yi perişan etmişti. Haki üniformalı ve çelik başlıklı postane kuryesinin, elinde telgrafla masasına yürüdüğünü görür görmez ne olduğunu anlamıştı.

Makbuzu imzalarken eli tir tir titriyordu.

Kurye, "Makbuz saatini yazın," dedi.

"Saat kaç?"

"Saatiniz var ya."

Obi saatine baktı; nitekim kuryenin de dediği gibi, bir saati vardı.

Herkes son derece nazik davrandı. Bay Green, isterse bir hafta izin alabileceğini söyledi. Obi iki gün aldı. Doğruca eve gidip dairesine kapandı. Umuofia'ya gitmesinin ne anlamı vardı? Zaten oraya gidene dek annesi gömülmüş olacaktı. Eve gidip de onu bulamamanın düşüncesi bile korkunçtu! Bunun yerine yatak odasının mahremiyetine sığındı ve tıpkı bir çocuk gibi gözyaşlarının yüzünden süzülmesine izin verdi.

Ağlamasının etkisi şaşırtıcıydı. Sonunda uykuya daldığında gece boyunca bir kez bile uyanmadı. Yıllardır hiç böyle bir şey olmamıştı. Hattâ son birkaç aydır doğru düzgün uyuduğu söylenemezdi.

İrkilerek uyandığında günün çoktan aydınlandığını fark etti. Bir an şaşırıp ne olduğunu düşündü. Hemen ardından dünkü düşünceleri olanca şiddetiyle tekrar zihnine üşüştü. Boğazı düğümlendi. Yataktan kalktı, panjurların arasından sızan ışığa gözlerini dikerek öylece durdu. Yüreği, utanç ve suçluluk duy-

gusuyla kabardı. Dün annesi gömülmüş, üstüne kırmızı toprak atılmıştı; fakat o, annesi için bir gece dahi sabahlayıp dua etmeyi beceememişti.

"Ne korkunç!" dedi. Sonra aklına babası geldi. Zavallı adam onsuz büsbütün yitip gidecekti.

İlk ay o kadar da kötü olmayacaktı. Obi'nin evli ablalarının hepsi evde olacaktı. Esther'in ona göz kulak olacağına güvenilebilirdi. Fakat sonunda hepsinin evlerine dönmesi gerekecekti. Babası asıl darbeyi o zaman, herkesin gitme vakti geldiğinde hissedecekti. Obi dün Umuofia'ya gitmemekle doğru yapıp yapmadığını düşündü. Ama gitmesinin ne anlamı olacaktı? Benzine boş yere para harcamak yerine bulabildiği tüm parayı cenaze töreni için göndermesi daha faydalıydı.

Başını ve yüzünü yıkayıp eski bir jiletle tıraş oldu. Sonra diş macunu yerine yanlışlıkla tıraş sabunuyla dişini fırçalayınca ağzı yandı.

Bankadan döner dönmez gidip tekrar yattı. Joseph öğlen üç gibi geldiğinde hâlâ yatıyordu. Joseph taksiyle gelmiş, kapıyı Sebastian açmıştı.

"Şu şişeleri buzdolabına koy," dedi Sebastian'a.

O sırada Obi yatak odasından çıktı ve kapının önündeki bira şişelerini gördü. Yerde yaklaşık bir düzine şişe vardı. "Bu ne Joseph?" diye sordu. Joseph hemen cevap vermedi. Önce Sebastian'ın şişeleri kaldırmasına yardım etti.

"Onlar benim," dedi sonunda. "Bir şey için lazım olacaklar."

Çok geçmeden Umuofialılar gelmeye başladı. Bazıları taksiyle geldi, Joseph gibi tek başına binmek yerine üçer dörder kişi binip taksi ücretini paylaştılar. Diğerleri bisikletle geldi. Ardı ardına gelenlerin sayısı toplam yirmi beş kişiyi buldu.

Umuofia Gelişim Derneği Başkanı, İkoyi'de ilahi söylemelerinin uygun olup olmadığını sordu, çünkü İkoyi bir Avrupa bölgesiydi. Obi, "Söylemeseniz daha iyi olur," dedi. Fakat halkından bunca insanın, her şeye rağmen başsağlığı dilemeye gelmesi onu

çok duygulandırdı. Joseph onu kenara çekip biraları, evine gelenleri ağırlaması için aldığını fısıldadı.

Obi tehditkar bir biçimde gözlerine dolmaya hazırlanan yaşlarla savaşarak, "Teşekkür ederim," dedi.

"Onlara sekiz şişe ver, geri kalanını yarın geleceklere ayır," dedi Joseph.

İçeri giren herkes Obi'nin yanına gelip ona, *"Ndo,"* dedi. Obi bazılarını sözle, bazılarını başını sallayarak yanıtladı. Kimse acısının üzerinde gereğinden fazla durmadı. Yalnızca moralini yüksek tutmasını söylediler, çok geçmeden de gündelik meselelerden konuşmaya başladılar. Günün konusu, Toprak Bakanı'ydı. Milli kahramana meydan okumaya kalkana dek ülkenin en popüler politikacılarından biriydi.

İçlerinden biri, "Çok aptal bir adam," dedi İngilizce olarak.

"Ağır bir yemekten sonra *chi*'sini düelloya davet edecek denli kendini kaybeden küçük kuş *nza*'ya benziyor," dedi diğeri İgbo dilinde.

"Obodo'da gördükleri, aklını başına getirecektir," dedi bir başkası. "Halkına konuşma yapmaya gitti, ama kalabalıktaki herkes, sözlerinin iğrenç koktuğunu göstermek için burnunu mendille kapattı."

"Onu orada mı dövmüşlerdi?" diye sordu Joseph.

"Hayır, Abame'de. Oraya kamyonlar dolusu kadın taraftarla gitti. Ama Abame halkını bilirsiniz, vakit kaybetmeyi sevmezler. Onu iyice dövdüler, kadınların da başörtülerini aldılar. Kadınları dövmek uygun olmadığı için başörtülerini aldıklarını söylediler."

Onlardan uzak bir köşede, küçük bir grup farklı bir sohbete dalmıştı. Bakanı tartışanlar bir an için susunca Nathaniel'in sesi duyuldu. Yanındakilere masal anlatıyordu:

"Kaplumbağa bir gün uzak bir klana gitmek üzere uzun bir yolculuğa çıkmış. Gitmeden önce halkına, yeryüzünde yeni bir şey olmadıkça kendisini çağırmamalarını tembihlemiş. Kaplumbağa gittikten sonra annesi ölmüş. Cenaze töreni için onu dönmeye nasıl ikna edeceklerini şaşırmışlar. Çünkü annesinin öldüğünü

söyleseler bunun yeni bir şey olmadığını söyleyip reddedecekmiş. Bu yüzden babasının palmiye ağacının bir yaprağının ucunda bir meyve çıktığını söylemişler. Kaplumbağa bunu duyunca eve dönüp bu acayip şeyi görmesi gerektiğini söylemiş. Böylece annesinin cenazesinin yükünden kaçma planı suya düşmüş."

Nathaniel masalı bitirince uzun ve sıkıntılı bir sessizlik oldu. Aslında niyetinin yalnızca etrafındaki birkaç kişiye anlatmak olduğu açıkça ortadaydı. Fakat birdenbire kendini odadaki herkese hitap ederken bulmuştu. Hikâyesinin ortasında duracak bir adam da olmadığından devam etmişti.

Obi yine bütün gece deliksiz uyuyup sabahleyin suçluluk duygusuyla uyandı. Fakat bu kez hissettiği suçluluk, dünkü kadar keskin değildi. Çok geçmeden de tamamen kaybolup yerini tuhaf bir dinginliğe bıraktı. Ölüm çok tuhaf bir şey diye düşündü. Annesi öleli henüz üç gün bile olmamıştı, ama daha şimdiden uzaklaşmıştı. Geçen gece onu gözünde canlandırmaya çalışmış, ama ortaya çıkan resmin biraz bulanık olduğunu görmüştü.

Kendini zorlayıp olması gereken duyguyu yaratmaya çalışarak, "Zavallı annem!" dedi. Ama faydası yoktu. Baskın gelen duygu yine huzurdu.

Kahvaltısı geldiğinde yakışık almayacak ölçüde büyük bir iştahla oturdu, fakat kendini tutup çok az yedi. Yine de saat on birde dayanamayıp şekerli soğuk suya karıştırılmış *garri* içti. *Garri*sini kaşıklarken şarkı mırıldandığını fark etti.

"Ne korkunç!" dedi.

Aklına Kral Davud'un hikâyesi geldi. Çok sevdiği oğlu hastalanınca önüne konan yemeği reddetmiş, fakat oğlu ölünce yıkayıp yemişti. O da böylesi bir huzur hissetmiş olmalıydı: açıklanamayan, her türlü anlayışı aşan bir huzur...

19.

Suçluluk duygusu ortadan kaybolunca Obi kendini ateşte pişirilmiş bir metal gibi hissetti. Ya da kendi sözcükleriyle ifade etmek gerekirse, günlüğüne yazdığı, adeta spazm halinde birden aklına geliveren o cümlelerinden birinde hislerini şu şekilde tarif etti: 'Neden az önce deri değiştirip yenilenmiş bir yılan gibi hissettiğimi merak ediyorum.' Zavallı annesinin, çamaşırı yarım kalmış bir halde, paslı jiletinin kestiği elinden kan damlayarak nehirden dönüşünün görüntüsü kaybolmuş ya da en azından ikinci planda kalmıştı. Obi şimdi onu, bütün işleri halleden o kadın olarak hatırlıyordu.

Babası, kilise ve klan arasındaki anlaşmazlıklarda taviz vermeyen bir tavır sergilese de aslında eylem adamı değil, daha çok bir düşünce adamıydı. Bazen ani ve kesin kararlar aldığı doğruydu, ama böylesi anlar çok nadirdi. Normalde bir problemle karşılaştığında meseleyi iyice ölçüp tartmaya, evirip çevirmeye, dolayısıyla gereken eylemi ertelemeye meyilli bir yapısı vardı. Böyle zamanlarda karısından medet umar, ona fazlasıyla bel bağlardı. Sık sık şaka yollu, bu durumun düğün törenlerinde başladığını söyler, sonra karısının atılıp pastayı ondan önce nasıl kestiğini anlatırdı.

Misyonerler geldiklerinde evlenme usullerini de hayata geçirmişlerdi; dolayısıyla düğün pastası da törenlerin bir parçası haline geldi. Ama pasta faslı, çok geçmeden halkın teatral yönüne hitap edecek şekilde uyarlandı. Gelin ve damada birer bıçak veriliyor, töreni yöneten kişi, "Bir, iki, üç, başla!" diye bağırıyordu. Pastayı ilk kesen, evin reisi sayılıyordu. Isaac'in düğününde de pastayı ilk kesen karısı olmuştu.

Ardından Obi daha da büyük bir keyifle, kutsal erkek keçinin hikâyesini hatırladı. Babası, evliliğinin ikinci yılında Aninta denilen bir yerde kateşistlik yapıyordu. Aninta'nın büyük tanrılarından biri, kendisine erkek bir keçi adanmış olan Udo'ydu. Bu keçi kilisenin başına bela olmuştu. Kilisede yatması ve oraya dışkılaması yetmiyormuş gibi kateşistin yamlarını ve mısırlarını mahvediyordu. Bay Okonkwo, Udo'nun rahibine kaç kez şikayette bulunmuştu, ama hiç şüphesiz şakacı bir yaşlı olan rahip, Udo'nun keçisinin istediği yere gidip istediğini yapmakta özgür olduğunu söylemişti. Okonkwo'nun mabedinde dinlenmeyi seçiyorsa, bu, muhtemelen ikisinin tanrısının ahbap olduğunu gösteriyordu. Aslında mesele burada kalabilirdi; ama bir gün keçi, Bayan Okonkwo'nun mutfağına girdi ve pişirmek üzere hazırladığı yamları yedi. Üstelik yamın adeta fildişi kadar kıymetli olduğu bir mevsimdeydiler. Bayan Okonkwo keskin bir bıçak kapıp hayvanın başını kesti. Bunun üzerine köyün yaşlıları öfkeli tehditler savurdular. Kadınlar pazarda bir müddet ne ona bir şey sattılar ne de ondan bir şey aldılar. Fakat beyaz adamın dini ve hükümeti, klanı zayıflatmada öylesine başarılı olmuştu ki mesele çok geçmeden yatıştı. Bu olaydan on beş yıl önce Anintalılar komşularıyla savaşa girmiş ve onları teslim olmaya zorlamışlardı. Fakat beyaz adamın hükümeti müdahale etmiş ve Anintalıların elindeki tüm ateşli silahların teslim edilmesini emretmişti. Askerler toplanan tüm ilahları herkesin gözü önünde kırıp parçalamışlardı. Bugün Aninta'da 'Silahların Kırıldığı Yaş Grubu' olarak adlandırılan özel bir yaş sınıfı vardır. Bu tabir, o yıl doğan çocuklar için kullanılır.

Bu düşünceler Obi'ye tuhaf bir keyif verdi. Adeta ruhunu azat etmişlerdi. Artık suçluluk hissetmiyordu. Zaten artık o da ölmüştü. Ölümün ötesinde ne idealler ne de saçmalıklar, yalnızca gerçeklik vardır. O sabırsız idealist şöyle demiştir: "Bana duracak bir yer verin, dünyayı yerinden oynatayım." Ama öyle bir yer yoktur.

Hepimiz dünyanın üstünde durmak, onunla birlikte ve onun hızında gitmek zorundayız. Dünyanın en korkunç görüntüsü bile göz çıkaramaz. Bir annenin ölümü, bir palmiye ağacının yaprağının ucunda meyve vermesine benzemez; öyle olmasını ne kadar istesek de. Ayrıca tek hayalimiz de bu değildir...

Yine burs dönemi başlamıştı. Obi'nin işi o kadar yoğunlaşmıştı ki artık her gün dosyaların bir kısmını eve de getiriyordu. O gün de tam işe koyulmak üzereydi ki dışarıda son model bir Chevrolet durdu. Yazı masasından arabayı rahatlıkla görebiliyordu. Kim gelmiş olabilirdi? Görünüşe göre Lagos'un zengin işadamlarından biriydi. Acaba kime gelmişti? Apartmanın diğer tüm sakinleri alt düzey memuriyetlerde çalışan önemsiz Avrupalılardı.

O sırada adam Obi'nin kapısını çaldı. Obi kapıyı açmak için ayağa fırladı. Muhtemelen başka bir adrese nasıl gidileceğini sormaya gelmişti. İkoyi'de oturmayanlar buraya geldiklerinde birbirinin aynı binaların arasında sürekli yollarını şaşırırlardı.

"Tünaydın," dedi Obi.

"Tünaydın. Siz Bay Okonkwo musunuz?"

Obi onayladı. Adam içeri girip kendini tanıttı. Üstünde çok pahalı bir *agbada* vardı.

"Lütfen oturun."

"Teşekkür ederim." Bol giysisinin kat kat kıvrımları arasında bir yerden küçük bir havlu çıkarıp yüzünü sildi. "Vaktinizi harcamak istemem," dedi, *agbada*sının geniş kolunun içine elini sokup dirseğine kadar kolunu, sonra da diğer kolunu silerek. "Oğlum eylülde İngiltere'ye gidiyor. Burs almasını istiyorum. Benim için bunu yapabilirseniz işte size elli pound." Böyle deyip *agbada*sının ön cebinden bir tomar banknot çıkardı.

Obi bunun mümkün olmadığını söyledi. "Öncelikle bursu veren ben değilim," dedi. "Benim tek yaptığım başvuruları ince-

lemek ve koşulları uygun olanları Burs Kurulu'na tavsiye etmek."

"Benim de tek istediğim bu," dedi adam. "Onu tavsiye edin."

"Ama kurul yine de onu seçmeyebilir."

"O konuda endişelenmeyin. Siz sadece üstünüze düşeni yapın..."

Obi bir süre cevap vermedi. Çocuğun ismini hatırlıyordu. Zaten son elemeye kalan adaylar listesindeydi. "Onun masrafını neden siz karşılamıyorsunuz? Paranız var. Burs fakir insanlar içindir," dedi.

Adam güldü. "Bu dünyada kimsenin parası yoktur," dedi. Ayağa kalktı, banknot tomarını Obi'nin önündeki sehpaya koydu. "Sadece ufak bir kola," dedi. "Sizinle iyi arkadaş olacağız. İsmini unutmayın. Tekrar görüşeceğiz. Kulübe hiç gittiniz mi? Sizi daha önce hiç görmemiştim."

"Üye değilim."

Adam, "Olmalısınız," deyip veda etti.

Banknot tomarı, günün geri kalanı ve bütün gece boyunca adamın bıraktığı yerde durdu. Obi üstüne bir gazete örtüp kapıyı kilitledi. "Bu korkunç bir şey!" diye homurdandı. "Korkunç!" dedi yüksek sesle. Gece yarısı irkilerek uyandı, sonrasında uzun süre tekrar uyuyamadı.

Kız ona iyice yaslanınca hızla ve güçlükle soluyarak, "Çok güzel dans ediyorsun," diye fısıldadı. Kızın kollarını boynuna dolayıp dudaklarını onunkilere arada bir santim kalacak şekilde yakınlaştırdı. Artık *high-life*'ın ritmine uyum sağlamakla ilgilenmiyorlardı. Obi kızı yatak odasına yönlendirdi. Kız yarım ağızla direnir gibi yapıp peşinden gitti.

Masum bir okul kızı olmadığı açıkça ortadaydı. İşini iyi biliyordu. Aslında zaten son elemeye kalan adaylar listesindeydi. Yine de sonuç büyük bir hayal kırıklığıydı. Öyle değilmiş gibi davranmaya gerek yoktu. İnsan en azından dürüst olmalıydı.

Kızı arabasıyla Yaba'ya bıraktı. Dönüşte olan biteni anlatmak için Christopher'a uğradı, belki şakaya vurup eğlenirlerdi. Ama konuyu hiç açmadan oradan ayrıldı. Belki başka bir gün anlatırdı.

Peşinden diğerleri geldi. İnsanlar Bay Falanca'nın bir beyefendi olduğunu söylerdi. Parasını alır, ama işini de yapardı, ki bu da iyi bir reklamdı, böylece diğerleri de ona gelirdi. Ama Obi eğitim ve diğer hususlardaki şartları asgari düzeyde karşılamayanları desteklemeyi kararlı bir biçimde reddediyordu. Bu konuda hiç taviz vermiyordu.

Zamanla banka kredisini ve Temsilciler Meclisi Üyesi Sayın Sam Okoli'ye olan borcunu ödedi. Artık en kötüsünü atlattığına göre daha mutlu olması gerekirdi. Ama değildi.

Bir gün yine birisi gelip yirmi pound getirdi. Adam gidince Obi artık buna daha fazla dayanamayacağını fark etti. İnsanın bu tür şeylere zaman geçtikçe alışıp kabullendiği söylenir, ama Obi için durum hiç de böyle değildi. Her tecrübesi bir öncekinden yüz kat daha kötü hissettiriyordu. Para, masanın üzerinde duruyordu. O tarafa bakmayı hiç istemese de başka seçeneği yokmuş gibiydi. Zihninden geçen düşüncelerle adeta felç olmuşçasına oturup öylece paraya baktı.

O sırada kapı çalındı. Obi birden ayağa fırlayıp parayı aldı ve yatak odasına doğru koşmaya başladı. Neredeyse odanın kapısına gelmişti ki kapının ikinci kez çalınışıyla olduğu yerde donup kaldı. O an yerde, ziyaretçisinin unuttuğu şapkayı gördü ve rahatlayarak derin bir nefes aldı. Parayı cebine koydu ve gidip kapıyı açtı. İki kişi içeri girdi; biri az önceki ziyaretçisiydi, diğeri ise daha önce hiç görmediği bir yabancıydı.

Yabancı olanı, "Siz Bay Okonkwo musunuz?" diye sordu. Obi kendisinin bile tanıyamadığı bir sesle evet dedi. Oda birden fırıl fırıl dönmeye başladı. Yabancı bir şeyler söylüyordu ama sesi tıpkı yüksek ateşte duyulan sesler misali çok uzaktan geliyormuş gibiydi. Sonra adam Obi'nin üstünü aradı ve işaretlenmiş banknotları buldu. Ardından tıpkı köyde laf dinlemeyen, taşkın ka-

labalığa bir Bölge Komiseri'nin İsyan Kanunu'nu[1] okuması gibi, içinde kraliçenin de adı geçen bir şeyler daha söyledi. Bu arada diğer adam Obi'nin kapısının önündeki telefondan polisi aradı.

Herkes bunu neden yaptığını merak etti. Sayın Hakim de gördüğümüz üzere, onun gibi eğitimli bir genç adamın bunu nasıl yapabildiğini anlayamadığını söyledi. İngiliz Konseyi'nde çalışan adam, hattâ Umuofialılar bile bunu bilmiyordu. Ayrıca şu varsayımda da bulunmalıyız ki her ne kadar eminmiş gibi görünse de bunu Bay Green de bilmiyordu.

1 Riot Act: İsyancıları dağılmaları konusunda uyaran kanun. Kargaşa çıkaran topluluğun bu çağrıdan sonra bir saat içinde dağılması gerekir. Aksi takdirde isyan sert bir biçimde bastırılır. –*çn*

artık huzur yok

Chinua Achebe

Afrika Üçlemesi 2

Parçalanma'nın yazarından sarsıcı bir devam romanı...

İngiltere'de aldığı eğitimin ardından ülkesi Nijerya'ya dönen ve devlet memuru olarak işe başlayan *Obi Okonkwo*, karşısında yozlaşmış, rüşvetçi bir yönetim bulur. İdeallerine bağlı olan *Obi* kendisine teklif edilen tüm rüşvetleri elinin tersiyle iter... ta ki ailesinin onaylamadığı bir kıza âşık olana dek. Yaşadığı aşk onu derin bir duygusal çalkantının yanı sıra mali bir çıkmaza da sürükler ve *Obi* kurtulamayacağı bir kapana kısılır.

Chinua Achebe, geleneksel değerler ile değişen dünyanın talepleri arasında seçim yapmak zorunda kalan bir adamın çektiği ızdırabı eşsiz bir berraklık ve dokunaklılıkla anlatıyor.

'Chinua Achebe insanı sarsıyor... Sert üslubunu, sıradan insanlara duyduğu gerçekçi ve kararında bir şefkatle hafifletiyor.'

Anthony Burgess

"Chinua Achebe fevkalade yetenekli; coşkun ve cömert bir büyüsü var."

Nadine Gordimer

www.ithaki.com.tr İnternet Satış: www.ilknokta.com

ithaki